

ТЕРМИНОЛОГИЯЛЫҚ
ХАБАРШЫ

№ 2 (63) 2022

Мемлекеттік терминология комиссиясының бюллетені

ТЕРМИНОЛОГИЯЛЫҚ ХАБАРШЫ

№2 (63) 2022

Бас редактор
Ш. Құрманбайұлы

Жауапты редактор
С. Әбілмәжін

*Қазақстан Республикасы
Ғылым және жоғары білім
министрінің
2022 жылғы
19 қыркүйектегі
№48 бұйрығына сәйкес*

Құрылтайшы:

*Қазақстан Республикасы
Ғылым және жоғары білім министрлігі
Тіл саясаты комитеті*

Редакциялық алқа төрағасы

Талғат Ешенқұлов, ҚР Ғылым және жоғары
білім вице-министрі

Редакциялық алқа

Ә. Қаба
Ғ. Абзалбек
А. Фазылжанова
Б. Жонкешов
Д. Қанғалақова
Д. Омашұлы
Е. Тілешов
Е. Жеңісұлы
М. Айымбетов
М. Ахметов
Н. Дулатбеков
С. Абдрахманов
С. Әлісжан
С. Исакова
С. Құлманов
Т. Көмеш

**МЕМЛЕКЕТТІК ТЕРМИНОЛОГИЯ КОМИССИЯСЫНЫҢ
2022 ЖЫЛҒЫ 4 ҚАРАШАДАҒЫ ОТЫРЫСЫНДА
БЕКІТІЛГЕН ТЕРМИНДЕР**

	<i>Орыс тілінде</i>	<i>Қазақ тілінде</i>
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ДЕНСАУЛЫҚ САҚТАУ МИНИСТРЛІГІ ҰСЫНҒАН ФАРМАЦЕВТИКА САЛАСЫНЫҢ ТЕРМИНДЕР		
1.	брызгоунос	бүркіндену
2.	носители лекарственных пре- паратов	дәрілік препараттарды тасымалдағыштар
3.	обезболивающее средство	ауырубасқы
4.	сердцевинные лучи	өзектік сәулелер
5.	измельчители истирающе-раз- давливающего действия	ысқылап езгілейтін ұсақтағыштар
6.	измельчители ударно-истира- ющего действия	соққылап ысқылайтын ұсақтағыштар
7.	истираемость	үгілгіштік
8.	истирание	үгілу
9.	коммуникабельность	байланысқа бейімділік
10.	глухой пар	қалың бу
11.	грудной возраст	емшек жасы
12.	горечи	ащыдәрмек
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЭКОЛОГИЯ, ГЕОЛОГИЯ ЖӘНЕ ТАБИҒИ РЕСУРСТАР МИНИСТРЛІГІ ҰСЫНҒАН ТЕРМИНДЕР		
13.	аквакультура	акваөсіру
14.	аквакультура водорослей	балдырлар акваөсіруі
15.	аквакультура рыб	балықтар акваөсіруі
16.	морская аквакультура	теңіз акваөсіруі
17.	пресноводная аквакультура	тұщы су акваөсіруі
18.	галловые клещи	беріш кенелері
19.	галловый червец	беріш сымыры
20.	заповедник сепортер	сепортер қорық
21.	карстовая вода	оқпасу

22.	лесопольная система земледелия	орман орнының егіншілік жүйесі
23.	низовье реки	өзен сағасы
24.	прилавки (геогр.; геол.)	адырлар
25.	подтопление	су бөгу
26.	затопление	су басу
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ӘДІЛЕТ МИНИСТРЛІГІ БЕКІТУГЕ ҰСЫНҒАН ТЕРМИНДЕР		
27.	биткойн	биткойн
28.	краудфандинг	краудфандинг
29.	травля (буллинг)	жәбірлеу (буллинг)
30.	треккинг	треккинг
31.	ФБШ (факторно-балльная шкала)	ФБШ (факторлық-балдық шкала)
32.	эпифитотия	эпифитотия
33.	эпизоотическое состояние	эпизоотиялық ахуал
34.	катаклизм	катаклизм
35.	географическое указание	географиялық нұсқама
36.	Арбитражное соглашение или арбитражная оговорка в контракте	Төрелік келісім немесе келісімшарттағы төрелік ескертпе
37.	Тест Салини	Салини тесті
38.	бизнес-климат	бизнес-ахуал
39.	коммандитное товарищество	сенім серіктестігі
40.	взыскание неустойки	айыпақыны өндіріп алу
41.	лица с инвалидностью	мүгедектігі бар адамдар
42.	разумный срок	қисынды мерзім
43.	филиалы банков-нерезидентов Республики Казахстан	Қазақстан Республикасының резиденті емес банктердің филиалдары
44.	авиакомпания	әуе компаниясы
45.	арбитраж	төрелік
46.	правило	қағида
47.	способ	тәсіл
48.	сорт	сұрып

49.	ускоренная экспертиза	жеделдетілген сараптама
50.	аниматор	аниматор
51.	клининг	клининг
52.	промоутер	промоутер
53.	паттерн	паттерн
54.	ремейк	ремейк
55.	дебаты	пікірсайыс
56.	гербицид (биол.)	гербицид (биол.)
57.	айсберг	мұзтау
58.	мелиорируемые земли	мелиорацияланатын жерлер
59.	аварийный ремонт	авариялық жөндеу
60.	мелиоративные системы	мелиорациялық жүйелер
61.	архивированный формат – RAR, ZIP	RAR, ZIP мұрағатталған пішімі
62.	распродажа	жаппай сату
63.	иждивенец	асыраудағы адам
64.	профилактика несчастных случаев	жазатайым оқиғалардың алдын алу
65.	народные волнения	халық толқуы
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҰЛТТЫҚ ҚАУІПСІЗДІК ОРГАНДАРЫНДАҒЫ ЖЕДЕЛ-ҚЫЗМЕТТІК ІС-ҚИМЫЛДА ҚОЛДАНЫЛАТЫН ТЕРМИНДЕР		
66.	абонентское устройство	абоненттік құрылғы
67.	автоматизация процесса оказания государственной услуги	мемлекеттік қызмет көрсету процесін автоматтандыру
68.	автороведческое исследование	автортанушылық зерттеу
69.	агент-вербовщик спецслужб иностранного государства	шет мемлекет арнаулы қызметінің құпия іске тартушы агенті
70.	агент влияния спецслужб иностранного государства	шет мемлекет арнаулы қызметтерінің ықпал етуші агенті
71.	агент закордонный	шетелдегі агент
72.	агент-информатор спецслужб иностранного государства	шет мемлекет арнаулы қызметінің ақпарат беруші агенті
73.	агент-нелегал	жасырын агент

74.	агент-связник спецслужб иностранного государства	шет мемлекет арнаулы қызметінің байланыстырушы агенті
75.	агентурный аппарат	агентуралық аппарат
76.	агентурно-оперативные материалы	агентуралық жедел материалдар
77.	агент противника	қарсыластың агенті
78.	адвокация	адвокация
79.	аджайл (agile)	аджайл (agile)
80.	администратор заданий	тапсырмалар әкімшісі
81.	администратор информационных систем	ақпараттық жүйелер әкімшісі
82.	администратор информационного узла	ақпараттық торап әкімшісі
83.	администратор обработчиков	өңдеушілер әкімшісі
84.	администратор центрального узла	орталық торап әкімшісі
85.	административный доступ	әкімшілік қолжетімділік
86.	адресная реабилитационная работа	атаулы оңалту жұмысы
87.	автоматизированная информационная система	автоматтандырылған ақпараттық жүйе
88.	академический календарь	академиялық күнтізбе
89.	аккаунт (учётная запись)	аккаунт (есептік жазба)
90.	анализ разрывов (GAP-анализ)	алшақтықтарды талдау (GAP-талдау)
91.	анализ оперативной информации	жедел ақпаратты талдау
92.	аналитик	талдамашы
93.	антитеррористическая защита объектов, уязвимых в террористическом отношении	террористік тұрғыдан осал объектілерді терроризмге қарсы қорғау
94.	антитеррористическая комиссия	терроризмге қарсы комиссия
95.	антитеррористический центр	терроризмге қарсы орталық
96.	автоматизированная система обработки данных	деректерді өңдеудің автоматтандырылған жүйесі

97.	астрономическое время	астрономиялық уақыт
98.	аутентификация	сәйкестендірме
99.	аэродромы совместного базирования	бірлесіп орналастыру әуеайлақтары
100.	бактериальные средства	бактериялық құралдар
101.	базовое помещение	базалық орынжай
102.	безопасность автоматизированной информационной системы	автоматтандырылған ақпараттық жүйенің қауіпсіздігі
103.	безопасность информации	ақпарат қауіпсіздігі
104.	беседа вербовочная	күпия іске тарту сұхбаты
105.	бенефициар проекта	жоба бенефициары
106.	биометрическая аутентификация	биометриялық сәйкестендірме, сәйкестендіру
107.	биометрические данные	биометриялық деректер
108.	боевая служба	жауынгерлік қызмет
109.	боевое воздушное судно	жауынгерлік әуе кемесі
110.	боевой потенциал войск (сил)	әскерлердің (күштердің) жауынгерлік әлеуеті
111.	бумажная копия электронного документа	электрондық құжаттың қағаз көшірмесі
112.	ведомство прикрытия	қалқалау ведомствосы
113.	версия оперативная	жедел болжам
114.	ветеринарное обеспечение	ветеринариялық қамтамасыз ету
115.	ветеринарный лазарет	ветеринариялық лазарет
116.	видимость на взлетно-посадочной полосе	ұшу-қону жолағындағы көрінім
117.	взрывотехническая группа	жарылыс-техникалық топ
118.	взрывотехническое исследование	жарылыс-техникалық зерттеу
119.	виртуализация	виртуалдандыру
120.	вирус компьютерный	компьютер вирусы
121.	владелец разрешения второй категории	екінші санаттағы рұқсатты иеленуші

122.	внешние признаки почтового отправления	пошта жөнелтілімдерінің сыртқы белгілері
123.	внутренний вооруженный конфликт	ішкі қарулы жанжал
124.	военная сила	әскери күш
125.	военное учебное заведение	әскери оқу орны
126.	военно-врачебная комиссия	әскери дәрігерлік комиссия
127.	военно-полевая терапия	әскери далалық терапия
128.	военный госпиталь	әскери госпиталь
129.	военный конфликт низкой интенсивности	қарқыны төмен әскери жанжал
130.	военный конфликт средней интенсивности	қарқыны орташа әскери жанжал
131.	военный потенциал государства	мемлекеттің әскери әлеуеті
132.	воздушно-десантное имущество	әуе десантының мүлкі
133.	воинская должность	әскери лауазым
134.	войсковой наряд	әскери наряд
135.	вредоносное программное обеспечение	зиянды бағдарламалық жасақтама
136.	временное оборудование объекта	объектіні уақытша жабдықтау
137.	временное хранение документов	құжаттарды уақытша сақтау
138.	временный контрольный пункт	уақытша бақылау пункті
139.	вскрытие разведывательных и (или) подрывных акций	барлау және (немесе) нұқсан келтіру акцияларын әшкерелеу
140.	встреча обусловленная	алдын ала келісілген кездесу
141.	вузовский компонент	жоғары оқу орны компоненті
142.	выделенное место	белгіленген орын
143.	вынесенный пульт управления	шығарылған басқару пульті
144.	выполнение полета	ұшуды іске асыру
145.	выявленный агент спецслужб иностранного государства	шет мемлекет арнаулы қызметінің анықталған агенті
146.	выявленный инициативник	анықталған бастамашы

147.	выявленный кадровый сотрудник спецслужбы иностранного государства	шет мемлекет арнаулы қызметінің анықталған тұрақты қызметкері
148.	гибридная война	гибрид соғыс
149.	«гибридные» методы борьбы	күрестің «гибрид» әдістері
150.	главное подразделение информационной безопасности	ақпараттық қауіпсіздіктің бас бөлімшесі
151.	главный администратор	бас әкімші
152.	голосовой сеанс связи	дауысты байланыс сеансы
153.	гомеостаз защиты	қорғаныс гомеостазы
154.	Государственная граница Республики Казахстан	Қазақстан Республикасының Мемлекеттік шекарасы
155.	Государственная комиссия по обеспечению режима чрезвычайного положения	Төтенше жағдай режимін қамтамасыз ету жөніндегі мемлекеттік комиссия
156.	государственная система гражданской защиты	азаматтық қорғаудың мемлекеттік жүйесі
157.	государственный материальный резерв	мемлекеттік материалдық резерв
158.	государственный контроль и надзор в сфере гражданской защиты	азаматтық қорғау саласындағы мемлекеттік бақылау және қадағалау
159.	государственный электронный реестр разрешений и уведомлений	рұқсаттар мен хабарламалардың мемлекеттік электрондық тізілімі
160.	гражданская защита	азаматтық қорғау
161.	группа акселерации	акселерация тобы
162.	группа управления	басқару тобы
163.	группа разведки	барлау тобы
164.	группа огневой поддержки	атыспен қолдау тобы
165.	группа резерва боевого	жауынгерлік резерв тобы
166.	группа оперативно-боевого прикрытия	жедел жауынгерлік қалқалау тобы
167.	группа медицинского обеспечения	медициналық қамтамасыз ету тобы

168.	группа военного и материально-технического обеспечения	әскери және материалдық-техникалық қамтамасыз ету тобы
169.	группа координации и контроля	үйлестіру және бақылау тобы
170.	группа технической разведки	техникалық барлау тобы
171.	группа анализа и выработки решения	талдау және шешім әзірлеу тобы
172.	группа связи	байланыс тобы
173.	группа непосредственной поддержки и блокирования	тікелей қолдау және бұғаттау тобы
174.	группа обеспечения безопасности опорно-тактической зоны и конвоирования	тірек-тактикалық аймағы мен айдауылдау қауіпсіздігін қамтамасыз ету тобы
175.	группа обеспечения доступа	қолжетімдікті қамтамасыз ету тобы
176.	группа кинологов	кинологтар тобы
177.	группа снайперского контроля	мергендік бақылау тобы
178.	группа руководства полетами	ұшуға басқару тобы
179.	данные ориентировочные	бағдарлы деректер
180.	данные установочные	айқындамалық деректер
181.	данные характеризующие	сипаттамалық деректер
182.	дашборд	дашборд
183.	действительное разрешение	жарамды рұқсат
184.	дела оперативного характера	жедел сипаттағы істер
185.	дело предварительного изучения	алдын ала зерделеу ісі
186.	дело специальной проверки	арнайы тексеру ісі
187.	дерадикализация	радикалдықтан арылту
188.	десантник	десантшы
189.	деструктивное религиозное течение	деструктивті діни ағым
190.	деструктивная религиозная организация	деструктивті діни ұйым
191.	диверсионно-разведывательная группа противника	қарсыластың диверсиялық-барлау тобы
192.	диспансеризация служебных животных	қызметтік жануарларды диспансерлеу

193.	дистанционно пилотируемая авиационная система	қашықтан ұшырылатын авиациялық жүйе
194.	добровольный пожарный	ерікті өрт сөндіруші
195.	доковый ремонт (докование)	доктық жөндеу (доктау)
196.	докладная записка о результатах внутреннего аудита	ішкі аудит нәтижелері туралы баян-жазба
197.	документы прикрытия	бүркемелеу құжаттары
198.	документальные материалы	құжаттамалық материалдар
199.	документы по летной подготовке	ұшу даярлығы жөніндегі құжаттар
200.	дополнительная образовательная программа	қосымша білім беру бағдарламасы
201.	DDoS-атака	DDoS-шабуыл
202.	доступность электронных информационных ресурсов	электрондық ақпараттық ресурстардың қолжетімділігі
203.	дубликат обращения, сообщения, запроса, отклика, предложения	жолданымның, хабарламаның, сұрау салудың, пікірдің, ұсыныстың телнұсқасы
204.	единая информационная система	бірыңғай ақпараттық жүйе
205.	единая платформа интернет-ресурсов государственных органов	мемлекеттік органдардың интернет-ресурстарының бірыңғай платформасы
206.	единая система электронного документооборота государственных органов	мемлекеттік органдардың электрондық құжат айналымының бірыңғай жүйесі
207.	единый план контроля	бақылаудың бірыңғай жоспары
208.	единый план мотивации	ынталандырудың бірыңғай жоспары
209.	единый шлюз доступа к интернету	интернетке қол жеткізудің бірыңғай шлюзі
210.	желтоксановцы	желтоқсаншылар
211.	журналирование событий	оқиғаларды журналға тіркеу
212.	завербовать втемную	білдіртпей құпия іске тарту
213.	заведомо ложное сообщение об акте терроризма	терроризм актісі туралы көрінеу жалған хабарлау
214.	заданный абонент	белгіленген абонент

215.	заинтересованные органы	мүдделі органдар
216.	заклучение специалиста	маманның қорытындысы
217.	закономерность развития оперативной обстановки	жедел жағдайдың даму заңдылығы
218.	закрытый наблюдательный пост	жабық бақылау посты
219.	запланированный штурм	жоспарланған шабуыл
220.	зарубежная организация	шетелдік ұйым
221.	зашифровка	шифрлау
222.	зашифровка объекта	объектіні шифрлау
223.	защита информации от несанкционированного доступа	ақпаратты рұқсатсыз пайдаланудан қорғау
224.	значительное нарушение	едәуір бұзушылық
225.	зона проведения антитеррористической операции	терроризмге қарсы операцияны өткізу аймағы
226.	идентификационные параметры радиоэлектронных средств	радиоэлектрондық құралдардың сәйкестендірмелік өлшемдері
227.	изделия «К»	«К» бұйымы
228.	изучение оперативной обстановки	жедел жағдайды зерделеу
229.	имущество продовольственной службы	азық-түлік қызметінің мүлкі
230.	инвентарный учет	инвентарлық есепке алу
231.	индивидуальный учебный план курсанта	курсанттың жеке оқу жоспары
232.	инженерно-технический состав	инженерлік-техникалық құрам
233.	инженерные и технические средства защиты Государственной границы	Мемлекеттік шекараны қорғаудың инженерлік және техникалық құралдары
234.	инициатор криминалистического исследования	криминалистік зерттеудің бастамашысы
235.	инспекторский контроль	инспекторлық бақылау
236.	инспекционно-досмотровый комплекс	инспекциялық жете тексеру кешені
237.	интеграция объектов информатизации	ақпараттандыру объектілерінің ықпалдастығы

238.	интернет-биллинг	интернет-биллинг
239.	интернет-сервис	интернет-сервис
240.	интерфейс доступа	қосылу интерфейсі
241.	информационная безопасность в сфере информатизации	ақпараттандыру саласындағы ақпараттық қауіпсіздік
242.	информационное обеспечение	ақпараттық қамтамасыз ету
243.	информационное табло	ақпараттық табло
244.	информационно-аналитическая работа	ақпараттық-талдау жұмысы
245.	информационно-пропагандистская работа	ақпараттық-насихат жұмысы
246.	информационный массив	ақпараттық жиым
247.	информационный объект	ақпараттық объект
248.	информационное поле	ақпараттық өріс
249.	информационно-разъяснительная работа	ақпараттық-түсіндіру жұмысы
250.	информационно-коммуникационные технологии	ақпараттық-коммуникациялық технологиялар
251.	информационно-коммуникационная инфраструктура	ақпараттық-коммуникациялық инфрақұрылым
252.	информационно-разъяснительная группа по вопросам религии	діни мәселелер бойынша ақпараттық-түсіндіру тобы
253.	информационные материалы	ақпараттық материалдар
254.	информирование инстанции	инстанцияға хабарлау
255.	инфраструктура Государственной границы	Мемлекеттік шекараның инфрақұрылымы
256.	инцидент информационной безопасности	ақпараттық қауіпсіздіктің оқыс оқиғасы
257.	исследование вредоносного программного обеспечения	зиянды бағдарламалық қамтылымды зерттеу
258.	исследование мобильных устройств	мобильді құрылғыларды зерттеу
259.	казачий круг	казактар жиыны
260.	каналы утечки информации	ақпараттың таралып кету арналары

261.	каналы радиосвязи	радиобайланыс арналары
262.	кандасы	кандастар
263.	категорирование государственной границы	мемлекеттік шекараны санаттарға бөлу
264.	квалификационные требования	біліктілік талаптары
265.	классификатор направлений подготовки кадров с высшим и послевузовским образованием	жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білімі бар кадрларды даярлау бағыттарының сыныптауышы
266.	классификатор нарушений	бұзушылықтар сыныптауышы
267.	ключ аутентификации	аутентификаттау кілті
268.	ключевой носитель	кілтті тасымалдағыш
269.	кодированная связь	кодталған байланыс
270.	Коллегия КНБ	ҰҚК алқасы
271.	командно-штабное учение	командалық-штабтық оқу-жаттығу
272.	комендант местности	жергілікті жердің коменданты
273.	компонент по выбору	таңдау компоненті
274.	континентальный шельф Республики Казахстан	Қазақстан Республикасының құрлықтық қайраңы
275.	контролеры-обработчики	бақылаушы-өңдеушілер
276.	контрольная встреча	бақылау кездесуі
277.	контрольная закупка	бақылау мақсатында сатып алу
278.	контрольная точка проекта (вехи)	жобаның бақылау нүктесі (кезеңі)
279.	контроль общий	жалпы бақылау
280.	контролируемая зона	бақыланатын аймақ
281.	контрольный документ	бақылаудағы құжат
282.	контрпропаганда религиозного экстремизма и терроризма	діни экстремизм мен лаңкестікке қарсы насихат
283.	контрпропагандистская работа	қарсы насихат жұмысы
284.	контрразведывательная мера	қарсы барлау шарасы
285.	контрразведывательная информация	қарсы барлау ақпараты
286.	контрразведывательная операция	қарсы барлау операциясы
287.	контрразведывательное дело	қарсы барлау ісі

288.	контрразведывательное мероприятие	қарсы барлау іс-шарасы
289.	контрразведывательное обеспечение	қарсы барлаумен қамтамасыз ету
290.	контрразведывательные мероприятия особого порядка	ерекше тәртіптегі қарсы барлау іс-шаралары
291.	контрразведывательные мероприятия в сети Интернет	Интернет желісіндегі қарсы барлау шаралары
292.	контрразведывательный опрос	қарсы барлау сауалы
293.	конспиративный объект	астыртын объект
294.	консервация ТС	КҚ-ны (көлік құралдарын) консервациялау
295.	конспиративная связь	астыртын байланыс
296.	конфиденциальные помощники	құпия көмекшілер
297.	конфиденциальность электронных информационных ресурсов	электрондық ақпараттық ресурстардың құпиялылығы
298.	криминалистическое исследование	криминалистік зерттеу
299.	криминалистически значимая информация	криминалистік маңызды ақпарат
300.	криминалистическое исследование средств компьютерных технологий	компьютерлік технология құралдарын криминалистік зерттеу
301.	критически важные объекты информационно-коммуникационной инфраструктуры	ақпараттық-коммуникациялық инфрақұрылымның аса маңызды объектілері
302.	крессовое помещение	кростық орынжай
303.	летняя смена	ұшу ауысымы
304.	летняя работа	ұшу жұмысы
305.	ликвидация последствий чрезвычайных ситуаций	төтенше жағдайлардың салдарын жою
306.	ликвидация чрезвычайных ситуаций	төтенше жағдайларды жою
307.	линия связи	байланыс желісі

308.	литерное дело	литерлік іс
309.	личные качества	жеке қасиеттер
310.	логирование работы	жұмысты логиндеу
311.	локальная вычислительная сеть ОНБ	ҰҚО (Ұлттық қауіпсіздік органдары) локальді есептеу желісі
312.	локальная сеть внешнего контура	сыртқы контурдың локальді желісі
313.	массовый открытый онлайн-курс	жаппай ашық онлайн курс
314.	материалы контрразведывательных мероприятий	қарсы барлау іс-шараларының материалдары
315.	материаловедческие исследования	материалтану зерттеулері
316.	маршрут полета воздушного судна	әуе кемесінің ұшу бағдарғысы
317.	маршрут обслуживания воздушного движения	әуе қозғалысына қызмет көрсету бағдарғысы
318.	машинный носитель информации	машиналық ақпарат тасымалдағыш
319.	межведомственное информационное взаимодействие	ведомствоаралық ақпараттық іс-қимыл
320.	медицинское имущество	медициналық мүлік
321.	место оперативно-боевого действия	жедел-жауынгерлік іс-әрекет орны
322.	метеоспециалист	метеомаман
323.	метод «освоенного объема»	«игерілген көлем» әдісі
324.	мобилизационные мощности	жұмылдыру қуаттары
325.	мобилизационный план	жұмылдыру жоспары
326.	мобильное рабочее место	мобильді жұмыс орны
327.	мобильный пост радиоразведки	мобильді радиобарлау посты
328.	модуль задания	тапсырма модулі
329.	мониторинг событий информационной безопасности	ақпараттық қауіпсіздік оқиғаларының мониторингі
330.	мониторинг средств массовой информации	бұқаралық ақпараттық құралдарының мониторингі

331.	морально-психологическое обеспечение	моральдық-психологиялық қамтамасыз ету
332.	морально-психологическое состояние	моральдық-психологиялық ахуал
333.	минимизация и ликвидация последствий акта терроризма	терроризм актісі салдарын барынша азайту және жою
334.	многофакторная аутентификация	көп факторлы сәйкестендірме
335.	навигационная подготовка	навигациялық даярлық
336.	нарколаборатория	есірткі зертханасы
337.	наружное наблюдение	сыртқы байқау
338.	нарушения процедурного характера	ресімдік сипаттағы бұзушылықтар
339.	настройки безопасности	қауіпсіздікті ретке келтіру
340.	национальная система видеомониторинга	ұлттық бейнемониторинг жүйесі
341.	национальные ценности	ұлттық құндылықтар
342.	Национальный координационный центр информационной безопасности	Ақпараттық қауіпсіздікті ұлттық үйлестіру орталығы
343.	национальный проект	ұлттық жоба
344.	национальный шлюз	ұлттық шлюз
345.	невоенные средства	әскери емес құралдар
346.	невооруженные провокации	қарусыз арандатушылық
347.	негласный сотрудник	жасырын қызметкер
348.	незаконное военизированное формирование	заңсыз әскерилендірілген құралым
349.	незначительное нарушение	болмашы бұзушылық
350.	несанкционированный доступ к информации	ақпаратқа санкциясыз қол жеткізу
351.	несанкционированный митинг	рұқсат етілмеген митинг
352.	несъемный электронный носитель	алынбайтын электрондық тасымалдаушы
353.	нетиповая должность	типтік емес лауазым
354.	нешифрованный трафик	шифрланбаған трафик

355.	номенклатурное дело	номенклатуралық іс
356.	носитель ключевой информации	кілт ақпарат тасымалдағыш
357.	обвиняемый в совершении преступления	қылмыс жасады деп айыпталған адам
358.	оборона гражданская	азаматтық қорғаныс
359.	оборудование объекта	объектіні жабдықтау
360.	оборудуемый объект	жабдықталатын объект
361.	обострение обстановки на государственной границе	мемлекеттік шекарадағы ахуалдың шиеленісуі
362.	образовательная программа	білім беру бағдарламасы
363.	обучаемые	білім алушылар
364.	общая информационно-разъяснительная работа	жалпы ақпараттық-түсіндіру жұмысы
365.	общегосударственная мобилизационная система	жалпы мемлекеттік жұмылдыру жүйесі
366.	общекультурные компетенции	жалпы мәдени құзыреттіліктер
367.	общепрофессиональные компетенции	жалпы кәсіптік құзыреттіліктер
368.	обязательный компонент	міндетті құрамбөлік
369.	объективный контроль полетов	ұшуды объективті бақылау
370.	объективные критерии оценки степени риска	тәуекел дәрежесін бағалаудың объективті өлшемшарттары
371.	объект контроля	бақылау объектісі
372.	объект заинтересованности	мүдделілік туғызған объект
373.	объект с массовым пребыванием людей	адам көп келетін объект
374.	объектовый эксперимент	объектілік эксперимент
375.	объекты жизнеобеспечения	тыныс-тіршілікті қамтамасыз ету объектілері
376.	объекты оборонные	қорғаныс объектілері
377.	объекты информатизации	ақпараттандыру объектілері
378.	объекты информационно-пропагандистской работы	ақпараттық-насихат жұмыс объектілері
379.	объекты информатизации «электронного правительства»	«электрондық үкіметтің» ақпараттандыру объектілері

380.	объекты информационно-коммуникационной инфраструктуры	ақпараттық-коммуникациялық инфрақұрылым объектілері
381.	объекты массового скопления людей	адамдар көп жиналатын объектілер
382.	объекты национальной безопасности	ұлттық қауіпсіздік объектілері
383.	объект оперативной установки	жедел айқындау объектісі
384.	объекты криминалистического исследования	криминалистік зерттеу объектілері
385.	объекты, уязвимые в террористическом отношении	террористік тұрғыдан осал объектілер
386.	окончание пробега	жүрісжолының аяқталуы
387.	оперативная задача	жедел тапсырма
388.	оперативная разведка	жедел барлау
389.	оперативная установка	жедел айқындау
390.	оперативно-боевая группа	жедел-жауынгерлік топ
391.	оперативно-боевое действие	жедел-жауынгерлік іс-әрекет
392.	оперативно-боевое мероприятие	жедел-жауынгерлік іс-шара
393.	оперативно-боевое прикрытие	жедел-жауынгерлік қалқалау
394.	оперативно-боевое сопровождение	жедел-жауынгерлік сүйемелдеу
395.	оперативно-значимая информация	жедел мәнді ақпарат
396.	оперативно-значимые сведения	жедел мәнді мәліметтер
397.	оперативно-тактическое учение	жедел-тактикалық оқу-жаттығу
398.	оперативно-технические подразделения	жедел-техникалық бөлімше
399.	оперативно-техническая разведка	жедел-техникалық барлау
400.	оперативно-техническое проникновение	жедел-техникалық ену
401.	оперативное обеспечение	жедел қамтамасыз ету
402.	оперативное хранение документов	құжаттарды жедел сақтау
403.	оперативные штабы по борьбе с терроризмом	терроризмге қарсы күрес жөніндегі жедел штабтар

404.	оперативный гардероб	жедел гардероб
405.	оперативный замысел	жедел ұйғарым
406.	оперативный интерес	жедел мүдде
407.	оперативный контроль почтовых и иных отправлений	пошта жөнелтілімдерін және өзге де жөнелтілімдерді жедел бақылау
408.	оперативный поиск	жедел іздеу
409.	оперативный мониторинг сети связи	байланыс желісінің жедел мониторингі
410.	оперативный скачок	жедел секіріс
411.	оперативный центр информационной безопасности	ақпараттық қауіпсіздіктің жедел орталығы
412.	оперативный эксперимент	жедел эксперимент
413.	оперирование	операция жүргізу
414.	опорно-тактическая зона	тірек-тактикалық аймақ
415.	опрос лиц	адамдарға сұрау салу
416.	опытная войсковая эксплуатация	әскери тәжірибелік пайдалану
417.	опытная эксплуатация объекта информатизации	ақпараттандыру объектісін тәжірибелік пайдалану
418.	оптимизация процесса оказания государственной услуги	мемлекеттік қызмет көрсету процесін оңтайландыру
419.	орган, уполномоченный на выдачу разрешения второй категории	екінші санаттағы рұқсатты беруге уәкілетті орган
420.	организационный замысел	ұйымдастырушылық ұйғарым
421.	органы гражданской защиты	азаматтық қорғау органдары
422.	оружие нелетального действия	өлтірмейтін қару
423.	ответственный за обеспечение информационной безопасности	ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз етуге жауапты
424.	отдельная должность	жеке лауазым
425.	открытые данные	ашық деректер
426.	отраслевой центр информационной безопасности	ақпараттық қауіпсіздіктің салалық орталығы
427.	отчуждаемость лицензии	лицензияның иеліктен шығарылатындығы

428.	официальный интернет ресурс КНБ	ҰҚК ресми интернет-ресурсы
429.	охранные мероприятия	күзет іс-шаралары
430.	охраняемые объекты	күзетілетін объектілер
431.	оценка мобилизационной готовности	жұмылдыру дайындығын бағалау
432.	парашютно-десантная подготовка	парашют-десант даярлығы
433.	парез	парез
434.	паспорт компетенций	құзыреттілік паспорты
435.	патриотическая основа	отансүйгіштік негіз
436.	первичная обработка документов	құжаттарды бастапқы өңдеу
437.	перевод на нормы традиционного ислама	дәстүрлі ислам нормаларына бейімдеу
438.	передача сверхкратовременная	аса қысқа уақытта тарату
439.	переходящий запас	ауыспалы босалқы қор
440.	перехват метаданных	метадеректерді қармау
441.	персонификатор	даралаушы
442.	подразделения границы	шекара бөлімшелері
443.	положение чрезвычайное	төтенше жағдай
444.	порядок мобилизационного развертывания	жұмылдыруды өрістету тәртібі
445.	плановая таблица полетов	ұшудың жоспарлы кестесі
446.	планирование оперативно-служебной деятельности	жедел-қызметтік іс-қимылды жоспарлау
447.	план контрразведывательных мероприятий	қарсы барлау іс-шаралары жоспары
448.	план мероприятий на среднесрочный период	орта мерзімді кезеңге арналған іс-шаралар жоспары
449.	площадка целевого назначения	арнайы мақсаттағы алаң
450.	подвид лицензируемого вида деятельности	лицензияланатын қызметтің кіші түрі
451.	подлинник электронного документа	электрондық құжаттың төлнұсқасы
452.	подмодуль	шағын модуль

453.	подозреваемый в совершении преступления	қылмыстың жасалуына күдікті
454.	подразделение документационного обеспечения	құжаттамалық қамтамасыз ету бөлімшесі
455.	подразделение-инициатор	бастамашы бөлімше
456.	подразделение информационной безопасности	ақпараттық қауіпсіздік бөлімшесі
457.	подрывная акция	зиянкестік акция
458.	пограничная деятельность	шекара қызметі
459.	пограничное пространство Республики Казахстан	Қазақстан Республикасының шекара кеңістігі
460.	пограничные знаки	шекара белгілері
461.	пограничный вооруженный конфликт	шекарадағы қарулы жанжал
462.	пожар	өрт
463.	пожарная безопасность	өрт қауіпсіздігі
464.	поисковая группа	іздеу тобы
465.	поисковое мероприятие	іздеу іс-шарасы
466.	полевой выход (воен.)	далалық жорық (әскери)
467.	полетное задание	ұшу тапсырмасы
468.	полиграмма	полиграмма
469.	полоса ответственности	жауапкершілік белдеуі
470.	посадочная площадка обозначенная	белгіленген қону алаңы
471.	последовательность работы	жұмыс дәйектілігі
472.	пост радиоэлектронной и радиотехнической разведки	радиоэлектрондық және радиотехникалық барлау бекеті
473.	постоянный пост	тұрақты бекет
474.	почерковедческое исследование	қолтаңбатану зерттеуі
475.	почтовые отправления	пошта жөнелтілімдері
476.	правовые основы	құқықтық негіз
477.	правовой режим антитеррористической операции	терроризмге қарсы операцияның құқықтық режимі
478.	предварительное рассмотрение документов	құжаттарды алдын ала қарау

479.	представитель противника	қарсыластың өкілі
480.	преподаватель-тренер	оқытушы-жаттықтырушы
481.	преступная организация	қылмыстық ұйым
482.	приверженцы деструктивного религиозного течения	деструктивті діни ағым жақтаушылары
483.	приграничная территория	шекара маңы аумағы
484.	приграничное население	шекара маңындағы халық
485.	признаки разведывательно-подрывной деятельности	барлау-нұқсан келтіру іс-әрекетінің белгілері
486.	призыв к совершению акта терроризма	лаңкестік актісін жасауға шақыру
487.	применение парашюта	парашютті қолдану
488.	причинитель вреда (ущерб)	зиян (залал) келтіруші
489.	проверочная станция	тексеру стансасы
490.	провокационная акция	арандатушылық акция
491.	прогноз развития оперативной обстановки	жедел жағдай дамуының болжамы
492.	продолжительность летной смены	ұшу ауысымының ұзақтығы
493.	проектная деятельность	жобалық қызмет
494.	проектная команда	жоба тобы
495.	пропаганда идей терроризма	терроризм идеяларын насихаттау
496.	простой пилотаж	қарапайым пилотаж
497.	противоборствующие стороны	тайталасушы тараптар
498.	противофонтанные работы	фонтанға қарсы жұмыстар
499.	профессиональная аварийно-спасательная служба	кәсіби апаттық-құтқару қызметі
500.	профессиональная практика	кәсіптік практика
501.	профилактика терроризма	терроризмнің алдын алу
502.	профилактическая работа	профилактикалық жұмыс
503.	профилактические мероприятия	профилактикалық іс шаралары
504.	процессуальные действия	процестік іс-әрекет
505.	психотропные вещества	психотроптық заттектер
506.	пункт встреч пограничных представителей	шекара өкілдерінің кездесу пункті

507.	пункт управления государственной авиацией	мемлекеттік авиацияны басқару пункті
508.	работа по дерадикализации	радикалдыктан арылту жұмысы
509.	рабочая станция сети интернета	интернет желісінің жұмыс стансасы
510.	рабочий учебный план	оқытудың жұмыс жоспары
511.	радикализация	радикалдану, радикалдандыру
512.	радиотехнический пост	радиотехникалық бекет
513.	раздельная тренировка	жеке жаттықтыру
514.	разведывательная акция	барлау акциясы
515.	разведывательно-поисковая группа	барлау-іздестіру тобы
516.	разграничение доступа	қолжетімділіктің аражігін ажырату
517.	разноуровневые антитеррористические учения и тренировки	түрлі деңгейдегі терроризмге қарсы оқу-жаттығулар мен машықтанулар
518.	разработчик	әзірлеуші
519.	разрешительные требования	рұқсат беру талаптары
520.	разрешительные органы	рұқсат беру органдары
521.	разрешительный порядок	рұқсат беру тәртібі
522.	разрешительный контроль	рұқсаттық бақылау
523.	район проведения учений	оқу-жаттығу өткізу ауданы
524.	реабилитационная работа	оңалту жұмысы
525.	реактограмма (полиграмма)	реактограмма (полиграмма)
526.	регистрационно-учетная форма	тіркеу-есепке алу нысаны
527.	Региональная антитеррористическая структура Шанхайской организации сотрудничества (РАТС ШОС)	Шанхай ынтымақтастық ұйымының аймақтық терроризмге қарсы құрылымы (ШЫҰ АТҚҚ)
528.	регулирующие государственные органы	реттеуші мемлекеттік органдар
529.	режимный объект	режимді объекті
530.	ресурсы информационные	ақпараттық ресурстар
531.	рубеж защиты и охраны государственной границы	мемлекеттік шекараны қорғау және күзету шебі
532.	рубеж инженерных сооружений и заграждений	инженерлік құрылыстар мен бөгеттер шебі

533.	руководитель учения	оқу-жаттығу жетекшісі
534.	самовозвращенные	өздігінен қайтып келгендер
535.	саморадикализация	өздігінен радикалдану
536.	саморадикализованные	өздігінен радикалданғандар
537.	самоучитель	өз бетінше оқу құралы
538.	сбой в системе управления	басқару жүйесіндегі ақау
539.	сбор и хранение служебной информации об абонентах	абоненттер туралы қызметтік ақпаратты жинау және сақтау
540.	свободное распространяемое программное обеспечение	еркін таратылатын бағдарламалық қамтылым
541.	сводная тактическая группа	жиынтық тактикалық топ
542.	связник	байланысшы
543.	связь установленная	орнатылған байланыс
544.	сдвиг ветра	желдің өзгеруі
545.	секретные документальные материалы	күпия құжаттамалық материалдар
546.	секретные распорядительные документы	күпия өкімдік құжаттар
547.	сепаратист	сепаратист
548.	серверное помещение	серверлік орынжай
549.	сигнал оповещения	құлақтандыру сигналы
550.	сигнал оповещения «Внимание всем!»	«Баршаның назарына!» құлақтандыру сигналы
551.	система обеспечения национальной безопасности	ұлттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету жүйесі
552.	система оповещения гражданской защиты	азаматтық қорғаудың құлақтандыру жүйесі
553.	системно-техническое обслуживание	жүйелік-техникалық қызмет көрсету
554.	системное программное обеспечение	жүйелік бағдарламалық қамтылым
555.	системы наземной связи	жерүсті байланыс жүйелері
556.	ситуационно-аналитический центр	ахуалдық-талдамалық орталық
557.	скрам-встреча	скрам-кездесу

558.	скрам-метод (скрам)	скрам-әдіс (скрам)
559.	скриншот	скриншот
560.	следственный судья	тергеу судьясы
561.	сложный пилотаж	күрделі пилотаж
562.	служба реагирования на инциденты информационной безопасности	ақпараттық қауіпсіздіктің оқыс оқиғаларына ден қою қызметі
563.	службы гражданской защиты	азаматтық қорғау қызметі
564.	служебная информация об абонентах	абоненттер туралы қызметтік ақпарат
565.	смежные подразделения	шектес бөлімшелер
566.	снайперский контроль	мергендік бақылау
567.	событие информационной безопасности	ақпараттық қауіпсіздік оқиғасы
568.	совместное организационное мероприятие	бірлескен ұйымдастырушылық іс-шара
569.	современные средства поражения	заманауи қырып-жою құралдары
570.	содержатель явочной квартиры	жасырын кездесу пәтерін ұстаушы
571.	сопредельное государство	іргелес мемлекет
572.	сопровождение объекта информатизации	ақпараттандыру объектісін қолдап отыру
573.	социальная сеть	әлеуметтік желі
574.	специальная операция	арнаулы операция
575.	специальное оперативно-розыскное мероприятие	арнаулы жедел-іздігіру іс-шарасы
576.	специальные мероприятия гражданской защиты	азаматтық қорғаудың арнаулы іс-шаралары
577.	специальный удостоверяющий центр	арнаулы куәландырушы орталық
578.	специальные знания	арнаулы білім
579.	специальные учреждения	арнаулы мекемелер
580.	специальный экспертный совет	арнаулы сарапшылық кеңес
581.	списки ограничений	шектеу тізімдері

582.	справка по криминалистическому исследованию	криминалистік зерттеу бойынша анықтама
583.	средства вычислительной техники	есептеуіш техника құралдары
584.	средства гражданской защиты	азаматтық қорғау құралдары
585.	средство защиты информации	ақпарат қорғау құралы
586.	срок хранения документов	құжаттарды сақтау мерзімі
587.	стартовое время	бастау уақыты
588.	старший летной смены	ұшу ауысымының жетекшісі
589.	стационарное оборудование объекта	объектіні стационарлық жабдықтау
590.	стационарный пост радиоразведки	стационарлық радиобарлау бекеті
591.	стратегия национальной безопасности	ұлттық қауіпсіздік стратегиясы
592.	структурированные данные	құрылымдалған деректер
593.	субъекты информационно-пропагандистской работы	ақпараттық-насихаттық жұмыс субъектілері
594.	субъекты (объекты) контроля	бақылау субъектілері (объектілері)
595.	субъекты национальной безопасности	ұлттық қауіпсіздік субъектілері
596.	суточная дача (сутодача)	тәуліктік үлес
597.	специальные технические средства	арнаулы техникалық құралдар
598.	специальное программное обеспечение	арнаулы бағдарламалық қамтылым
599.	тальвег реки	өзеннің өзек табаны
600.	тактическая группа	тактикалық топ
601.	тактическая тренировка	тактикалық жаттығу
602.	тактический штаб	тактикалық штаб
603.	текущее довольствие	ағымдағы ризық
604.	теолог	теолог
605.	теологическая реабилитационная работа	теологиялық оңалту жұмысы
606.	терминальный доступ	терминалдық қолжетімділік

607.	террористическая группа	террористік топ
608.	террористическая организация	террористік ұйым
609.	террористические материалы	террористік материалдар
610.	тестирование на полиграфе	полиграфта тестілеу
611.	тестирующий комплекс	тестілеу кешені
612.	техника пилотирования	ұшуды басқару техникасы
613.	техника продовольственной службы	азық-түлік қызметінің техникасы
614.	технико-криминалистическое исследование документов	құжаттарды техникалық-криминалистік зерттеу
615.	техническая поддержка	техникалық қолдау
616.	технический анализ сигналов	сигналдарды техникалық талдау
617.	технический совет	техникалық кеңес
618.	типовая должность	типтік лауазым
619.	типовая роль	типтік рөл
620.	торакотомия	торактомия
621.	трансграничные воды	трансшекаралық су
622.	трансграничные сооружения	трансшекаралық құрылысжайлар
623.	транснациональная нарко-структура	трансұлттық есірткі құрылымы
624.	транспортно-боевые воздушные суда	көліктік-жауынгерлік әуе кемелері
625.	транспортные воздушные суда	көліктік әуе кемелері
626.	удаленное рабочее место	қашықтағы жұмыс орны
627.	удостоверяющий центр государственных органов Республики Казахстан	Қазақстан Республикасының мемлекеттік органдарын куәландырушы орталық
628.	ужесточение разрешительного или уведомительного порядка	рұқсат беру немесе хабарлама жасау тәртібін қатаңдату
629.	услугополучатель	көрсетілетін қызметті тұтынушы
630.	установление государственной границы	мемлекеттік шекараны белгілеу
631.	установленные режимы	белгіленген режимдер
632.	устремления противника	қарсыластың ұмтылысы
633.	утечка секретной информации	құпия ақпараттың тарап кетуі

634.	участок (место) несения службы	қызмет атқару учаскесі (орны)
635.	участок ответственности	жауапкершілік аумағы
636.	учебная дисциплина (дисциплина)	оқу пәні (пән)
637.	учебно-распорядительный документ	оқу-өкімдік ету құжаты
638.	учебные воздушные суда	оқу-жаттығу әуе кемелері
639.	учебный модуль (модуль)	оқу модулі (модуль)
640.	учебный эксперимент	оқу-үйрену эксперименті
641.	учет обращений	жолданымдарды есепке алу
642.	учеты результатов криминалистических исследований	криминалистік зерттеулердің нәтижелерін есепке алу
643.	ушиб легкой степени	жеңіл жарақат алу
644.	шлюз доступа к сети интернет	интернет желісіне қосылу шлюзі
645.	штатно-должностная категория	штаттық-лауазымдық санат
646.	факты разведывательно-под- рывной деятельности	барлау-бүлдіру іс-әрекетінің деректері
647.	фандрайзинг	фандрайзинг
648.	физическая защита загранич- реждений Республики Казахстан	Қазақстан Республикасының шет елдердегі мекемелерін физикалық қорғау
649.	фиксированная телефонная связь	тіркелген телефон байланысы
650.	финансирование терроризма	терроризмді қаржыландыру
651.	финансовые нарушения	қаржылық бұзушылықтар
652.	фонд на продовольствие	азық-түлікке арналған қор
653.	фоноскопическое исследова- ние	фоноскопиялық зерттеу
654.	фотопортретное исследование	фотопортреттік зерттеу
655.	экспертный совет программы	бағдарламаның сараптамалық кеңесі
656.	экстремист	экстремист
657.	экстренный штурм	шұғыл шабуыл
658.	электрическая связь (телеком- муникация)	электр байланысы (телекоммуникация)

659.	электронная регистрационная контрольная карточка	электрондық тіркеу бақылау карточкасы
660.	электронный дистанционный курс	электронды қашықтан оқыту курсы
661.	электронный информационный учетный документ	электрондық ақпараттық есепке алу құжаты
662.	электронный информационный ресурс	электрондық ақпараттық ресурс
663.	элемент боевого порядка	әскери тәртіп элементі
664.	элемент оперативной обстановки	жедел жағдай элементі
665.	эндофтальмит	эндофтальмит
666.	эскалация задачи/ проблемного вопроса	міндеттін/проблемалық мәселенің өршуі
667.	целостность электронных информационных ресурсов	электрондық ақпараттық ресурстардың тұтастығы
668.	ценности казахстанского общества (ЦКО)	қазақстандық қоғам құндылықтары (ҚҚҚ)
669.	централизованная архитектура	орталықтандырылған сәулет
670.	центральный контрольный пункт	орталық бақылау пункті
671.	центральный сервер	орталық сервер
672.	цифровой майнинг	цифрлық майнинг
673.	чрезвычайная ситуация	төтенше жағдай
674.	чрезвычайная ситуация социального характера	әлеуметтік сипаттағы төтенше жағдай
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҰЛТТЫҚ БАНКІ БЕКІТУГЕ ҰСЫНҒАН ТЕРМИНДЕР		
675.	активы-убежища	сенімді активтер
676.	заякорение инфляции	инфляцияның тұрақтануы
677.	плавающий обменный курс	құбылмалы айырбас бағамы
678.	мисаллокация капитала	капиталды мисаллокациялау
679.	перегрев экономики	экономиканың асқындауы
680.	цифровое бегство	цифрлық жалтару
681.	дата-центричный подход	деректерді орталықтандыру тәсілі

682.	экономический шок (шоковые изменения)	экономикалық шок (күтпеген өзгерістер)
683.	гранулированные данные	топтастырылған деректер
684.	дезагрегированные данные	бөлінген деректер
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЭНЕРГЕТИКА МИНИСТРЛІГІ БЕКІТУГЕ ҰСЫНҒАН ТЕРМИНДЕР		
685.	агрегация	агрегация
686.	агрегирование минералов	минералдар агрегациясы
687.	вальцовка	біліктеу
688.	вальцы	білік
689.	вандрут	вандрут
690.	габарит	габарит
691.	газгольдер	газгольдер
692.	депрессор	депрессор
693.	дефектоскоп	ақаутапқы
694.	дефлегмация	дефлегмация
695.	дефлокуляция	дефлокуляция
696.	домна	домна
697.	ток дрейфовый	дрейфті ток
698.	сепарация	сепарация
699.	скрепер	скрепер
700.	спрейер	субүркігіш
701.	детализация телефонных звонков	телефон қоңырауларын есепке алу
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҰЛТТЫҚ ЭКОНОМИКА МИНИСТРЛІГІ БЕКІТУГЕ ҰСЫНҒАН ЭКОНОМИКА САЛАСЫНЫҢ ТЕРМИНДЕРІ		
702.	экономика простых вещей	қарапайым заттар экономикасы
703.	мягкая валюта	тұрлаусыз валюта
704.	твердая валюта	тұрлаулы валюта
705.	обезличенные тесты	иесіздендірілген тестілер
706.	фронт-офис	фронт-офис
707.	дата-центр	деректер орталығы
708.	клиентоориентированность	клиентке бағдарлану

709.	законодательно институционализирован	заңнамалық институцияландырылған
710.	облачная ЭЦП	бұлттық ЭЦҚ
711.	цифровой профиль сотрудника	қызметкердің цифрлық профилі
712.	равноправная андрогогика	теңқұқықты андрогогика
713.	финтех-компания	қаржытех-компания
714.	институт патронатных сестер	патронаттық мейіргерлер институты
715.	авиамоделный спорт	авиамоделдік спорт
716.	дрон-рейсинг	дрон-рейсинг
717.	ковенанты в кредитном договоре	кредиттік шарттағы ковенанттар
718.	эндаумент-фонды	эндаумент-қорлар
719.	непотизм	тамыр-таныстық
720.	форсайт-исследования	форсайт зерттеулер
721.	скрам-график	скрам-кесте
722.	аджайл	аджайл
723.	коллаборация	коллаборация
724.	девелопер	девелопер
725.	повышающий коэффициент	жоғарылату коэффициенті
726.	деэскалация	деэскалация
727.	кадровая селекция	кадр іріктеу
728.	транспарантный квазигосударственный сектор	транспарантты квазимемлекеттік сектор
729.	фокусировка внимания	зейінді шоғырландыру
730.	пул «узловых» проектов	«басты» жобалар пулы
731.	закредитованность населения	халықтың көп кредит алуы
732.	человекоцентричность	адамға бағдарлану
733.	селитебная территория	селитебтік аумақ
734.	андеррайтинг	андеррайтинг
735.	точечные льготы	атаулы жеңілдіктер
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫ МИНИСТРЛІГІ БЕКІТУГЕ ҰСЫНҒАН ЕГІН ШАРУАШЫЛЫҒЫ ТЕРМИНДЕРІ		
736.	амбарный урожай	қамбадағы астық
737.	аммонизация корма	жемшөпті аммиактау

738.	аналитическая селекция	талдау селекциясы
739.	анемофильное опыление	желмен тозаңдану
740.	анемохория	анемохория
741.	апикальный рост	ұшынан өсу
742.	апробация посева	тұқымды талдап анықтау
743.	атмосферные осадки	атмосфералық жауын-шашын
744.	аэрация почвы	топырақты аэрациялау
745.	аэренхима	аэренхима
746.	аэрозольное орошение	аэрозольды суару
747.	аэропоника	аэропоника
748.	аэротропизм	аэротропизм
749.	кормовая база	жемшөп қоры
750.	баклажан	баялды
751.	бараний горох (нут)	қойбұршақ
752.	барботирование семян	тұқымды ауамен қанықтыру
753.	батат	тәтті картоп
754.	батун	татар пияз
755.	бахча	бақша
756.	бахчеводство	бақша шаруашылығы
757.	бахчевые культуры	бақша дақылдары
758.	безотвальный плуг	түренсіз соқа
759.	белоколосица	босмасақтық
760.	бессемянный плод	тұқымсыз жеміс
761.	бессменная культура	дара дақыл егісі
762.	бобовые культуры	бұршақ дақылдары
763.	богара	тәлімі жер
764.	бонитировка почв	топырақты бонитирлеу
765.	борозда, бороздка	қарық
766.	бороздковый посев	қарықтап себу
767.	бороздование	қарық тарту
768.	боронование	тырмалау
769.	букетировка	шоқтау
770.	бурачник	айлауық

771.	бурозем	қоңыр топырақ
772.	валок	десте
773.	вегетационный период	вегетациялық кезең
774.	вегетационный полив	вегетациялық суару
775.	вегетация	вегетация
776.	весновспашка	көктемгі жер жырту
777.	ветровая эрозия	жел эрозиясы
778.	виноград	жүзім
779.	виноградная лоза	жүзім сабағы
780.	виноградник	жүзімдік
781.	виноградарство	жүзім шаруашылығы
782.	виноделие	шарап жасау
783.	влага гигроскопическая	гигроскопиялық ылғал
784.	влага доступная	жетімді ылғал
785.	влага конденсационная	конденсаттық ылғал
786.	влага недоступная	жетімсіз ылғал
787.	влагоемкость почвы	топырақтың ылғалсыйымдылығы
788.	влагозарядковый полив	ылғал жинау үшін суару
789.	влагообеспеченность	сумен қамтамасыз етілу
790.	влажность завядания	кемшін ылғал
791.	внесение удобрений	тыңайтқыш енгізу
792.	внутрипочвенное орошение	топырақты іштен суару
793.	внутрисортовое скрещивание	сортішіндік будандастыру
794.	водная эрозия	су эрозиясы
795.	водные культуры	су дақылдары
796.	водопроницаемость почвы	топырақтың су сіңімділігі
797.	возделывание культур	дақылды егіп өсіру
798.	воздухоёмкость почвы	топырақтың ауа сыйымдылығы
799.	воздушное питание растений	өсімдіктің ауамен қоректенуі
800.	воздушно-сухая почва	құрғақ үлпілдек топырақ
801.	воздушно-тепловой обогрев	жылы ауада қыздыру
802.	восковая спелость	балауызданып пісу
803.	восковой налет	балауызды өңез

804.	временный ороситель	уақытша арық
805.	вскипание почвы	топырақтың қайнауы
806.	вспашка	жер жырту
807.	вспашка безотвальная	сыдыра жырту
808.	вспашка бороздовая	қарықтап жырту
809.	вспашка вразвал	қаусыра жырту
810.	вспашка всвал	айыра жырту
811.	вспашка двухъярусная	қос қабаттап жырту
812.	вспашка зяблевая	сүдігер жырту
813.	вспашка культурная	сүдіре жырту
814.	вспашка отвальная	аудара жырту
815.	вспашка плантажная	үңги жырту
816.	вторичное засоление почвы	топырақтың қайта сортаңдануы
817.	выборка	іріктеу
818.	выводное поле	тыс танап
819.	выгонка растений	өсімдікті ерте көктету
820.	выделительная система	бөлгіш жүйе
821.	вызревание	пісіп-жетілу
822.	вымокание посева	егістің суда тұншығуы
823.	вымывание почвы	топырақтың шайылуы
824.	вынос гумуса	қарашірік шығыны
825.	выравненность семян	тұқымның біркелкілігі
826.	выращивание культур	дақыл өсіру
827.	вырождение	сему
828.	высадки, семенники	тұқымдық өсімдік
829.	высокоурожайная культура	мол өнімді дақыл
830.	выход в трубку	сабақ шығару
831.	вяление травы	шөп дегдіту
832.	гибридные семена	будан тұқым
833.	гибридный питомник	будан тәлімбағы
834.	гидропоника	гидропоника
835.	гипсование почвы	топыраққа гипс шашу
836.	гладкая вспашка	тегістеп жырту

837.	глазок	бүршік
838.	глей	копа
839.	глубина вспашки	жырту тереңдігі
840.	глубина обработки почвы	топырақ өңдеу тереңдігі
841.	глубина заделки семян	тұқымды сіңіру тереңдігі
842.	глубокий покой семян	тұқымның ұзақ өспеуі
843.	глыбистая структура почвы	топырақтың жақпартасты құрылымы
844.	гнездовой посев	ұялап себу
845.	горизонт почвы	топырақ қабаты
846.	горох	асбұршақ
847.	градобитие	бұршақ ұру
848.	гранат	анар
849.	гребневой посев	жалдап егу
850.	гречиха	қарақұмық
851.	грядка	жүйек
852.	грядковая и гребневая культура	жалға және жүйекке өсірілетін дақыл
853.	гуза	қоза
854.	гузапая	қозапая
855.	гумай	құмай жүгері
856.	гумус	қарашірік
857.	двоение пара	сүрі жерді қайта жырту
858.	двухфазная уборка урожая	екі кезеңді егін орағы
859.	девичий виноград	қызжүзім
860.	деградация почвы	топырақтың тозуы
861.	действующее вещество удобрений	тыңайтқыштардың белсенді заттектері
862.	дернина	шым
863.	дерново-подзолистая почва	күлгін түсті шым топырақ
864.	дёрть	жарма жем
865.	дикая однозернянка	дара дәнді жабайы бидай
866.	дикая полба	жабайы борай бидай
867.	дражирование семян	тұқымды қабықтау
868.	дискование почвы	топырақты қопсыту

869.	дичка	жабайы екпе көшет
870.	дождевание	жаңбырлатып суару
871.	дозревание плодов	жемістің пісіп-жетілуі
872.	долговечность семян	тұқым тіршілігінің ұзақтығы
873.	доращивание овощных культур	көкөніс дақылын өсіріп жетілдіру
874.	дренаж	кәріз
875.	дробленка	дән сағы
876.	душистый горошек	иісбұршақ
877.	жароустойчивость	ыстыққа төзімділік
878.	жатва	егін орағы
879.	желтая спелость	сарғайып пісу
880.	желтозем	сары топырақ
881.	живой покров почвы	топырақтың тіршілік қабаты
882.	жизнеспособность семян	тұқымның өнгіштігі
883.	жилкование листьев	жапырақтың жүйкеленуі
884.	житница	астық қоймасы
885.	житняк	еркекшөп
886.	жмых	күнжара
887.	жом	сығынды
888.	заболачивание почвы	топырақтың батпақтануы
889.	заделка семян	тұқымды топыраққа сіңіру
890.	задержание влаги (влагосбережение)	ылғал сақтау
891.	задержание снега	қар тоқтату
892.	закаливание растений	өсімдікті бейімдеу
893.	закладка опыта	тәжірибелік егіс
894.	закрома	қамба
895.	закрытие влаги	ылғал жабу
896.	закрытый грунт	жабылған топырақ
897.	залежь	тыңайған жер
898.	заливной луг	суарма шалғын
899.	заморозки	үсік
900.	запал	ыстық ұру
901.	запольный участок	танаптан тыс жер

902.	зароватость винограда	жүзім ісігі
903.	засоление почвы	топырақтың сортаңдануы
904.	засоренность семян	тұқымның ластығы
905.	засуха	құрғақшылық
906.	засухоустойчивость	құрғақшылыққа төзімділік
907.	захват зерна, запал зерна	дәнді ыстық ұру
908.	защищенный грунт	қорғалған жер
909.	зеленые культуры	жасыл дақылдар
910.	зеленые овощи	көксөк
911.	зелень	көк
912.	земельные угодья	пайдаланылатын жер алқабы
913.	земледелец	егінші; диқан
914.	земледелие	егіншілік
915.	землепользование	жер пайдалану
916.	землеустройство	жерге орналастыру
917.	земли государственного запаса	мемлекеттік қордағы жер
918.	земли населенных пунктов	елді мекендер жері
919.	земли общественного пользования	қоғамдасып пайдаланылатын жер
920.	земли сельскохозяйственного назначения	ауылшаруашылық мақсаттағы жерлер
921.	зерно	дән
922.	зернобобовые культуры	бұршақдәнді дақылдар
923.	зерновое хозяйство	астық шаруашылығы
924.	зерновой севооборот	дәнді дақылдар ауыспалы егісі
925.	зерновой ток	астық қырманы
926.	зерновые культуры	дәнді дақылдар
927.	зернокормовая пшеница	дәндік және малазықтық бидай
928.	зернопаровая система земледелия	егіншіліктің дәнді-сүрі жер жүйесі
929.	зернопаровой севооборот	дәнді-сүрі жерлі ауыспалы егіс
930.	зернопаропропашной севооборот	дәнді-отамалы дақылды-сүрі жерлі ауыспалы егіс

931.	зернопаротравяной севооборот	дәнді-шөпті-сүрі жерлі ауыспалы егіс
932.	зернотравяной севооборот	дәнді-екпе шөпті ауыспалы егіс
933.	зернотравянопропашной севооборот	дәнді-отамалы дақылды-екпе шөпті ауыспалы егіс
934.	зернофураж	жемдік астық
935.	зернохранилище	астық қоймасы
936.	зимний покой	қысқы тынығу
937.	зимний полив	қысқы суару
938.	зимостойкость	қысқа төзімділік
939.	злаковые	астық тұқымдастар
940.	зубец колосковой чешуи	масақша қабыршағының тісі
941.	зяблевая обработка почвы	сүдігер жырту
942.	известкование почвы	топыраққа әк қосу
943.	изреживание	сирету
944.	ингибиторы роста растений	өсімдіктің өсуін тежегіштер
945.	интенсивная система земледелия	егіншіліктің қарқынды жүйесі
946.	интродукция растений	өсімдіктерді жерсіндіру
947.	искусственное дозревание	қолдан пісіріп жетілдіру
948.	искусственное опыление	қолдан тозандандыру
949.	искусственный отбор	қолдан сұрыптау
950.	истекание зерна	дәннің семуі
951.	истощение почвы	топырақтың құнарсыздануы
952.	калибровка	калибрлеу
953.	капельное орошение	тамшылатып суару
954.	капуста	қырыққабат
955.	карликовое плодоводство	аласа дінді жеміс өсіру
956.	каштановые почвы	қызғылт топырақ
957.	квадратно-гнездовой посев	шаршылап-ұялап себу
958.	квадратный посев	шаршылап себу
959.	киль колосковой чешуи	масақша қабыршағының қыры
960.	кислотность почвы	топырақ қышқылдылығы
961.	класс семян	тұқым класы

962.	клейковина	дәнмаңыз
963.	клин яровой	жаздық танап
964.	коллоиды почвенные	топырақ коллоидтары
965.	колосковая чешуя	масақ қабыршағы
966.	колосковый стержень	масақ өзегі
967.	колосок	масақша
968.	кольцевание растений	өсімдіктерді сақиналау
969.	колошение	масақтану
970.	комбайнирование	комбайнмен жинау
971.	комбикорм	құрама жем
972.	комбинированный силос	құрама сүрлем
973.	комплексное удобрение	кешенді тыңайтқыш
974.	компост	қорда
975.	кондиционные семена	кондициялық тұқым
976.	кондиция семян	тұқым кондициясы
977.	контрольно-семенная лаборатория	тұқымды бақылау зертханасы
978.	контрольно-семенное дело	тұқымды бақылау жұмысы
979.	контрольно-семенной анализ	тұқымды бақылау талдамасы
980.	контрольный питомник	бақылау көшеттігі
981.	конфигурация полей	танап пішінүйлесімі
982.	концентрированный корм	құнарландырылған жемшөп
983.	копна	шөмеле
984.	копулировка	қиыстыра телу
985.	коричневые почвы	қошқыл топырақ
986.	корм	жемшөп
987.	кормовая единица	жемшөп бірлігі
988.	кормовая культура	жемшөп дақылы
989.	кормовой клин	жемшөп танабы
990.	кормовой севооборот	жемшөптік ауыспалы егіс
991.	кормовые травы	малазықтық шөп
992.	кормовые угодья	жайылымдық жер
993.	кормопроизводство	жемшөп өндіру

994.	коробочка	қауашақты дән
995.	корчевание	қопару
996.	косовица	орым
997.	косьба	ору; шабу
998.	красноземы	қызыл топырақ
999.	крахмалоносные культуры	крахмалды дақылдар
1000.	крупа	жарма
1001.	крупяные культуры	жармалық дақылдар
1002.	кукуруза	жүгері
1003.	кулисы	ықтырма
1004.	кулисные культуры	ықтырма дақылдар
1005.	кулисный пар	ықтырмалы сүрі жер
1006.	культивация	қопсыту
1007.	культура (селхоз.)	дақыл
1008.	культура земледелия	егіншілік мәдениеті
1009.	культурный сорняк	екпе арамшөп
1010.	культурооборот	дақылалмасу
1011.	культуротехнические работы	дақыл өсірудің техникалық жұмысы
1012.	куляби (гуляби)	күләбі
1013.	лен-сырец	шитті зығыр
1014.	лиманное орошение	көлтабандап суару
1015.	лобия	сүмбіл бұршақ
1016.	ловчие канавки	тосқауыл жыра
1017.	ловчие пояса	тосқауыл белдік
1018.	лубяные культуры	тінді дақылдар
1019.	луг	шалғын
1020.	луг заливной	суармалы шалғындық
1021.	луг суходольный	құрғақ аңғар шалғындығы
1022.	луг пойменный	жайылма шалғындық
1023.	луговик	селдірек
1024.	луговоеводство	шалғын өсіру
1025.	лугопастбищный севооборот	жайылымдық-шалғындық ауыспалы егіс

1026.	лук репчатый	жұмырбас пияз
1027.	лук-севок	пияз көшеті
1028.	льноводство	зығыр өсіру
1029.	льновые	зығыртұқымдастар
1030.	льняное волокно	зығыр талшығы
1031.	люцерник	жоңышқалық
1032.	магистральный канал	бас арна
1033.	маслина	зәйтүн
1034.	масличные культуры	майлы дақылдар
1035.	маслосемена	майлы дән
1036.	материнская порода	топырақ негізі
1037.	махорка	махорка
1038.	маш, фасоль золотистая	мәш, сары үрмебұршақ
1039.	межплодник, мезокарпий	жемісті қабат; мезокарпий
1040.	меласса, патока	сірне
1041.	мелкозем	топырақ ұнтасы
1042.	мертвый запас воды	өлі су қоры
1043.	мертвый покров	шірінді қыртыс
1044.	местопроизрастание	өскен орны
1045.	метод вегетативного сближения	вегетациялық будандастыру әдісі
1046.	метод посредника	үйлестіру әдісі
1047.	метод прокосов	шалғы салу әдісі
1048.	метод укосный	ору әдісі
1049.	методика полевого опыта	танаптық тәжірибе әдістемесі
1050.	методический отбор	әдістемелік іріктеу
1051.	минеральные удобрения	минералды тыңайтқыштар
1052.	минимальная обработка почвы	топырақты таяз өңдеу
1053.	многолетние кормовые травы	малазықтық көпжылдық шөп
1054.	молотьба	астық бастыру
1055.	молочно-восковая спелость	сүттеніп-балауызданып пісу
1056.	монокультура	дара дақыл егісі
1057.	морозоустойчивость	аязға төзімділік

1058.	мощная почва	құнарлы топырақ
1059.	мощный чернозем	құнарлы қара топырақ
1060.	мульчирование	топырақ бетін жабындау
1061.	мучнистость зерна	дәннің маңыздылығы
1062.	мякина, солома	шөп-шар
1063.	набухание зерна	дәннің бөртуі
1064.	набухание почвы	топырақтың ісінуі
1065.	навоз	көң
1066.	навоз перепревший	шірінді көң
1067.	навозная жижа	көң садырасы
1068.	наклевание семян	наклеивание семян
1069.	налив семян, налив зерна	дән толысу
1070.	намолот	түсім
1071.	насекомоопыляемые растения	жәндіктер тозандандыратын өсімдіктер
1072.	натура зерна	дәннің салмағы
1073.	национализация земли	жерді мемлекет меншігіне алу
1074.	недород	мардымсыз түсім
1075.	некорневая подкормка	тамырдан тыс үстеп қоректендіру
1076.	нива	егіндік алқап
1077.	низовые злаки	аласа астық тұқымдастар
1078.	норма высева	тұқым себу мөлшері
1079.	обвалование	қашылау
1080.	обмолачиваемость	бастыруға жарамдылық
1081.	обогрев семян	тұқымды қыздыру
1082.	обогрев почвы	топырақтың жылынуы
1083.	оборот пласта	аудара жырту
1084.	обработка весенняя	көктемгі жер өңдеу
1085.	обработка междурядная	қатараралықты өңдеу
1086.	обработка полосная	жолақты өңдеу
1087.	обработка почвы	топырақ өңдеу
1088.	обработка семян	тұқым өңдеу
1089.	образец почвы	топырақ үлгісі
1090.	образец семян	тұқым үлгісі

1091.	обрезка растений	өсімдіктерді шырпу
1092.	обсев	айналдыра себу
1093.	овощеводство	көкөніс шаруашылығы
1094.	овощной севооборот	көкөніс ауыспалы егісі
1095.	овощные культуры	көкөніс дақылдары
1096.	овсянка	сұлы жармасы
1097.	одернение	шымдану
1098.	одноукосные травы	біршабындық шөп
1099.	однофазная уборка	біркезенді егін орағы
1100.	одревеснение, лигнификация	сүректену; лигнификация
1101.	ожог растений	өсімдік күйігі
1102.	озерненность	дән байлау
1103.	озимая культура	күздік дақыл
1104.	озимый клин	күздік танап
1105.	озимый посев	күздік егіс себу
1106.	озимь	күздік егіс
1107.	окулировка	көзсабақтау
1108.	окультуривание почвы	топырақты құнарландыру
1109.	окулянт	телінуші
1110.	окучивание	түптеу
1111.	опрыскивание	бұрку
1112.	опудривание	құрғақ дәрілеу
1113.	опытное поле	тәжірибе танабы
1114.	оранжерея	әйнекті гүл-жай
1115.	оросительная сеть	суарым желісі
1116.	оросительная система	суарым жүйесі
1117.	оросительный канал	суарым арнасы
1118.	оросительный трубопровод	суарым құбыры
1119.	орошаемое земледелие	суармалы егіншілік
1120.	орошение подпочвенное	топырақасты суарымы
1121.	освежительный полив	сергіте суару
1122.	основная обработка почвы	топырақты негізгі өңдеу
1123.	осушение земли	жер құрғату

1124.	отдаленная гибридизация	алыс тұқымдастарды будандастыру
1125.	открытый грунт	ашық топырақ
1126.	отложение почвы	топырақ шөгіндісі
1127.	отруби	кебек
1128.	очистка семян	тұқым тазарту
1129.	пар, паровое поле	сүрі жер
1130.	парниковое хозяйство	бужай шаруашылығы
1131.	парниковые культуры	бужай дақылдары
1132.	паро-зерновая система земледелия	егіншіліктің сүрі жерлік-дәнді жүйесі
1133.	паровой клин	сүрі жер танабы
1134.	парозанимающие культуры	сүрі жер дақылдары
1135.	паропропашная система земледелия	егіншіліктің отамалы жүйесі
1136.	пастбище	жайылым
1137.	пастбищеоборот	жайылым айналымы
1138.	пасынкование	сабақ сирету
1139.	патиссон	самсар
1140.	пахарь	жер жыртушы
1141.	пахота	жер жырту
1142.	пахотный слой	жыртылатын қабат
1143.	пелюшина (пелюшка, горох полевой)	егістік бұршақ
1144.	перекрестный посев	тоғыстыра себу
1145.	перелог	тыңайма жер
1146.	переложная система земледелия	егіншіліктің жер тыңайту жүйесі
1147.	пересадка	көшіріп отырғызу
1148.	пересадочная культура	көшеттік дақыл
1149.	пинцировка, прищепка	сабақ қырку
1150.	питательные вещества почвы	топырақтың қоректік заттары
1151.	плантажная обработка почвы	топырақты үңги өңдеу
1152.	плантация	плантация
1153.	пласт	жер қыртысы
1154.	пленчатые культуры	қауызды дақылдар

1155.	плод сборный, плод сложный	құрамды жеміс
1156.	плодовод	бағбан
1157.	плодоводство	жеміс шаруашылығы
1158.	плодово-ягодные культуры	жеміс-жидек дақылдары
1159.	плодовые культуры	жеміс дақылдары
1160.	плодовый питомник	жеміс тәлімбағы
1161.	плодовый сад	жеміс бағы
1162.	плодоношение	жеміс салу
1163.	плодоовощи	жеміс-көкөніс
1164.	плодосмен	тұқым алмастыру
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ МӘДЕНИЕТ СПОРТ МИНИСТРЛІГІ БЕКІТУГЕ ҰСЫНҒАН ТЕРМИН		
1165.	региональная символика	өңірлік нышан

**МЕМЛЕКЕТТІК ТЕРМИНОЛОГИЯ КОМИССИЯСЫНЫҢ
2022 ЖЫЛҒЫ 24 ҚАРАШАДАҒЫ ОТЫРЫСЫНДА
БЕКІТІЛГЕН ТЕРМИНДЕР**

№	Мәселенің мазмұны	Шешім жобасы
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫ МИНИСТРЛІГІ БЕКІТУГЕ ҰСЫНҒАН ТЕРМИНДЕР		
ЕГІН ШАРУАШЫЛЫҒЫ ТЕРМИНДЕРІ		
	<i>Орыс тілінде</i>	<i>Қазақ тілінде</i>
1.	опробкование, опробкование	қасандану
2.	ороситель	суландырғыш
3.	оросительная норма	суландыру нормасы
4.	плодосменная система земледелия	егіншіліктің тұқым алмастыру жүйесі
5.	плоскорезная обработка почвы	топырақты сыдыра қопсытып өңдеу
6.	плотнokuстовые злаки	тығыз түпті астық тұқымдастар
7.	плотность колоса	масақ тығыздығы
8.	площадка укосная	орым аумағы
9.	площадь питания	қорек аумағы
10.	плющение	жаншу
11.	поверхностное орошение	жайып суару
12.	повторные посе́вы	қайталама егіс
13.	поглощительная способность почвы	топырақтың сіңіргіштік қасиеті
14.	подвой	телітуші
15.	подзимние посе́вы	қысқы егіс
16.	подкормка растений	өсімдіктерді үстеп қоректендіру
17.	подпахотный слой	жыртылмаған қабат
18.	подпокровные культуры	жабынды дақылдар
19.	подпокровный посев	жабынды егіс
20.	подсед	мамық шөп
21.	пожнивная культура	аңыздық дақыл
22.	поздняя культура	кеш егілетін дақыл

23.	поздносозревающая культура	кеш пісетін дақыл
24.	пойменные почвы	су жайылмасының топырағы
25.	покой растений	өсімдіктің тыныштық кезеңі
26.	покровная культура	жамылғы дақыл
27.	покрытосемянные	жабықдәнділер
28.	полба, двузернянка	қосдәнекті бидай
29.	поле	егістік жер
30.	полевая всхожесть семян	тұқымның танаптық өңгіштігі
31.	полевод	диқан
32.	полеводство	диқаншылық
33.	полеводческая бригада	диқаншылық бригадасы
34.	полевое кормопроизводство	танаптық жем-шөп өндірісі
35.	полевой опыт	егістік тәжірибе
36.	полевой стан	дала қосы
37.	полевой севооборот	танаптық ауыспалы егіс
38.	полевые культуры	танаптық дақылдар
39.	полевые травы	дала шөптері
40.	полегание растений	өсімдіктердің жапырылуы,
41.	полезащитные лесные полосы	егіс қорғайтын орман жолақтары
42.	полив напуском	жайып суару
43.	полив по бороздам	жүлгелеп суару
44.	поливная норма	суару нормасы
45.	поливное земледелие	суармалы егіншілік
46.	поливной чек	суару қарығы
47.	полосной посев	жолақтап себу
48.	полупар	жартылай сүрі жер
49.	полупаровая обработка почвы	жартылай сүрі жер өңдеу
50.	сортоселекция	сұрыптану
51.	посадка растений	өсімдік отырғызу
52.	посев	егіс
53.	посев гнездовой	ұялап егу
54.	посев пунктирный	үзіктеп егу
55.	посев разбросной	шашып егу

56.	посев рядовой	қатарлап егу
57.	посев точный	дәлдеп егу
58.	посев узкорядный	тар қатарлап егу
59.	посев широкорядный	кең қатарлап егу
60.	посевная годность семян	тұқымның егуге жарамдылығы
61.	посевной материал	тұқымдық материал
62.	послепосевная обработка почвы	егістен кейінгі топырақ өңдеу
63.	послеуборочное дозревание семян	дәннің дестеде пісіп-жетілуі
64.	потери за жаткой	орым шығыны
65.	потрава	егісті бүлдіру
66.	поукосный посев	орымнан кейінгі егіс
67.	почва	топырақ
68.	почва аллювиальная	аллювиал топырақ
69.	почва бурая	сұр топырақ
70.	почва глинистая	саз топырақ
71.	почва подзолистая	күлгін топырақ
72.	почва солончаковая	сор топырақ
73.	почва суглинистая	саздауыт топырақ
74.	почва супесчаная	құмдауыт топырақ
75.	почва тучная	құнарлы топырақ
76.	почвенный профиль	топырақ кескіні
77.	почвовед	топырақтанушы
78.	почвоведение	топырақтану
79.	почвозащитная система земледелия	егіншіліктің топырақ қорғау жүйесі
80.	почвообразование	топырақ түзілу
81.	почвообразующая порода	топырақ түзуші жыныс
82.	почвоутомление	топырақтың тозуы
83.	предпосевная обработка почвы	егісалды топырақ өңдеу
84.	предпосевная обработка семян	егісалды тұқым өңдеу
85.	предпосевной полив	егісалды суару

86.	предшественник (сель. хоз.)	алдыңғы дақыл (ауыл шаруаш.)
87.	прививка в расщеп	жарып телу
88.	прививка за кору	қабық астына телу
89.	прививка клином	сыналап телу
90.	прививка почкой, окулировка	бүршігінен телу
91.	прививка растений	өсімдіктерді телу
92.	прививка черенком	қалемшелеп телу
93.	привой	телінуші
94.	прикатывание почвы	топырақты тығыздау
95.	припосевное удобрение	егу кезінде тыңайту
96.	прищепка	сабақ қырку
97.	проветривание семян	тұқымды желдету
98.	провяливание	шала кептіру
99.	программирование урожая	түсімді бағдарлау
100.	продовольственная программа	азық-түлік бағдарламасы
101.	продукт	өнім
102.	продуктивная влага	пайдалы ылғал
103.	промежуточная культура	аралық дақыл
104.	промерзание почвы	топырақ тоңдануы
105.	промывной полив	шайып суару
106.	пропашная система земледелия	егіншіліктің отамалы жүйесі
107.	прополка	отау
108.	прорастание семян	тұқымның өнуі
109.	прореживание	сирету
110.	просо	тары
111.	противозаморозковый полив	үсікке қарсы суару
112.	противоэрозийная обработка почвы	топырақты эрозияға қарсы өңдеу
113.	протравливание семян	тұқымды дәрілеу
114.	пряжильные культуры	талшықты дақылдар
115.	прямое комбайнирование	тікелей орып жинау
116.	прянокусовые культуры	дәм-татымдық дақылдар
117.	пшеница	бидай

118.	пшено	ақтаған тары
119.	разноколосочник	аламасақ
120.	районирование сорта	сұрыпты аудандастыру
121.	рамооборот	кезекайналым
122.	раннеспелость	ерте пісу
123.	ранние колосовые	ерте пісетін масақты дақылдар
124.	ранний пар	ерте сүрі жер
125.	рапс	рапс
126.	рассада	көшет
127.	растениеводство	өсімдік шаруашылығы
128.	редис, редиска	шалғам
129.	рекультивация земель	жерді қалпына келтіру
130.	репродукция семян	тұқымды репродукциялау
131.	рожь	қара бидай
132.	рыхлокустовые злаки	селдіртүпті астық тұқымдастар
133.	сад	бақ
134.	садовод	бағбан
135.	садоводство	бақ шаруашылығы; бағбаншылық
136.	саженец	көшет
137.	сафлор	мақсары
138.	сахарная свекла	қант қызылшасы
139.	сахарный тростник	қант құрағы
140.	сахароносные культуры	қантты дақылдар
141.	сбрасывание плодов	жеміс тастау
142.	свекловод	қызылшашы
143.	свекловодство	қызылша шаруашылығы
144.	светлозем	боз топырақ
145.	светокультура	жарық дақылы
146.	стущенный посев	жиілетіп себу
147.	севок	пияз көшеті
148.	севооборот	ауыспалы егіс
149.	сезонность	маусымдылық
150.	сельдерей	балдыркөк

151.	сельскохозяйственная культура	ауылшаруашылық дақылы
152.	сельскохозяйственные угодья	ауылшаруашылық алқап
153.	семена	тұқым
154.	семенная ссуда	тұқымдық несие
155.	семенник растений	өсімдік тұқымдығы
156.	семенной материал	тұқымдық материал
157.	семенной фонд	тұқымдық қор
158.	семеноводческий питомник	тұқымдық тәлімбақ
159.	семеноводческое хозяйство	тұқым шаруашылығы
160.	семечковые культуры	күнбағыс дақылдары
161.	семечко	шекілдеуік
162.	сено	пішен
163.	сенокос	шөп шабу
164.	сенокосооборот	шабындық айналымы
165.	серозем	сұр топырақ
166.	сеть оросительная	суландыру желісі
167.	сечка	дән сағы
168.	сеянец	екпе көшет
169.	сидеральный пар	жасыл сүрі жер
170.	сидерат	сидерат; жасыл тыңайтқыш
171.	силос	сүрлем
172.	скарификация семян	тұқымды зақымдау
173.	скирда	күде
174.	скороспелость	тез пісу
175.	сноп	бау
176.	солодь	шақат
177.	солома	сабан
178.	соломина	сабан сабағы
179.	солонцы, солонец	сортаң
180.	солончак	сор топырақ; сор
181.	сортирование семян	тұқым сұрыптау
182.	сортовая чистота	сұрып тазалығы

183.	сортовой контроль	сұрыптық бақылау
184.	сортоиспытание	сұрыпсынақ
185.	сортообновление	сұрып жанарту
186.	сортосмена	сұрып алмастыру
187.	состав почвы	топырақ құрамы
188.	спелость	пісу
189.	старопашотная земля	ескірген айдау жер
190.	старозалеж	тыңайған ескі жер
191.	стекловидное зерно	жылтыр дән
192.	стекловидность зерна	дән жылтырлығы
193.	стелющаяся культура	жатаған дақыл
194.	стерня	аңыз; аңыздық (ауыл шаруаш.)
195.	стог	мая
196.	стратификация семян	тұқымды стратификациялау
197.	структура посева	егіс құрылымы
198.	супесь, супесчаная почва	құмдауыт топырақ
199.	суховей	аңызак
200.	суходол	құрғақ аңғар
201.	сушка зерна	астық кептіру
202.	тақыр	тақыр (ауыл шаруаш.)
203.	теплица	жылыжай
204.	чернослив	қара өрік
205.	трехполье, трехполка	үштанап
206.	тритикале	тритикале
207.	турнепс, кормовая репа	жемшалқан
208.	тыква	асқабақ
209.	тюк	түк (ауыл шаруаш.)
210.	уборка	жиын-терім
211.	уборка прямая	тікелей жинау
212.	уборка раздельная	бөлектеп ору
213.	уборка урожая	егін орағы
214.	угодье	жарамды жер
215.	удельный вес семян	тұқымның үлес салмағы

216.	удобрения, туки	тыңайтқыштар
217.	укоренение	тамырлану
218.	уплотненный посев	тығыз егіс
219.	урожай	өнім; астық
220.	уход за посевами	егіс күтімі
221.	участок	учаске
222.	фасоль	үрмебұршақ
223.	фенологические наблюдения	фенологиялық бақылау
224.	финик	құрма
225.	формовое садоводство	сәндемелі бағбаншылық
226.	фрезерование	терең қопсыту
227.	хлеб	нан
228.	хлебные злаки	дәнді дақылдар
229.	хлебозаготовка	астық дайындау
230.	хлебопашец	диқан
231.	хлебопоставка	астық беру
232.	хлебороб	егінші
233.	хлебостой	егін бітіктігі
234.	хлебоуборка	астық жинау
235.	хлопковод	мақташы
236.	хлопководство	мақта шаруашылығы
237.	хлопкороб	мақташы
238.	хлопок, хлопчатник	мақта, қоза
239.	хлопок-сырец	шитті мақта
240.	холодостойкость	суыққа төзімділік
241.	хранение зерна	астық сақтау
242.	целина	тың; тың жер
243.	цитрусовые культуры	цитрус дақылдар
244.	чайная плантация	шай плантациясы
245.	чечевица	жасымық
246.	чизелевание почвы	чизельмен қопсыту
247.	чистый пар	таза сүрі жер
248.	шлейфование	шлейфтеу

249.	шпалерная культура	сүйелмелі дақыл
250.	щелевание	топырақты саңылаулау
251.	щиток	дәнжарнақ
252.	щуплое зерно	семген дән
253.	щуплость семян	тұқымның семуі
254.	эрозия почвы	топырақ эрозиясы
255.	яровые культуры	жаздық дақылдар
256.	ярусная вспашка	қабаттап жырту
ЖЫЛҚЫ ШАРУАШЫЛЫҒЫ ТЕРМИНДЕРІ		
257.	аборигенные породы	жергілікті тұқымдар
258.	абсолютный рекорд	абсолют рекорд
259.	австралийская лошадь	Аустралия жылқысы
260.	автокормушка	автоақыр
261.	адаевская лошадь	адай жылқысы
262.	активность спермиев	спермийлер белсенділігі
263.	алтайская порода	Алтай тұқымы
264.	аминокислотное питание лошадей	жылқының аминқышқылдық қорегі
265.	американская верховая порода	Америка мініс тұқымы
266.	американская стандартbredная порода	Америка стандартbred тұқымы
267.	американский рысак	Америка желіс жылқысы
268.	амуничная мазь	ат әбзелі майы
269.	амуничник	ат әбзелі бөлмесі
270.	анатомия лошади	жылқы анатомиясы
271.	английская верховая лошадь	ағылшын мініс жылқысы
272.	англо-арабские лошади	ағылшын-араб жылқысы
273.	апробация породы	мал тұқымын апробациядан өткізу
274.	арабская чистокровная порода лошадей	тазақанды арабы жылқы тұқымы
275.	аргентинская верховая порода	Аргентина мініс тұқымы
276.	ардены	Арден жылқы тұқымы
277.	ареал породы	тұқымның таралу аумағы
278.	ахалтекинская порода лошадей	ақалтеке жылқы тұқымы

279.	бабка, путо	бақай сүйек
280.	банк информации	ақпарат қоры
281.	банк спермы	шәует қоры
282.	башкирская порода лошадей	башқұрт жылқы тұқымы
283.	бег	желіс
284.	бега	атшабыс
285.	беговая упряжь	атшабыс әбзелдері
286.	беговые экипажи	атшабыс экипажы
287.	белорусская упряжная порода	белорус жегіс тұқымы
288.	берберийская порода	бербер тұқымы
289.	битюг	битүк
290.	бич	бишік
291.	боковой ремень	айыл
292.	бонитировка лошадей	жылқыларды бонитирлеу
293.	бричка	бірешке
294.	бровка	атжарыс жолжиегі
295.	буденновская порода лошадей	Буденный жылқы тұқымы
296.	бурятская порода	бурят тұқымы
297.	вальтрап	тоқым
298.	варковая случка	қайырмалап шағылыстыру
299.	вводное скрещивание	сіңіре будандастыру
300.	верхово-упряжные породы	мініс-жекпе тұқым
301.	ветеринарный контроль	ветеринариялық бақылау
302.	взвешивание лошадей	жылқыларды таразыға тарту
303.	взнуздывание	жүгендеу
304.	владимирская тяжеловозная порода лошадей	Владимир ауыр жүк жылқысы тұқымы
305.	воз	жүкарба
306.	возница	арбакеш
307.	вольтижировка	ат үстіндегі гимнастика
308.	воспроизводительное скрещивание	өндіре шағылыстыру
309.	всадник	салт атты
310.	выводка	аткөрме

311.	выводной круг	аткөрме шеңбері
312.	высшая школа верховой езды	салт міністің жоғары мектебі
313.	вьючное седло	жүк артатын ер
314.	вятская порода лошадей	Вятка жылқы тұқымы
315.	галифе	галифе
316.	ганаш	сағақ
317.	ганноверская порода лошадей	Ганновер жылқы тұқымы
318.	гигиена лошади	жылқы гигиенасы
319.	голландская порода лошадей	Голланд жылқы тұқымы
320.	групповое содержание лошадей	жылқыны топтап ұстау
321.	групповой тренинг лошадей	жылқыны топтап баптау
322.	грызло	ауыздық
323.	гуж	құлақбау
324.	дагестанские лошади	Дағыстан жылқысы
325.	двигательный аппарат лошади	жылқының қозғалыс аппараты
326.	двуколка	қос дөңгелекті арба
327.	денник	өжіре
328.	джабе	жабы
329.	дилижанс	пәуеске
330.	донская порода лошадей	Дон жылқы тұқымы
331.	дрессировка	үйрету
332.	естественные препятствия	табиғи кедергі
333.	естественное размножение	табиғи көбею
334.	жабка	сүйектену
335.	жеребость	буаз
336.	жеребятина	жабағы еті
337.	живая масса всадника	салт аттының таза салмағы
338.	живая масса лошади	жылқының тірідей салмағы
339.	жокей	шабандоз
340.	жокейка	шабандоз қалпағы
341.	заарканить	бұғалық салу
342.	заводская линия	зауыттық ататұқым

343.	заводские породы	зауыттық тұқымдар
344.	звезда	төбел
345.	инбридинг	инбридинг
346.	иноходец	жорға
347.	иноходь	жорғалау
348.	интерьер лошади	жылқының іш құрылысы
349.	иомудская порода лошадей	Иомуд жылқы тұқымы
350.	иппология	жылқытану
351.	искусственное осеменение кобыл	биені қолдан ұрықтандыру
352.	искусственные препятствия	жасанды кедергі
353.	испытания лошадей	жылқы сынағы
354.	кабардинская порода лошадей	қабарда жылқы тұқымы
355.	кавалькада	салт аттылар шеруі
356.	казахская порода лошадей	қазақы жылқы тұқымы
357.	казахская лошадь типа «джабе»	жабы
358.	капор	басжабу
359.	карабаирская порода лошадей	қарабайыр жылқы тұқымы
360.	кентер	шоқырақ
361.	киргизская порода лошадей	қырғыз жылқы тұқымы
362.	ковочный инструмент	тағалау құралы
363.	козинец	аяқ бүкіштігі
364.	коневодство	жылқы шаруашылығы
365.	конка	қосатты вагон
366.	конкур	кедергілерден секіру
367.	стипель-чез	стипель-чез
368.	конный завод	жылқы зауыты
369.	конноспортивные соревнования	ат спорты жарыстары
370.	конный спорт	ат спорты
371.	коновал	жылқы дәрігері
372.	коновязь	мама ағаш
373.	конская амуниция	ат әбзелдері
374.	конституция лошади	жылқы бітімі

375.	копытный нож	тұяқ пышақ
376.	корда	шылбыр
377.	кормушка	ақыр
378.	костанайская порода лошадей	Қостанай жылқы тұқымы
379.	косяк	үйір
380.	косячный жеребец	үйір айғыры
381.	кровность	қандастық
382.	кушумская порода лошадей	Көшім жылқы тұқымы
383.	лассо	шалма
384.	левада	коршау
385.	линейное разведение	аталық ізбен өсіру
386.	лошадь Пржевальского	керкұлан
387.	манеж	манеж
388.	манежная езда	манеждегі жүріс
389.	масть лошади	жылқы түсі
390.	маточное семейство	аналық ұя
391.	мах	адым
392.	мерин	ат
393.	местные породы лошадей	жергілікті жылқы тұқымы
394.	молочное коневодство	сүтті жылқы шаруашылығы
395.	мощность лошади	жылқының қуаттылығы
396.	мугалжарская порода лошадей	Мұғалжар жылқы тұқымы
397.	мустанг	мустанг
398.	мыт	сақау (жылқы шаруаш.)
399.	мясное коневодство	етті жылқы шаруашылығы
400.	навес	қалқа
401.	наглазники	көзқалқан
402.	накостник	шорсүйек
403.	недоуздок	ноқта
404.	обтяжка жеребят	құлын үйрету
405.	отметины	жылқы бөгенайы
406.	отъем жеребят	құлынды енесінен айыру
407.	пассаж	пассаж

408.	пастбищное содержание лошадей	жылқыларды жайып бағу
409.	племенная книга лошадей	жылқылардың асыл тұқымдық кітабы
410.	повод	тізгін
411.	подпруга	айыл
412.	полукровные породы	аралас тұқым
413.	пони	пони
414.	попона	жабу
415.	пороки лошадей	жылқы кемістігі
416.	посадка всадника	салт аттының отырысы
417.	потник	терлік
418.	прилитие крови	қан жаңарту
419.	приметы лошади	жылқының ен-таңбасы
420.	происхождение лошади	жылқы тегі
421.	промеры лошади	жылқының дене өлшемі
422.	рабочая лошадь	жұмыс жылқысы
423.	рабочие качества лошади	жылқының жұмыс қабілеттілігі
424.	редингот	редингот
425.	рейтузы	рейтуз
426.	ремонтный молодежник	түліктөл
427.	родословная лошади	жылқының тұқым-тегі
428.	русская рысистая порода лошадей	орыстың желісті жылқы тұқымы
429.	русский тяжеловоз	орыс жүк жылқысы
430.	рысак	желісті жылқы
431.	сап	маңқа (жылқы шаруаш.)
432.	сбой	жүрісінен жаңылу
433.	седелка	ершік
434.	седло	ер, ер-тоқым
435.	скаковой сезон	жарыс маусымы
436.	скелет лошади	жылқы қаңқасы
437.	случной сезон	шағылыстыру маусымы
438.	советский тяжеловоз	кеңестік жүк жылқысы
439.	спортивная лошадь	спорт жылқысы

440.	стайер	аламанның аты
441.	стартер	сөреші
442.	стойло	шетенқора
443.	стрема	үзеңгі
444.	стригун	жабағы, күзелген тай
445.	табунное коневодство	тебіндік жылқы шаруашылығы
446.	таврение	таңбалау
447.	тавро	таңба
448.	тарпан	тарпан
449.	тебеневка	тебіндеу
450.	торба	атдорба
451.	тотализатор	тотализатор
452.	тренер в коневодстве	атбегі
453.	тренинг лошади	ат баптау
454.	треборье	үшсайыс
455.	туркменская лошадь	түрікмен жылқысы
456.	тяжеловоз	жүк аты
457.	удила	ауыздық
458.	уланы	ұландар
459.	упряжные породы лошадей	жегілетін жылқы тұқымы
460.	упряжь	жегу әбзелдері
461.	фэтон	күйме
462.	фотофиниш	фотомәре
463.	фураж	жемшөп
464.	фуражир	жемдеуші
465.	хлыст	шыбыртқы
466.	холка	шоктық
467.	чистокровная верховая порода лошадей	тазақанды мініс жылқы тұқымы
468.	чулки выше плюсны	ақсирақ
469.	чулки в полбабках	ақбақай
470.	чулки по венчику	ақтабан
471.	шаг	аяң

472.	шорник	әбзелші
473.	шпат	тобанаяқ
474.	шпора	тебінгі
475.	шпрингартен	ат жаттықтыру шеңбері
476.	щетки	шаша
477.	экстерьер лошади	аттың сырт пішіні
478.	элита	элита
479.	эскадрон	атты қосын
480.	якутская порода лошадей	саха жылқы тұқымы
481.	ярмо	мойынтұрық
482.	ясли	ақыр
БОТАНИКА, БИОЛОГИЯ ТЕРМИНДЕРІ		
483.	амарант	тәжігүл
484.	амброзия	ойраншөп
485.	антирринум	есінекгүл
486.	фиалка	шегіргүл
487.	апикальный цветок	апикалды гүл
488.	арматура растения	өсімдік қаңқасы
489.	ароматические растения	хош иісті өсімдіктер
490.	археофиты	қазба өсімдіктер
491.	аскомицет	қалталы саңырауқұлақ
492.	аспарагус, спаржа	қасқыржем
493.	асперуга	жабысқақ
494.	астра	ақкекіре
495.	ауксины, фитогормоны	ауксиндер, фитогормондар
496.	афиллия	афиллия
497.	афильные растения	афильді өсімдіктер
498.	афлатуния	тасжаңғақ
499.	ацидофильные растения	ацидофиль өсімдіктер
500.	ацидофобные растения	ацидофобты өсімдіктер
501.	ациклические цветки	бұрама гүлдер
502.	аэрофиты	аэрофиттер
503.	багульник	казанақ

504.	бадан	шағыр
505.	базилик	насыбайгүл
506.	базофильные растения	базофильді өсімдіктер
507.	байда	шытыршық
508.	бальзамин	қынагүл
509.	барбарис	бөріқарақат
510.	барвинок	қабыршөп
511.	бархория	бархория
512.	бархатцы, тагетес	барқытгүл
513.	башенница, вяжечка	дүңгілше
514.	башмачок	шолпанкебіс
515.	безвременник осенний, колкихум	лапыз
516.	безлепестные растения	күлтесіз өсімдіктер
517.	бекмания	субидайық
518.	белена	мендуана
519.	белокопытник	ақбақай
520.	белокрыльник	батпаққанат
521.	беломятлик	аққоңырбас
522.	белоусник	аққылтан
523.	вяз, берест	шегіршін
524.	береста	қайыңтоз
525.	бессмертник, цмин	шөпшай
526.	биогурус	биөшірінді
527.	тамарикс (бисерник)	жыңғыл
528.	ежовник солончаковый или биюргун	бұйырғын
529.	блисмус	суылдыр
530.	боб	бұршақбас
531.	боб конский	атбұршақ
532.	бобовник	ешкісабақ
533.	бодяк	сарықалуен
534.	боковые корни	бүйір тамырлар
535.	болиголов	убалдырған

536.	болотник	саздақшөп
537.	болотница	келтебас
538.	болотнозонтичник	батпақ балдырған
539.	бонгардия	батпақгүл
540.	бор	1. итқонақ; 2. қарағайлы орман
541.	борец, аконит	уқорғасын
542.	боровик	оқжаңбырық
543.	бородач	бозшағыл
544.	борщевик	балдырған
545.	ботаника	ботаника
546.	ботва	пәлек
547.	брунец, софора	ақмия
548.	брусника, черника	итбүлдірген
549.	брюква	тарна
550.	бубенчик	коңыраушөп
551.	будра плющевидная	мамық барқытжапырақ
552.	бузина	аюбадам
553.	буквица	жетелшай
554.	буниум	түйнекшөп
555.	бурак	ләблеме
556.	бурьян	қурай
557.	валериана	шүйгіншөп
558.	вар	нұм
559.	василек	гүлкекіре
560.	василистник	маралоты
561.	вахта	субеде
562.	вегетативная почка	вегетациялық бүршік
563.	вегетативное размножение	вегетациялық көбею
564.	вейник наземный	құрғақ айрауық
565.	венерин волос	қырыққұлақ
566.	венчик цветка	гүлкүлте
567.	верба	қызылтал
568.	вербейник	талқурай

569.	вербена	нарқайсар
570.	верблюдца	түйеқарын
571.	верблюдка	түйеқаңбақ
572.	верблюжья колючка	жантақ
573.	верблюжья трава	тасбеде
574.	вереск	көкбұта
575.	вероника	бөденешөп
576.	верхушечная почка	төбе бүршік
577.	верхушечный цветок	төбе гүл
578.	весенник	сауыршөп
579.	ветвь	бұтақ
580.	ветка	бұтақша
581.	ветреница	желайдар
582.	вех, цикута	утамыр
583.	вечерница	ымыртгүл
584.	вечнозеленое растение	мәңгі жасыл өсімдік
585.	вика, горошек	сиыржоңышқа
586.	вика кокандская	есекжоңышқа
587.	вилочка	қосқұлақ
588.	влагалище листа	жапырақ қынабы
589.	внеплодник, экзокарпий	жемісқабық
590.	внутриплодник, эндокарпий	жемісастар
591.	водокрас	сукөрік
592.	водосбор	шөмішгүл
593.	водяной лютик	сусарғалдақ
594.	водяной орех, рагульник	сужаңғақ
595.	водяные побеги	қысыр өскін
596.	воздушные корни	ауа тамырлар
597.	войлочная трава	арам шырмауық
598.	волдырник	күйдіргішөп
599.	волокнистые растения	талшықты өсімдіктер
600.	волоски растений, трихом	өсімдік түгі
601.	волоснец	қияқ

602.	волчягодник, волчье лыко	қасқыржидек
603.	волчок	сұңғыла
604.	воробейник	торғайшөп
605.	воронец	қарғашөп
606.	ворсянка	қожакендір
607.	подвид	түр тармағы
608.	восковник	балауызша
609.	восковой налет	балауызды өңез
610.	вострец	жаушалғын
611.	вставочный рост стебля	сабақтың үстемелеп өсуі
612.	вторичные стебли	қосымша сабақ
613.	вторичный корень	қосымша тамыр
614.	высшие растения	жоғары сатыдағы өсімдіктер
615.	вьюнок	шырмауық
616.	вьющиеся растения	шырмауық өсімдіктер
617.	вяз	қарағаш
618.	галимокнемис	домалатпа
619.	галл	бұзғынша
620.	галлы	шор
621.	галогетон	бұйрасораң
622.	галофиты	сор сүйгіш өсімдік
623.	гармала	адыраспан
624.	гаустории	сорғыш
625.	гвоздовник	шоқшабас
626.	гегемона	қаргүл
627.	гелиотроп	сүйелжазар
628.	гелиофит	жарық сүйгіш өсімдік
629.	гелофиты	батпақ өсімдігі
630.	георгина	нарғызгүл
631.	гиацинт	сүмбіл
632.	гибискус	бөрітарақ
633.	гигрофиты	ылғал сүйгіш өсімдік
634.	гидатоды	сусаңылау

635.	гидрофиты	су өсімдіктері
636.	гирча	ащытамыр
637.	гифа	саңырауқұлақ жіпшесі
638.	главный корень	түп тамыр
639.	гладиолус	баршынгүл
640.	глауциум	мүйізкөкнәр
641.	гледичия	қарамала
642.	глюкоза	глюкоза
643.	головка	жұмыргүл
644.	голосеменные	жалаңаш тұқымды өсімдіктер
645.	голубика	көкжидек
646.	гораниновия	сарытікен
647.	горец	таран
648.	горечавка	шерменгүл
649.	горичник	сарыкекіре
650.	горизонт почвы	топырақ қабаты
651.	горицвет	жанаргүл
652.	горлянка	қабақ
653.	горчак	укекіре
654.	горчица	қыша
655.	гравилат	шыршай
656.	гребенщик	жыңғыл
657.	гриб	саңырауқұлақ
658.	грибница (мицелий)	саңырауқұлақ жіпшесі
659.	груздь	қозықарын
660.	грушанка	алмұртшөп
661.	грыжник	жарықдәрі
662.	грыжник многобрачный	көпұялы жарықдәрі
663.	губоцветные	ерінгүлділер тұқымдасы
664.	гультемия	қара раушан
665.	гулявник	сарбасқурай
666.	гусятний лук	қазжуа
667.	гусятница	қазоты

668.	двудольные растения	қосжарнақты өсімдіктер
669.	двудомные растения	қосұялы өсімдіктер
670.	двулетние растения	екіжылдық өсімдіктер
671.	двуполость	қосқуыстылық
672.	девясил	андыз
673.	декоративные растения	сәндік өсімдіктер
674.	делянка	мөлдек
675.	дербенник	тергүл
676.	деревянистое растение	ағаш тектес өсімдік
677.	дереза	тікенбұта
678.	дескурайния	сармала
679.	дефолиация	жапырақсыздану
680.	дзугара, дурра, дурро, хлебное сорго	қонақ құмай
681.	додарция	текесақал
682.	донник	түйежоңышқа
683.	донце луковицы	жуашық түбіртегі
684.	дорема	сасыққурай
685.	дороникум	темекішөп
686.	дрема	желімсабақ
687.	дремлик	жылантамыр
688.	дриадоцвет	жержастық
689.	дубильные растения	кермекті өсімдіктер
690.	дубровник	еменшөп
691.	дурман	сасық меңдуана
692.	дурника	көкжелек
693.	дурнишник	ошаған
694.	душица	жұпаргүл
695.	дымянка	көгілдір
696.	дыхательный корень	тыныстамыр
697.	дягиль	аюбалдырған
698.	ежа	тарғақшөп
699.	ежевика	қарабүлдірген

700.	ежеголовка	кірпібас
701.	ежовник	бұйырғын
702.	эриокаулоновые	түксабақтар тұқымдасы
703.	ёрник	шілікқайың
704.	жабник	қазқұрт
705.	жабрица	тырнашөп
706.	жасмин	ақжұпар
707.	жгун-корень	арамсәбіз
708.	железка	өсімдікбез
709.	железница	сарышолақ
710.	желтая спелость	көксағалданып пісу
711.	желтушник	ақбасқурай
712.	женский цветок	аналық гүл
713.	жёлудь	еменжаңғақ
714.	жеруха	сарыбасша
715.	жерушник	сарбас
716.	жостер	қаражеміс
717.	жесткоколосница	егеубас
718.	жесткомятлик	тасқоңырбас
719.	живокость	тегеурінгүл
720.	живородящие растения	өркенді өсімдіктер
721.	живучка	иістішөп
722.	жилкование листьев	жапырақтың жүйкеленуі
723.	жимолость	ұшқат
724.	жировые побеги	балақ өркен
725.	жузгун, кандым	жүзгін
726.	завиток	бұйрагүл
727.	завязывание плода	түйін салу
728.	завязь	түйін
729.	зайцегуб	қоянжырық
730.	звездоплодник	жұлдызжеміс
731.	звездчатка	жұлдызшөп
732.	зверобой	шайқурай

733.	земляная груша	жералмұрт
734.	зев венчика	күлте еріні
735.	зеленая масса	көк жиым
736.	земляника	бүлдірген
737.	земляной орех, арахис	жержаңғақ
738.	зизифора	көкемарал
739.	златоцвет	жанаргүл
740.	змеевка	лэйлекшөп
741.	змееголовник	жыланбас (бот.)
742.	золотарник	сарыраушан
743.	золототысячник	толғақшөп
744.	зонтик	шатыршагүл
745.	зопник	әрем
746.	зубница	тісдәрішөп
747.	зубровка	тілқияр
748.	зубчатка	кандауыршөп
749.	зубянка	тісшөп
750.	зюзник	шытырақ
751.	ива	тал
752.	иван-чай, кипрей	күреңот
753.	икотник	шытырша
754.	иксиолирион	шөпжинар
755.	императа	баттауық
756.	ипомея	шырмауықгүл
757.	ирис, касатик	құртқашаш
758.	ирис джунгарский	құмберіш
759.	ирис солончаковый	бұжғын
760.	иссоп	сайсағыз
761.	кагат	шоқа
762.	календула	қырмызыгүл
763.	калина	шәңкіш
764.	калла	аққанат
765.	калужница	қалтагүл

766.	камедь	шайыр
767.	камелия	шайшөп
768.	камнеломка	тасжарған
769.	камфоросма	қараматау
770.	канареечник	субидайық
771.	канатник	бұйракендір
772.	кандык	кандық
773.	каперцы	кеуел
774.	карагана	қараған
775.	карелиния	ақбасшөп
776.	каркас	таудаған
777.	карункула	карункул
778.	катран	қатыран
779.	каучуконосные растения	сағызды өсімдіктер
780.	качим	аққаңбақ
781.	кашгария	сирекжапырақ
782.	кедр	самырсын
783.	кельпиния	бүрмек
784.	кенаф	кенеп
785.	кендырь	кендір
786.	кермек	кермек
787.	кизильник	ырғай
788.	кипарис	кипарис
789.	кирказон	жиренше
790.	кислица	саумалдық
791.	кисличник	саумалшық
792.	кисть	шашақгүл
793.	кисть виноградная	жүзім шоғы
794.	клен	үйеңкі
795.	клещевина	майкене
796.	климакоптера	торғайот
797.	клон	өскін
798.	клоповник	шытырмақ

799.	клубнекамыш	түйнекөлең
800.	клубнелуковица	түйнек жуа
801.	клубнеплоды	түйнекжемістілер
802.	клумба	гүлзар
803.	княжик	ушырмауық
804.	кобрезия	сарыкүйік
805.	ковровые растения	масаты өсімдіктер
806.	козелец	көктікен
807.	козлец	таусағыз
808.	козлотородник	қойжелкек
809.	козлятник	ешкібұршақ
810.	кок-сағыз	көксағыз
811.	колокольчик	қоңыраугүл
812.	колосняк, острец, телорез	жауқияқ
813.	колючеголовник	тікенбас
814.	колючка	тікенек
815.	колючник	тікеншөп
816.	колючелистник	бозтікен
817.	конопля сорная	арамсора
818.	конопляник	қарасора егісі
819.	конский каштан	атталшын
820.	конус нарастания, апекс	өсу нүктесі
821.	копеечник	тиынтақ
822.	копытень	құсықшөп
823.	кора, корочка	қабық, қабықша
824.	корень воздушный	тірек тамыр
825.	корень мочковатый	шашақ тамыр
826.	корень мясистый	жуан тамыр
827.	корень стержневой	кіндік тамыр
828.	корешок	тамырша
829.	корзинка	гүлсебет
830.	корневая поросль, корнеотпрыск	тамыр өркені

831.	корневая система	тамыр жүйесі
832.	корневая шейка	тамыр мойны
833.	корневой чехлик	тамыр оймағы
834.	корневые волоски	тамыр түгі
835.	корнеклубнеплод	тамыр түйнекті жеміс
836.	корнеплоды	тамыржемістілер
837.	корнесобственное растение	меншіктамырлылар
838.	корни подпорки	сүйеніш тамыр
839.	коровий горох	сиырбұршақ
840.	коровяк	аюқұлақ
841.	коротконожка	шебершөп
842.	костенец	қалампыршөп
843.	костер	арпабас
844.	костер безостый	қылтықсыз арпабас
845.	костер дантона	қылтанақ арпабас
846.	костер кровельный	жабын арпабас
847.	костер японский	мортық арпабас
848.	косточка	дәнек
849.	косточковые	дәнекжемістілер
850.	косяника	тасқурай
851.	косянка	сүйекжеміс
852.	котовник	көкжалбыз
853.	кохия, прутняк	изен
854.	кочан	қаудан
855.	кочерыга	көсеусабақ
856.	крапива	қалақай
857.	красильные растения	бояулы өсімдіктер
858.	красоднев	сарана
859.	кровохлебка	сиырсілекей
860.	крепкоплодник	тасжеміс
861.	кресс-салат	шытырмақ
862.	крестовник	зиягүл
863.	крестоцветные	айқышгүлділер

864.	кроющий лист	жабын жапырақ
865.	крупноплодник	балшөп
866.	крушина	каражеміс
867.	крылатка	қанатты жеміс
868.	ксилема	ксилема
869.	кубышка	сарытұңғиық
870.	кувшинка	тұңғиық
871.	кузиния	көбенқұйрық
872.	куколь	қарамықша
873.	курак	құрақ
874.	куриное просо	күрмек
875.	курчавка	түйесіңір
876.	курчавость листьев	жапырақ бұйрасы
877.	кустистость	түптілік
878.	кутикула	сірқабық
879.	кутровые	кендіртұқымдастар
880.	кущение	түптену
881.	кучкоцветник	шокгүл
882.	ладьян	маржантамыр
883.	лакрица, лакричник, солодка	мия
884.	ландыш	інжугүл
885.	лапчатка	қазтабан
886.	ластовень	түйешырмауық
887.	ластовень лекарственный	дәрілік түйешырмауық
888.	салат латук	ассүттіген
889.	латук компасный	сүтжапырақ
890.	лебеда	көкпек
891.	лебеда бородавчатая	қотыркөкпек
892.	лебеда садовая	бақкөкпек
893.	лебеда шарообразная	қаңбақ көкпек
894.	леонтица	торсылдақ
895.	лепталеум	шытыр
896.	летучка	ұшпажеміс

897.	лещина	орманжаңғақ
898.	лжеводосбор	шөмішбас
899.	лигула, язычок	тілшік
900.	лигустикум	елікбалдырған
901.	лилия	лалагүл
902.	линделофия	қоянқұлақ
903.	линия растений	өсімдіктер тобы
904.	липа	жөке
905.	липучка	кәрікыз
906.	лисохвост	түлкіқұйрық
907.	лист боковой	бүйір жапырақ
908.	верхушечный лист	төбе жапырақ
909.	лист влагалищно-черешковый	қынапты-сағақты жапырақ
910.	лист войлочный	киіз жапырақ
911.	лист голый	түксіз жапырақ
912.	лист городчатый	ирек жиекті жапырақ
913.	лист зубчатый	тісжиек жапырақ
914.	лист кожистый	тері жапырақ
915.	лист ланцетный	қандауыр жапырақ
916.	лист линейный	таспа жапырақ
917.	лист лопатчатый	қалақ жапырақ
918.	лист мясистый	етжеңді жапырақ
919.	лист пальчатонервный	тарамды саусақ жапырақ
920.	лист пальчатосложный	күрделі саусақ жапырақ
921.	лист парноперистый	қосқауырсын жапырақ
922.	лист перистосложный	қауырсын тәріздес күрделі жапырақ
923.	лист пильчатый	аратісті жапырақ
924.	лист пленчатый	жарғақ жапырақ
925.	лист прикорневой	тамыртұс жапырақ
926.	лист пушистый	түкті жапырақ
927.	лист пятнистый	теңбіл жапырақ
928.	лист сидячий	сағақсыз жапырақ
929.	лист стреловидный	жебе жапырақ

930.	лист тройчатый	үшсалалы жапырақ
931.	лист черешковый	сағақты жапырақ
932.	лиственница	балқарағай
933.	листовая мозаика	жапырақ өрнекшесі
934.	листовая пластинка	жапырақ алақаны
935.	листовка	таптама жеміс
936.	листовой рубец	жапырақ орны
937.	лихнис	отсабын
938.	листовые почки	жапырақ бүршігі
939.	листорасположение	жапырақ орналасуы
940.	лодикулы	гүлжарғақ
941.	ложноочиток	жалған бозкілем
942.	лоза	салбырсабақ
943.	ломонос, клематист	жібілген
944.	лопух, репейник	шоңайна
945.	лох	жиде
946.	луб	тін
947.	лубяные волокна	тін талшығы
948.	лужница	батпақшөп
949.	лузга	қауыз
950.	лук каменистый	тасжуа
951.	лук каспийский	арамжуа
952.	лук молочноцветный	ақжуа
953.	лук поникающий, лук-слизун	қыржуа
954.	лук скорода, шнитт-лук	шалғынжуа
955.	лук татарка, лук-батун, дудчатый лук	қыстықжуа
956.	лук угловатый, мышиный чеснок	қойжуа
957.	лук-чеснок, рокамболь	сарымсақжуа
958.	лук шуберта	ужуа
959.	луковичные растения	пиязшықты өсімдіктер
960.	луковые	жуатұқымдастар
961.	львиная лапа, эдельвейс	еңлікгүл

962.	львиный зев, антирринум	есінек
963.	льнянка	сиякөк
964.	льнянка душистая	иманжапырақ
965.	любка	жұпаршөп
966.	люпин, волчий боб	бөрібұршақ
967.	лютик	сарғалдақ
968.	лютик едкий, куриная слепота	күйдіргі қоянот
969.	лютик жгучий, прыщенец, ужовник	күйдіргі сарғалдақ
970.	лютик золотистый	алтын сарғалдақ
971.	лютик ледниковый	мұз сарғалдақ
972.	лютик ядовитый	у сарғалдақ
973.	лютиковые	сарғалдақтұқымдастар
974.	люцерна голубая	көк жоңышқа
975.	люцерна желтая	сарбас жоңышқа
976.	люцерна маленькая, крымский репешок	тікен жоңышқа
977.	люцерна посевная	екпе жоңышқа
978.	люцерна румынская или степная	дала жоңышқасы
979.	люцерна согдийская, туркестанская	түркістан, соғды жоңышқасы
980.	лягушатник	балықшөп
981.	майкараган, волгунец	майқараған
982.	майник	қоянжем
983.	мак павлинный	қызылтаңдай көкнәр
984.	опийный (снотворный) мак,	мак снотворный
985.	маковка	көкнәр дәні
986.	маковые	көкнәр тұқымдастар
987.	малинник	таңқурай танабы
988.	малолетние растения	азжылдық өсімдіктер
989.	мальва, просвирник	кұлқайыр
990.	малькольмия	аққайыңшөп

991.	манжетка	теңгежапырақ
992.	манник	миядән
993.	маргаритка	әсел
994.	марена	риян
995.	марь	алабұта
996.	марьин корень,	пион уклоняющийся
997.	материнское растение	аналық өсімдік
998.	мать-и-мачеха	өгейшөп
999.	махровость	гүлпарлық
1000.	медвежий лук, черемша колба	торжуа
1001.	медвяная роса	шырыншық
1002.	медоносы	балшырындылар
1003.	медуница	балшытыр
1004.	межвидовой	тұраралық
1005.	междоузлие	буынаралық
1006.	междурядье	қатараралық
1007.	мелисса	жаужапырақ
1008.	меристема	меристема; түзуші ұлпа
1009.	миндаль	бадам
1010.	мякоть плода	жеміс жұмсағы
1011.	опушение	түктену
1012.	опыление	тозаңдану
1013.	опыливание	тозаңдату
1014.	пальметта	пальметта
1015.	перекрестник	айқас тозаңданушы
1016.	соросник, солерос	сортаңшөп
1017.	перловник	шағырбидай
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЭКОЛОГИЯ, ГЕОЛОГИЯ ЖӘНЕ ТАБИҒИ РЕСУРСТАР МИНИСТРЛІГІ БЕКІТУГЕ ҰСЫНҒАН ТЕРМИНДЕР		
1018.	влажность осадков	жауын-шашын ылғалдылығы
1019.	источник загрязнения атмосферы точечный	атмосфераны ластайтын нақты көз

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҰЛТТЫҚ ҚАУІПСІЗДІК
ОРГАНДАРЫНДАҒЫ ЖЕДЕЛ-ҚЫЗМЕТТІК ІС-ҚИМЫЛДА
ҚОЛДАНЫЛАТЫН ТЕРМИНДЕР**

1020.	глубокое прикрытие	әріден бүркемелеу
1021.	контрабандная поставка наркотиков	есірткіні контрабандалық жеткізу
1022.	учебный нарушитель	жалған бұзушы
ШАХМАТ ТЕРМИНДЕРІ		
1023.	шахмат	шахмат
1024.	король	король
1025.	ферзь	ферзі
1026.	ладья	ладья
1027.	слон	піл
1028.	конь	ат
1029.	пешка	пешкі

**МЕМЛЕКЕТТІК ТЕРМИНОЛОГИЯ
КОМИССИЯСЫНЫҢ
2022 ЖЫЛҒЫ 13 ЖЕЛТОҚСАНДАҒЫ ОТЫРЫСЫНДА
БЕКІТІЛГЕН ТЕРМИНДЕР**

№	Орысша	Қазақша
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫ МИНИСТРЛІГІ БЕКІТУГЕ ҰСЫНҒАН ТЕРМИНДЕР (БИОЛОГИЯ ТЕРМИНДЕРІ)		
1.	лук горночесночный	таужуа
2.	гаолян	құмайтары
3.	ковыль	боз
4.	ковыль волосатик	тырса; садақбоз
5.	ковыль восточный	көде
6.	ковыль иоанна	қылтанбоз
7.	ковыль лессинговский	бетегебоз
8.	ковыль сарептский	тарақбоз
9.	кочедыжник	таға қырықжапырақ
10.	лепесток	күлте
11.	камыш	қамыс
12.	тростник	құрақ
13.	соплодие	жемісшоғыр
14.	сорные растения, сорняки	арамшөп
15.	соляноколосник	қарабарак
16.	соцветие	гүлшоғыр
17.	софора	есекмия
18.	сочевичник	қоянбұршақ
19.	soя	soя
20.	спайноцветник	қойжелек
21.	стеблестой	сабақ бітімі
22.	стальник	құяндәрі
23.	столон	тамырсабақ
24.	стрелка	сидамсабақ
25.	стрелолоист, сагиттария	жебежапырақ

26.	султан	сұлтаншашақ
27.	сухоцвет	орайот
28.	сушеница	ақшайыр
29.	сусак	теңгебас
30.	сферофиза	эйбатмия
31.	схизмус	шайыребелек
32.	сыть, циперус	сәлемшөп
33.	таволга	тобылғы
34.	таран дубильный	иліктаран
35.	татарник	шағыртікен
36.	терескен, крашенинниковия	теріскен
37.	тимофеевка	атқонақ
38.	тимьян, чабрец	жебіршөп
39.	типчак, овсяница валисская	бетеге
40.	тмин	зере
41.	толстянка	жасаңшөп
42.	тонконог, келерия	шисабак
43.	топинамбур	жералмұрт
44.	тополь	терек
45.	торица	майдашөп
46.	торичник	іргешөп
47.	треста	өсімдік талшығы
48.	триостница	ақселеу
49.	тростянка	тікеншөп
50.	трубкование, выход в трубку	түтіктену
51.	турнефорция	сасықкекіре
52.	туя	бозарша
53.	тыква	асқабак ұрығы, шопақ
54.	тысячеголовник	мыңбас
55.	тысячелистник	мыңжапырақ
56.	тычинка	аталық
57.	ужовник	жылантіл
58.	узел кущения	түптену буыны

59.	узел стебля	сабақ буыны
60.	унаби	шилен
61.	уруть	егеушөп
62.	устыице	лептесік
63.	фаза развития	даму кезеңі
64.	ферула	сасыр
65.	фисташка	пісте
66.	фитосреда	өсімдік ортасы
67.	флора	флора; өсімдіктер әлемі
68.	формовое садоводство	пішінді бағбаншылық
69.	формула цветка	гүл формуласы
70.	франкения	иттабан
71.	фундук	орманжаңғақ
72.	хвойник, эфедра	қылша
73.	хворост	шөпшек
74.	хвощ	қырықбуын
75.	хвоя	қылқанжапырақ
76.	хлопушкахлопунец	торсылдақ
77.	хмель	құлмақ
78.	хондрилла	жерсағыз
79.	хохлатка	айдаршөп
80.	хохолок, паппус, парашюттик, литучка	айдарша
81.	хрустявник	бізжапырақ
82.	цветень	гүлтозаң
83.	цветоложе	гүлтұғыр
84.	цветоножка	гүлсағақ
85.	цветонос	гүлсидам
86.	цветочная клумба	гүлкөмбе
87.	цикорий	шашыратқы
88.	зубровка душистая, чаполоть	арам шағыл
89.	чашелистик	тостаған жапырақша
90.	чашечка цветка	гүл тостағаншасы
91.	чеканка растений	өсімдік шырпу

92.	чемерица	тамырдәрі
93.	череззерница	алақат дәнділік
94.	черемуха	мойыл
95.	черенкование	қалемшелеу
96.	череда	итошаған
97.	черенок	қалемше
98.	черешок	жапырақсағақ
99.	черника	қаражидек
100.	чернобыльник	қараермен
101.	черноголовник	қарабасшөп
102.	черноклен	қарашаған
103.	чернокорень	қаратамыр
104.	чернослив	қара өрік
105.	чертополох	түйетікен
106.	чесночник лекарственный	дәрілік пиязшөп
107.	чий, ахнатурум	ши
108.	чинар, чинара	шынар
109.	чистец	қайызғақшөп
110.	чумиза	қонақтары
111.	шампиньон	қозықұйрық
112.	шабдар, персидский клевер	шабдарбеде
113.	шалфей, сальвия	сәлбен
114.	шафран, крокус	запырангүл
115.	шелковица, тутовое дерево	тұт, тұт ағашы
116.	шенгиль	шеңгел
117.	шерстоцвет, эриантус	еркекқамыс
118.	шибляк	бүрген
119.	шип	сояутікен
120.	шишка	бүр
121.	шпалера	аспа
122.	шпинат	саумалдық
123.	шпорец	гүлтепкі
124.	штамб	сүңгек

125.	шток-роза	айдаргүл
126.	щавель	қымыздық
127.	щавель конский	атқұлақ
128.	щавельник	қымыздық сабағы
129.	щетинник	итқонақ
130.	эгилопс	қылтаншөп
131.	элодея	сужапырақ
132.	эминиум	күшала
133.	эremosпартон	кұланкүйрық
134.	эремурус, шрыш, ширяш	шырыш
135.	эспарцет	эспарцет
136.	эстрагон	шыралжын
137.	эхинопсилон	боз изен
138.	юнона	шиқылдақ
139.	ягода	жидек
140.	ягодник	жидектік
141.	якорцы	теміртікен
142.	ярутка	қанатжеміс
143.	ясень	шаған
144.	ясенец	күймесгүл
145.	ясколка	мүйізшөп
ӘЛЕУМЕТТІК ЖӘНЕ БИЗНЕС САЛАСЫ ТЕРМИНДЕРІ («100 жаңа оқулық» жобасы бойынша)		
146.	авторитарная система	авторитарлық жүйе
147.	гражданская религия	азаматтық дін
148.	группа меньшинства	азшылық топ
149.	«белые воротнички»	«ақ жағалылар»
150.	первичная социализация	бастапқы әлеуметтену
151.	предварительная социализация	алдын ала әлеуметтену
152.	альтернативные движения	балама қозғалыстар
153.	охотничье-собирательные общества	аңшылық-терімшілік қоғамдар
154.	смешанная семья	аралас отбасы

155.	столичный статистический район	астаналық статистикалық аудан
156.	статистический район за пределами столицы	астанадан шегінен тыс статистикалық аудан
157.	подпольный учебный план	астыртын оқу жоспары
158.	теория именной привязки	ат таңу теориясы
159.	единство	бірлік, ауызбірлік
160.	сельскохозяйственное общество	ауылшаруашылық қоғамы
161.	теория мировых систем	әлемдік жүйелер теориясы
162.	понятие социальной целенаправленности	әлеуметтік мақсаттылық ұғымы
163.	социализация	әлеуметтену
164.	социальная сеть	әлеуметтік желі
165.	социальное воображение	әлеуметтік ой-қиял
166.	социальное движение	әлеуметтік қозғалыс
167.	социальная структура	әлеуметтік құрылым
168.	социальное взаимодействие	әлеуметтік өзара іс-қимыл
169.	социальные изменения	әлеуметтік өзгеріс
170.	социальный класс	әлеуметтік санат
171.	социальные процессы	әлеуметтік процестер
172.	социально-экономический статус	әлеуметтік-экономикалық статус
173.	садоводческие общества	бағбаншылық қоғамдары
174.	подконтрольная группа	бақылаудағы топ
175.	коммодификация детей	балалар коммодификациясы
176.	начальный сектор	бастауыш сектор
177.	первичные группы	бастапқы топтар
178.	неформальный социальный контроль	бейресми әлеуметтік бақылау
179.	неопровержимые доказательства	бұлтартпас дәлелдер
180.	бюрократия	бюрократия, төрешілдік
181.	гендерные роли	гендерлік рөлдер
182.	гетерогамия	гетерогамия
183.	гетеронормативная идеология	гетеронормативтік идеология

184.	гомогамия	гомогамия
185.	гомосексуалы	гомосексуалдар
186.	традиционная власть	дәстүрлі билік
187.	девиант, отклонение от нормы	девиант, нормадан ауытқу
188.	демографический переход	демографиялық ауысу
189.	дифференциал	дифференциал
190.	теория дифференциальных ассоциаций	дифференциал ассоциациялар теориясы
191.	дисфункциональные нормы	дисфункциялы нормалар
192.	религия	дін
193.	религиозная экономика	діни экономика
194.	религиозность	діншілдік
195.	сектор второго уровня	екінші деңгейдегі сектор
196.	вторая группа	екінші топ
197.	добровольные сообщества	ерікті қоғамдастықтар
198.	ложное принуждение	жалған мәжбүрлеу
199.	уникальная платежная система	бірегей төлем жүйесі
200.	общие институты	жалпы институттар
201.	обобщенное иное	жинақталған өзгелік
202.	косвенная модель наследования	жанама мұрагерлік үлгісі
203.	новые религиозные движения	жаңа діни қозғалыстар
204.	объявленные функции или дисфункция	хабарланған функциялар немесе дисфункция
205.	половой сценарий	жыныстық сценарий
206.	институционализованный расизм	институттандырылған нәсілшілдік
207.	кастовая система	касталық жүйе
208.	профессиональная социализация	кәсіби әлеуметтену
209.	пучка бедных	кедейлер шоғыры
210.	культура бедности	кедейлік мәдениеті
211.	традиция перехода от этапа к этапу	кезеңнен-кезеңге өту дәстүрі

212.	дискриминация	кемсітушілік, кемсіту
213.	обратное движение	кері қозғалыс
214.	обратная культура	кері мәдениет
215.	комплексные организации	кешенді ұйымдар
216.	контент анализ; контент-анализ	контент-талдау
217.	теория конфликта	қақтығыс теориясы
218.	компульсивный гетеросексуальный	компульсиялы гетеросексуалдық
219.	горизонтальное схематическое изображение	көлденең сызбалы кескін
220.	наклонное схематичное изображение	көлбеу сызбалы кескін
221.	мятежное сознание	бүлікшіл сана
222.	социология в повседневной жизни	күнделікті өмірдегі әлеуметтану
223.	ресоциализация	қайта әлеуметтендіру, қайта әлеуметтену
224.	столкновение	қақтығыс
225.	святость	киелілік
226.	контроль с участием	қатыса отырып бақылау
227.	сообщество	қоғамдастық
228.	достигнутый статус	қол жеткен статус, қол жеткен мәртебе
229.	мощные связи	берік байланыстар
230.	ценности	құндылықтар
231.	регулировка структуры	құрылымды реттеу
232.	централизация структуры	құрылымды орталықтандыру
233.	структурно-функциональная теория	құрылымдық-функциялық теория
234.	лингвистическая относительная гипотеза или гипотеза Сепира-Уорфа	лингвистикалық салыстырмалы гипотеза немесе Сепир-Уорф гипотезасы
235.	лонгитюдное исследование, долгосрочное исследование	ұзақ мерзімді зерттеу

236.	макдональдация	макдональдтау
237.	функции манифеста или дис-функции	манифест функциялары немесе дис-функциялар
238.	культурная задержка	мәдени іркіліс
239.	культурная глобализация	мәдени жаһандану
240.	культурный капитал	мәдени капитал
241.	культурная относительность	мәдени салыстырмалылық
242.	культурный шок	мәдени шок; мәдени есеңгіреу
243.	культура	мәдениет
244.	набор статусов	статустар жиынтығы, мәртебелер жиынтығы
245.	медикализация	медикалдандыру
246.	программа выбора школы	мектеп таңдау бағдарламасы
247.	государство	мемлекет
248.	государственный храм	мемлекеттік ғибадатхана
249.	отказ от обязанности	міндеттен бас тарту
250.	теория модернизации	жаңғырту теориясы
251.	мораль-норма	мораль-норма
252.	мультикультурализм	мультикультурализм
253.	заинтересованный интерес	мүдделі қызығушылық
254.	мобилизация заинтересованных сторон	мүдделі тараптарды жұмылдыру
255.	коэффициент младенческой смертности	нәресте өлімінің коэффициенті
256.	раса	нәсіл
257.	социальное устройство расовых и этнических групп	нәсілдік және этностық топтардың әлеуметтік құрылымы
258.	расизм	нәсілшілдік
259.	основные страны	негізгі елдер
260.	обоснования	негіздеме
261.	нуклеарная семья	нуклеар отбасы
262.	оперирование	операция жүргізу
263.	операционная справка	операциялық анықтама
264.	централизация	орталықтандыру

265.	норма взаимоотношений	өзара қарым-қатынас нормасы
266.	собственная концепция	өзіндік тұжырымдама
267.	показатель смертности	өлім-жітім көрсеткіші
268.	периферийные страны	перифериялық елдер
269.	полигамия	полигамия
270.	постиндустриальное общество	постиндустриялық қоғам
271.	пролетариат	пролетариат
272.	понятие протестантской этики	протестанттық этика ұғымы
273.	рационально-правовая репутация	рационал-құқықтық репутация; рационал-құқықтық бедел
274.	революционное движение	революциялық қозғалыс
275.	официальный общественный контроль	ресми қоғамдық бақылау
276.	теория мобилизации ресурсов	ресурстарды жұмылдыру теориясы
277.	реформистское движение	реформисттік қозғалыс
278.	ролевой конфликт	рөлдік қақтығыс
279.	относительная депривация	салыстырмалы депривация
280.	теория относительной депривации	салыстырмалы депривация теориясы
281.	анкетное исследование	сауалнамалық зерттеу
282.	политические возможности	саяси мүмкіндіктер
283.	теория политических процессов	саяси процестер теориясы
284.	политическая экономика	саяси экономика
285.	сексизм	сексизм
286.	теория символического интеракционизма	символдық интеракционизм теориясы
287.	война	соғыс
288.	субурбанизация	субурбандану
289.	отбор проб	сынамаларды іріктеу
290.	зависимая переменная	тәуелді айнымалы
291.	корректирующее движение	түзетуші қозғалыс
292.	неравенство доходов	кіріс теңсіздігі
293.	популярная культура	танымал мәдениет
294.	навязанный статус	таңылған статус, таңылған мәртебе

295.	классовая система	таптық жүйе
296.	классовое сознание	таптық сана
297.	экспериментальная группа	эксперименттік топ
298.	независимая переменная	тәуелсіз айнымалы
299.	теория торможения	тежеу теориясы
300.	технологический императив	технологиялық императив
301.	перекрестная семья	тоғыспалы отбасы
302.	групповое сознание	топтық сана
303.	нисходящая ассимиляция	төмендеуші ассимиляция
304.	трансгендерное лицо	трансгендер адам
305.	рождаемость	туу көрсеткіші
306.	коэффициент рождаемости	туу коэффициенті
307.	расизм вне зависимости от цвета	түр-түсіне қатыссыз нәсілшілдік
308.	защита прав потребителей	тұтынушы құқығын қорғау
309.	урбанизация	урбандану
310.	сектор третьего уровня	үшінші деңгейлі сектор
311.	коллективное поведение	ұжымдық мінез-құлық
312.	коллективная эффективность	ұжымдық тиімділік
313.	организационная культура	ұйымдастырушылық мәдениет
314.	национализм	ұлтшылдық
315.	нулевой показатель роста населения	халық өсімінің нөлдік көрсеткіші
316.	харизма	харизма
317.	харизматическая репутация	харизмалық репутация, харизмалық бедел
318.	преступления не обжалованные	шағым түсірілмеген қылмыстар
319.	периферийные города	шеткері қалалар
320.	храм	храм
321.	теория штамма	штамм теориясы
322.	вероятные аварии	ықтимал авариялар
323.	элита-представители власти	биліктің элита-өкілдері
324.	элитная преемственность	элиталық сабақтастық

325.	эмпирическое исследование	эмпирикалық зерттеу
326.	группа эталон	эталон топ
327.	группа этническая	этностық топ
328.	права человека	адам құқығы
329.	торговля людьми	адам саудасы
330.	адвокатская деятельность	адвокаттық қызмет
331.	исцеление	айығу
332.	андроцентричный взгляд	андроцентристік көзқарас
333.	социальная справедливость	әлеуметтік әділеттілік
334.	социальные детерминанты	әлеуметтік детерминанттар
335.	этика социальной работы	әлеуметтік жұмыс этикасы
336.	социальная эксклюзия	әлеуметтік эксклюзия
337.	разнообразие	әртүрлілік, алуантүрлілік, саналуандық
338.	право исконных народов	байырғы халықтар құқығы
339.	здоровье ребенка	бала денсаулығы
340.	практика против надавливания	басып-жаншуға қарсы практика
341.	био-психо-социальный способ	био-психо-әлеуметтік тәсіл
342.	способ ванау ора (whānau ora)	ванау ора (whānau ora) тәсілі
343.	депривация (социально-экономический термин)	депривация, кемсіну (әлеуметтік-экономикалық термин)
344.	наркотическая зависимость	есірткіге тәуелділік
345.	евроцентристская практика	еуроцентристік практика
346.	практика против наказания	жазалауға қарсы практика
347.	модель хорошей жизни	жақсы өмір сүру моделі
348.	личное «я», «мой»	жеке «мен», «менікі»
349.	руководство	жетекшілік; басшылық
350.	теория систем	жүйелер теориясы
351.	имплицитное образование	имплицит білім
352.	индивидуалистическая ценность, личностная ценность	индивидуалистік құндылық, жекетұлғалық құндылық
353.	инклюзивные комбинированные способы	инклюзивті құрама тәсілдер
354.	институционализация	институттандыру

355.	интерпретационный взгляд	интерпретациялық көзқарас
356.	климатические изменения	климаттық өзгеріс
357.	сбор клинических данных	клиникалық деректер жинау
358.	когнитивно-бихевиористская теория	когнитивті-бихевиористтік теория
359.	многообразие	көптүрлілік, сәнтүрлілік
360.	криминогенный фактор	криминогенді фактор
361.	сложные показатели бедности	кедейліктің күрделі көрсеткіштері
362.	оценка и управление опасностью	қауіпті бағалау және басқару
363.	отказ от преступления	қылмыстан бас тарту
364.	уголовное правосудие	қылмыстық сот төрелігі
365.	распространение преступности	қылмыскерліктің таралуы
366.	макро изменение	макроөзгеріс
367.	чувство мана	мана сезім
368.	культурная специфика	мәдени өзіндік ерекшелік
369.	вынужденная миграция	мәжбүрлі көші-қон
370.	микроизменение	микроөзгеріс
371.	передвижение людей с ограниченными возможностями	мүмкіндігі шектеулі адамдардың жүріп-тұруы
372.	нарративный подход	нарративті тәсіл
373.	практика против расизма	нәсілшілдікке қарсы практика
374.	самоопределение	өзін-өзі анықтау
375.	группы самопомощи и взаимопомощи	өзіне-өзі және өзара көмектесу топтары
376.	проситель убежища	пана сұраушы
377.	позитивные изменения	оң өзгерістер
378.	праксис	праксис
379.	практическая основа	практикалық негіз
380.	практическая область	практикалық сала
381.	практикалық теория	практикалық теория
382.	психическое здоровье	жүйке саулығы
383.	психодинамическая практика-теория	психодинамикалық практикалық теория
384.	редуктивизм	редуктивизм

385.	совет по реституционному правосудию	реституциялық сот төрелігі кеңесі
386.	ретрибутивизм	ретрибутивизм
387.	процесс рефлексивности	рефлектілік процесі
388.	понятие рефлексивности	рефлектілік ұғымы
389.	рефлексия	рефлексия
390.	здоровая старость	саламатты қарттық
391.	благополучие	игілік
392.	сравнительный подход	салыстырмалы тәсіл
393.	политический курс	саяси бағыт-бағдар
394.	критическая социальная работа	сыни әлеуметтік жұмыс
395.	критическое суждение	сыни пайымдау
396.	критическая рефлексия	сыни рефлексия
397.	перекрестие критических анализов	сыни талдаулар тоғысы
398.	критерии успеха	табыс өлшемшарттары
399.	неравенство доходов	табыс теңсіздігі
400.	модель зависимости	тәуелділік моделі
401.	независимая жизнь	тәуелсіз өмір сүру
402.	эффективная межагентная работа	тиімді агентаралық жұмыс
403.	перекресток	тоғысым
404.	четвертый этап	төртінші кезең
405.	практика, основанная на травме	жарақат ескерілген практика
406.	трансформативная практика	трансформативті практика
407.	лично-ориентированная практическая теория	тұлғаға бағдарланған практикалық теория
408.	корректирующие меры	түзету шаралары
409.	временная защитная виза	уақытша қорғау визасы
410.	коллективная ценность	ұжымдық құндылық
411.	третий этап	үшінші кезең
412.	пересечение факторов	факторлар қиысымы
413.	подход (способ), основанный на решении	шешімге негізделген амал (тәсіл)

414.	эквивалентная шкала	эквиваленттік шәкіл
415.	эkleктическая практика	эkleктикалық практика
416.	теория экологических систем	экологиялық жүйелер теориясы
417.	экологическая модель	экологиялық модель
418.	эксплицитное образование	эксплицитті білім
419.	этноцентристский подход	этноцентристік тұрғы
420.	ювенальное правосудие	ювеналды сот төрелігі
421.	«легенда» (вымышленная история)	«аңыз» (ойдан шығарылған оқиға)
422.	связь между переменными	айнымалылар арасындағы байланыс
423.	информированное согласие	ақпарат берілген келісім
424.	аналитическая история	талдамалық тарих
425.	анкета смешанного режима	аралас режим сауалнамасы
426.	размер ассоциации	ассоциация өлшемі
427.	аутлайер	аутлайер
428.	устный (самостоятельный) отчет	ауызша (өзіндік) есеп
429.	открытые вопросы	ашық сұрақтар
430.	оценка социального влияния	әлеуметтік ықпалды бағалау
431.	дизайн социальной сети	әлеуметтік желі дизайны
432.	социальный индикатор	әлеуметтік индикатор
433.	искажение/влияние социальных желаний	әлеуметтік қалау бұрмалануы/ықпалы
434.	получение хороших социальных отзывов	әлеуметтік жақсы пікірлер алу
435.	объем воздействия	әсер ету көлемі
436.	оценка воздействия	әсерді бағалау
437.	оценочное исследование	бағалап зерттеу
438.	обеспокоенность оценкой	бағалауға алаңдау
439.	переменная наблюдателя	байқаушы айнымалылығы
440.	дизайн неэквивалентной контрольной группы	бейэквивалентті бақылау тобының дизайны
441.	разведывательное исследование	барлау зерттеу
442.	единица первичной выборки	бастапқы іріктеу бірлігі

443.	первоисточник	түпкі дереккөз
444.	подавляющая переменная	басым айнымалы
445.	роль активного члена	белсенді мүше рөлі
446.	очное собеседование	бетпе-бет әңгімелесу
447.	бивариатив	қоснұсқалық
448.	исследование одноразового кейса	бірреттік кейсті зерттеу
449.	одноруппный дизайн пре-тест-посттест	бір топтық тесталды-тестсоңы дизайнны
450.	дизайн в несколько временных рядов	бірнеше уақыт қатарындағы дизайн
451.	отрицающие друг друга	бірін-бірі жоққа шығарушы
452.	связь первого уровня	бірінші деңгейлі байланыс
453.	гейткиперы	гейткиперлер
454.	гроунд-теория	гроунд теориясы
455.	шкала Гутмана	Гутман шәкілі
456.	полевая заметка	далалық есепжазба
457.	полевая запись	далалық жазба
458.	полевые исследования	далалық зерттеу
459.	полевой претест	далалық алдын ала тестілеу
460.	полевой эксперимент	далалық эксперимент
461.	дебрифинг	дебрифинг
462.	дедуктивный анализ	дедуктивті талдау
463.	демографическая статистика	демографиялық статистика
464.	индивидуальный график	дербес кесте
465.	архив данных	деректер архиві; деректер мұрағаты
466.	матрица данных	деректер матрицасы
467.	модификация данных	деректерді модификациялау
468.	дескриптивное исследование	дискриптивті зерттеу
469.	дескриптивная статистика	дискриптивті статистика
470.	дескриптивная история	дескриптивті тарих
471.	дискриминантная пригодность	дискриминант жарамдылық
472.	дифференциальное уменьшение	дифференциалды азаю

473.	закрытые вопросы	жабық сұрақтар
474.	ситуативный вопрос	жағдаяттық сұрақ
475.	единица записи	жазба бірлігі
476.	надежность полусплити	жартылай сплит сенімділігі
477.	эффект ответа	жауап әсері
478.	коэффициент ответа	жауап коэффициенті
479.	форматы ответов	жауап форматтары
БИЗНЕС САЛАСЫ ТЕРМИНДЕРІ («100 жаңа оқулық» жобасы бойынша)		
480.	метод, ориентированный на аудиторию	аудиторияға бағдарланған әдіс
481.	социально-коммуникационная модель	әлеуметтік-қатысымдылық моделі
482.	сеть неформальной коммуникации	бейформалды коммуникация желісі
483.	патенты на интеллектуальную собственность	зияткерлік меншік патенті
484.	профессионализм	кәсібилік
485.	коммуникация	қатысымдылық
486.	канал коммуникации	коммуникация арнасы
487.	средство коммуникации	коммуникация құралы
488.	этика коммуникации	коммуникация этикасы
489.	коммуникационные барьеры	коммуникациялық кедергілер
490.	официальная сеть коммуникаций	ресми коммуникация желісі
491.	стейкхолдер	стейкхолдер
492.	критическое мышление	сыни ойлау; сыни ой-сана
493.	отношение «вы», вежливый подход	«сіз» қатынасы, сыпайылық көзқарас
494.	обратная связь	кері байланыс
495.	выборочный прием	іріктеп қабылдау
496.	кодекс этики	әдеп кодексі
497.	этический аудит	әдеп аудиті
498.	дилемма этики	этика дилеммасы
499.	этическая ошибка	этикалық қателік

500.	конструктивный фидбэк (критика)	сындалры кері байланыс (сын)
501.	подпольный план	астыртын жоспар
502.	невербальная коммуникация	бейвербалды коммуникация
503.	объединенные коммуникации	біріккен коммуникация
504.	виртуальная встреча	виртуалды кездесу
505.	деструктивный фидбэк	деструктивті кері байланыс
506.	система управления контентом	контентті басқару жүйесі
507.	менеджмент вовлеченности	қатыстыру менеджменті
508.	роль, направленная на задачу (роль обязательств)	міндетке бағытталған рөл
509.	общее рабочее пространство	ортақ жұмыс кеңістігі
510.	эгоистичная роль (роль эгоизма)	өзімшілдік рөлі
511.	парламентская процедура	парламенттік рәсім
512.	команда решения проблемы	мәселені шешу командасы
513.	критическое слушание	сыни тыңдау
514.	группа заданий	тапсырма тобы
515.	динамика группы	топ динамикасы
516.	роль поддержки группы	топты қолдау рөлі
517.	эмпатическое слушание	эмпатиялық тыңдау
518.	высокая контекстная культура	жоғары контекстік мәдениет
519.	ксенофобия	ксенофобия
520.	культурное умение	мәдени машық
521.	культурный контекст	мәдени контекст
522.	культурный плюрализм	мәдени плюрализм
523.	межкультурная коммуникация	мәдениетаралық коммуникация
524.	стереотипизация	стереотиптеу
525.	низкая контекстная культура	төмен контекстік мәдениет
526.	брейнсторминг	брейнсторминг
527.	косвенный подход	жанама амал
528.	журналистский подход	журналистік тұрғы
529.	мемо (мето: оповещение), (мемо-уведомление)	мемо (мето: құлақтандыру), мемо-хабарлама
530.	топик, значение-сообщение	топик

531.	прямой подход	тура амал
532.	денотативное значение	денотативтік мағына
533.	коннотативное значение	коннотативтік мағына
534.	абстрактное слово	абстракттілі сөз
535.	язык вне предубеждения	алалаудан ада тіл
536.	разговорный мотив	ауызекі сөйлеу сарыны
537.	топикальное предложение	мәністік сөйлем
538.	транзитные слова	дәнекер сөздер
539.	эвфемизм	эвфемизм
540.	заголовок информации	ақпарат тақырыбы
541.	гарнитура	гарнитура
542.	стиль шрифта	қаріп стилі
543.	описательная тема(заголовок-аннотация)	сипаттаушы тақырып
544.	гарнитура «sans serif»	«sans serif» гарнитурасы
545.	гарнитура «serif»	serif гарнитурасы
546.	архитектура информации	ақпарат архитектурасы
547.	подкастинг	подкастинг
548.	канал подкастинга	подкастинг арнасы
549.	конкурентный обмен сообщениями	бәсекелі хабар алмасу
550.	e-mail подпись	e-mail қолтаңба
551.	информационное название	ақпараттық атау
552.	наименование (заголовок)	атау (тақырып)
553.	блок-схема	блок-сызба
554.	визуальная грамотность	визуалды сауаттылық
555.	визуальный символизм	визуалды символизм
556.	диаграмма Ганта	Гант диаграммасы
557.	визуализация даты	датаны визуалдау
558.	круговая диаграмма	шеңбер диаграмма
559.	пространственная диаграмма	кеңістік диаграммасы
560.	диаграмма скаттера	скаттер диаграммасы
561.	линейная диаграмма	сызықты диаграмма
562.	диаграмма коллектива	ұжым диаграммасы

563.	хронологическая таблица	хронологиялық кесте
564.	пресс-релиз	баспасөз релизі
565.	кризис-план менеджмента	менеджменттің дағдарыс-жоспары
566.	демографический характер	демографиялық сипат
567.	интерактивный маркетинг	интерактивті маркетинг
568.	логическое обращение	қисынды жолданым
569.	маркетинговое сообщение	маркетингтік хабарлама
570.	психографический характер	психографиялық сипат
571.	реклама продаж	сатылым жарнамасы
572.	эмоциональное обращение	эмоциялық жолданым
573.	модель AIDA	AIDA моделі
574.	тегирование	тегтеу
575.	социально-коммуникационная модель	әлеуметтік- коммуникациялық моделі
576.	проактивное действие	алдын орау әрекеті
577.	носимая технология	тағылмалы технология
578.	абсолютное преимущество	абсолют артықшылық
579.	дефицит текущего счета	ағымдағы шот тапшылығы
580.	профицит текущего счета	ағымдағы шот профициті
581.	индекс человеческого развития	адам дамуы индексі
582.	управление человеческими ресурсами	адам ресурстарын басқару
583.	адвалорный тариф	адвалорлық тариф
584.	гражданско-правовая система	азаматтық-құқықтық жүйе
585.	региональная экономическая интеграция	өңірлік экономикалық интеграция
586.	обменный курс	айырбас бағамы
587.	неконвертируемая валюта	айырбасталмайтын валюта
588.	продажа с надбавкой	үстеме ақымен сату
589.	менеджмент денег	ақша менеджменті
590.	шесть сигм	алты сигма
591.	номинальная стоимость золота	алтынның номиналдық құны
592.	качество канала	арна сапасы
593.	протяженность канала	арна ұзақтығы

594.	специальный тариф	арнаулы тариф
595.	стратегия отставания	артта қалу стратегиясы
596.	эффект перевода	аударым әсері
597.	стандарты аудита	аудит стандарттары
598.	аутпост-завод	аутпост- зауыт
599.	сменная торговля	ауысымды сауда
600.	обычай	әдет-ғұрып
601.	громкая огласка (разглашение)	дабыра (жария ету)
602.	антидемпинговая политика	демпингке қарсы саясат
603.	пропорциональная (горизонтальная) дифференциация	пропорциялы (деңгейлес) саралау
604.	своевременная доставка	дер кезінде жеткізу
605.	дистрибьюторский эксклюзивный канал	дистрибьюторлық эксклюзив арна
606.	всемирная региональная структура	бүкіләлемдік өңірлік құрылым
607.	двусторонний неттинг	қостарапты неттинг
608.	эффект имитации	еліктеу әсері
609.	минимальный эффективный рубеж	ең төмен тиімді меже
610.	свободно конвертируемая валюта	еркін айырбасталатын валюта
611.	свободная торговля	еркін сауда
612.	зона свободной торговли	еркін сауда аймағы
613.	Совет Европы	Еуропа кеңесі
614.	европейская валютная система	еуропалық валюта жүйесі
615.	Европейская комиссия	Еуропалық комиссия
616.	еврооблигация	еурооблигация
617.	Европейский союз (ЕС, Евро-союз)	Еуропалық одақ (ЕО, Еуроодақ)
618.	Европейский парламент	Еуропалық парламент
619.	общий менеджмент качества	жалпы сапа менеджменті
620.	общенациональный успех	жалпыұлттық табыс
621.	массовая кастомизация	жаппай ыңғайластыру

622.	глобальный дистрибьюторский центр	жаһандық дистрибьюторлық орталық
623.	глобальная сеть	жаһандық желі
624.	координация глобальных цепочек поставок	жаһандық берім тізбектерін үйлестіру
625.	управление глобальными фондами	жаһандық қорларды басқару
626.	глобальная матричная структура	жаһандық матрицалық құрылым
627.	глобальная адаптация	жаһандық бейімделу
628.	стратегия глобальной стандартизации	жаһандық стандарттау стратегиясы
629.	индивидуальные действие	жекедара әрекет
630.	личный (индивидуальный) контроль	жеке (жекедара) бақылау
631.	требования к локальному контенту	жергілікті контентке талаптар
632.	ведущий завод	жетекші зауыт
633.	ведущая стратегия	жетекші стратегия
634.	цепочка поставок	берім тізбегі
635.	управление цепочкой поставок	берім тізбегін басқару
636.	накладная	жүкқұжат
637.	оплата отгрузки	жөнелту төлемі
638.	гибкая технология производства	икемді өндіріс технологиясы
639.	негибкость (неэластичность)	икемсіздік
640.	механизмы интеграции	интеграция тетіктері
641.	теория интернационализации	интернационалдандыру теориясы
642.	этика Канта	Кант этикасы
643.	приток капитала	капитал келімі
644.	отток капитала	капитал кетімі
645.	счет капитала	капитал шоты
646.	общий рынок и экономика стран Карибского бассейна (CSME)	Кариб елдерінің ортақ нарығы және экономикасы (CSME)
647.	кастовая система	касталық жүйе

648.	предприниматели	кәсіпкерлер
649.	квотная рента	квоталық рента
650.	Лиссабонский договор	Лиссабон шарты
651.	лицензионный контракт	лицензиялық келісімшарт
652.	Маастрихтский договор	Маастрихт шарты
653.	постоянная отдача специализации	мамандандырудың тұрақты қайтарымы
654.	маркетинг-микс	маркетинг-микс
655.	маскулинная, феминистская разница	маскулиндік, феминистік айырмашылық
656.	эффект масштаба	масштаб әсері; ауқым әсері
657.	культурный контроль	мәдени бақылау
658.	межкультурная грамотность	мәдениетаралық сауаттылық
659.	периодическая тратта	мерзімді тратта
660.	принцип продления срока	мерзімді ұзарту қағидаты
661.	многонациональное предприятие	көпұлттық кәсіпорын (КК)
662.	межрыночный сегмент	нарықаралық сегмент
663.	глобализация рынков	нарықтардың жаһандануы
664.	сегментация рынка	нарықты сегменттеу
665.	основные профессиональные навыки	негізгі кәсіби дағдылар
666.	игра с нулевой суммой	нөлдік сомалы ойын
667.	установление насильственной цены (произвол ценообразования)	бағаны күштеп белгілеу
668.	Ассоциация стран Юго-Восточной Азии (АСЕАН)	Оңтүстік-Шығыс Азия елдері қауымдастығы (АСЕАН)
669.	правый тоталитаризм	оңшыл тоталитаризм
670.	эффективность месторасположения	орналасу орнының тиімділігі
671.	общее право	жалпы құқық
672.	общий рынок	ортақ нарық
673.	Центрально-Американское соглашение о свободной торговле (ЦАССТ)	Орталық Американың еркін сауда келісімі (ОАЕСК)

674.	общий рынок Центральной Америки	Орталық Американың ортақ нарығы
675.	оффшорный завод	офшорлық зауыт
676.	офшорное производство	офшорлық өндіріс
677.	взаимная торговля	өзара сауда
678.	представительная демократия	өкілдік демократия
679.	влияние страны-производителя	өндіруші ел ықпалы
680.	глобализация производства	өндірістің жаһандануы
681.	гибкие ячейки производства	өндірістің икемді ұяшықтары
682.	производственные факторы	өндірістік факторлар
683.	Парижская конвенция по охране промышленной собственности	Өнеркәсіптік меншікті қорғау жөніндегі Париж конвенциясы
684.	всемирная структура продуктовых подразделений	өнім бөлімшелерінің дүниежүзілік құрылымы
685.	законы о безопасности продукции	өнім қауіпсіздігі туралы заңдар
686.	полициентристская кадровая политика	полициентристік кадр саясаты
687.	ресурсный завод	ресурстық зауыт
688.	Римский договор	Рим шарты
689.	налоговый кредит	салық кредиті
690.	договор о налогообложении	салық салу туралы шарт
691.	вертикальная дифференциация	сатылас саралау
692.	паритет покупательной способности	сатып алу қабілетінің тепе-теңдігі
693.	паритет торгового баланса	сауда теңгерімінің тепе-теңдігі
694.	девиация торговли	сауданың ауытқуы
695.	интегрированная торговля	интеграцияланған сауда
696.	политический риск	саяси тәуекел
697.	политический союз	саяси одақ
698.	серверный завод	серверлік зауыт
699.	акт Смут-Хоули	Смут-Хоули актісі

700.	Североамериканское соглашение о свободной торговле (НАФТА)	Солтүстік Америка еркін сауда келісімі (НАФТА)
701.	социал-демократы	социал-демократтар
702.	социалисты	социалистер
703.	спотовый обменный курс	споттық айырбас бағамы
704.	стратегические альянсы	стратегиялық альянстар
705.	стратегическое ценообразование	стратегиялық баға белгілеу
706.	стратегическая торговая политика	стратегиялық сауда саясаты
707.	ценовая эластичность спроса	сұраныстың баға икемділігі
708.	валюта, конвертируемая во внешнюю	сыртқа айырбасталатын валюта
ЦИФРЛЫҚ САУАТТЫЛЫҚ, ИНФОРМАТИКА (Мектеп оқулықтары бойынша)		
709.	скрипт	скрипт
710.	спрайт	спрайт
711.	скретч	скретч
712.	линейный алгоритм	сызықты алгоритм
713.	алгоритм линейной структуры	сызықты құрылым алгоритмі
714.	модуль EV3	EV3 модулі
715.	lego mindstroms	lego mindstroms
716.	LEGO Mindstroms education EV3	LEGO mindstroms education EV3
717.	рабочий стол	жұмыс үстелі
718.	видеоадаптер	бейнебейімдеуіш
719.	видеоинформация	бейнеақпарат
720.	видеозапись	бейнежазба
721.	звуковой адаптер	дыбыстық бейімдеуіш
722.	звуковая карта	дыбыстық карта
723.	звуковая плата	дыбыстық тақша
724.	датчик касания	жанасу датчигі
725.	датчик цвета	түс датчигі
726.	расширенная реальность	кеңейтілген шындық

727.	переходы между слайдами	слайдтар арасындағы ауысу
728.	Video Pad	Video Pad
729.	код ASCII	ASCII коды
730.	blu-ray disc, bd	blu-ray disc, bd
731.	paint.net	paint.net
732.	photo-brush	photo-brush
733.	цветовая модель RGB (красный-зелёный-синий)	RGB (қызыл-жасыл-көк) түс моделі
734.	аналоговый сигнал	аналогті сигнал
735.	андроид	андроид
736.	графический редактор	графикалық редактор
737.	кодирование	кодтау
738.	декодирование	кодты шешу
739.	групповое кодирование	топтап кодтау
740.	блочное кодирование	блоктық кодтау
741.	бесцикловое кодирование	циклсіз кодтау
742.	абсолютное кодирование	абсолют кодтау
743.	криптология	криптология
744.	код Морзе	Морзе коды
745.	стойкость шифра	шифрдың төзімділігі
746.	e-mail	e-mail
747.	принтер	принтер
748.	3d принтер	3D принтер
749.	3d печать	3D басып шығару
750.	3d модель	3D моделі
751.	беспроводная локальная сеть (WLAN)	жергілікті сымсыз желі (WLAN)
752.	графический примитив	графикалық примитив
753.	тела вращения	айналу денелері
754.	интегрированная среда разработки (IDE)	әзірлеменің интегралды ортасы ӘИО/IDE
755.	python	python
756.	литералы в python	python -дағы литерал
757.	операнды в python	python-дағы операнд

758.	операнд команды	пәрмен операнды
759.	поле операнда	операнд өрісі
760.	операции на языке python	python тіліндегі операциялар
761.	допустимый тип данных	шектегі мәліметтер типі
762.	функция Float ([x])	Float ([x]) функциясы
763.	функция int ([x])	int ([x]) функциясы
764.	форматированный выпуск	форматталған шығарылым
765.	обычная сноска	қарапайым сілтеме
766.	концевая сноска	аяққы сілтеме
767.	гиперссылка	гиперсілтеме
768.	адрес гиперссылки	гиперсілтеме мекенжайы
769.	тип данных	деректер типі
770.	двумерный объект	екіөлшемді объект
771.	двумерный массив	екіөлшемді массив
772.	материнская плата	жүйелік тақша
773.	архитектура	архитектура
774.	Integrated Development Environment (IDE) (интегрированная среда для создания программ)	Integrated Development Environment (IDE) (бағдарлама әзірлеудің интеграцияланған ортасы)
775.	идентификаторы (имена переменных)	идентификаторлар (айнымалылар атауы)
776.	интернет-зависимость	интернетке тәуелділік
777.	функция print	print функциясы
778.	язык программирования	бағдарламалау тілі
779.	внешний порт	сыртқы порт
780.	аккаунт	аккаунт
781.	дистрибутив	дистрибутив
782.	синтаксис	синтаксис
783.	IP адрес	IP мекенжай
784.	Буль (логическая функция boolean function)	Буль (логикалық) функциясы
785.	итехпроцесс	итехпроцесс
786.	киберзапугивание	кибербуллинг

787.	микроспроцессор	микроспроцессор
788.	нанометр (нм)	нанометр (нм)
789.	спам	спам
790.	такт	такт
791.	троллинг	троллинг
792.	чипсет	чипсет
793.	эксабайт	эксабайт
794.	пакет программ	бағдарламалар топтамасы
795.	фигура	фигура
796.	веб-браузер	веб-браузер
797.	символ пароля	құпиясөз символы
798.	электронная почта	электрондық пошта
799.	форма экрана	экран пішіні
800.	заставка	қойылғы
801.	полноэкранный монитор	толықэкранды монитор
802.	текстовый редактор	мәтіндік редактор
803.	автозаполнение	автотолтыру
804.	информационный интерфейс	ақпараттық интерфейс
805.	компьютерная безопасность	компьютерлік қауіпсіздік
806.	память компьютера	компьютер жады
807.	встроенное ветвление	кірістірілген тармақталу
808.	простое условие	қарапайым шарт
809.	операция логическая	логикалық амал
810.	цифровая видеоинформация	цифрлық бейнеақпарат
811.	постоянная память	тұрақты жады
812.	сжатие информации	ақпаратты сығымдау
813.	шпионские программы	тыңшы бағдарламалар
814.	условное форматирование	шартты пішімдеу
815.	внутренняя память	ішкі жад
816.	фильтр программы	сүзгі бағдарламалар

ЗҰЛМАТ КЕЗЕҢНІҢ БЕЙНЕСІН БЕРЕТІН АТАУЛАР

Жантас Жақыпов,

*Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық
университетінің профессоры,
филология ғылымдарының докторы, профессор*

2020 жылы қарашаның 24-інде Қазақстан Республикасының Президенті Қ.К. Тоқаевтың «Саяси қуғын-сүргін құрбандарын толық ақтау жөніндегі мемлекеттік комиссия туралы» № 456 жарлығы жарияланды. Осыған орай құрылған Мемлекеттік комиссия «қуғын-сүргін құрбандарының түрлі санаттарын ақтау әдіснамасын тұжырымдау үшін жиналған материалды жинақтау үшін» жұмыс топтарын құрды. Бұл жұмыс топтарының негізгі міндеттеріне талдамалық қорытындылар дайындау, «саяси қуғын-сүргіннің алуан түрлерін бағалаудың ғылыми негізделген мемлекеттік тәсілдері мен өлшемшарттарын, сондай-ақ қуғын-сүргін құрбандарының әрбір санатын ақтаудың тәсілдері мен әдістерін тұжырымдау» жатады. Осындағы саяси қуғын-сүргіннің алуан түрлерін бағалаудың ғылыми негізделген мемлекеттік тәсілдері мен өлшемшарттарын жасау үшін тіл білімінің тікелей қатысы бар. Өйткені Мемлекеттік комиссия қуғын-сүргін кезеңіндегі (Совет дәуірінің кемінде алғашқы елу жылындағы) тарихи мәтіндерді (тарихи құжаттар, ғылыми еңбектер, т.б.) парықтауы қажет. Парықтау үшін, әрине, ол мәтіндердегі сөздерді ұғыну, ұғындыру – басты міндеттердің бірі. Міне, тарихи зұлмат кезеңінің осыған орай тілдік бейнесін беру міндеті тілтанушыларға жүктелмек.

Тарихи аңдатпа. Мемлекет басшысы Қ. Тоқаев 2021 жылдың 31 мамырында Саяси қуғын-сүргін және ашаршылық құрбандарын еске алу күніне орай жасаған Үндеуінде саяси репрессия мен ашаршылықтың жалпы халықтың тарихында азабы мен азасы бір құбылыс екенін айтады. Өткен ғасыр басындағы ашаршылықты шын мәнінде жахандық гуманитарлық апат ретінде бағалайды. Демек, бұл екі құбылыс бір-бірімен тығыз байланысты, бір тарихи кезеңнің айғақтары деп түсінген жөн. Олай болса, ХХ ғасыр басындағы Совет дәуіріндегі Қазақ елі бастан кешірген тарихи кезеңнің тілдегі көрінісінің ерекшеліктерін пайымдау қажет болып шығады.

Когнитивтік лингвистикада «тілдегі дүние бейнесі, дүниенің тілдік бейнесі» дейтін санат бар. Бұл – тілде көрініс беретін сананың, болмыстың бейнесі. Дүниенің тілдік суретін қалыптастыратын сипаттарға стереотип жатады. Стереотип тілден тыс нысанға қатысты тұжырым ретінде түсіндіріледі. Сонымен қатар мамандар мұны әлеуметтік таным үлгілерінің

негізінде қалыптасқан объективті шындықты түйсінудің нәтижесі, субъективтік тұрғыдан берілетін баға деп көрсетеді. А.В. Павловская [Этнические стереотипы в свете межкультурной коммуникации. – Москва: Просвещение, 1998. С. 96] стереотипті екі санатқа бөледі: түбегейлі және үстірт стереотиптер. Түбегейлі стереотиптер уақыт талғамайды, тұрақты болады, өзгермейді. Ал үстірт стереотиптер белгілі бір халық туралы тарихи, халықаралық және саяси жағдайларға не болмаса қандай да бір уақытша мәнбірлерге (факторларға) байланысты пайда болады. Осы факторлар қанша уақыт тұрса, үстірт стереотиптер де сонша уақыт тұрады; факторлар тоқтаса, тарих қойнауына кетеді.

Дүниенің тілдік бейнесі тұрғысынан алсақ, XX ғасыр басындағы Совет отарлауындағы Қазақстан тарихының кезеңдік ерекшеліктерін білдіретін сөздер мен сөз тіркестерін қуғын-сүргін мен гуманитарлық апат жағдайларын білдіретін айрықша топтарға жіктеуге болады. Алдымен ескертер жайт – бұл ұғым-атаулардың қазақтардың өз тарапынан объективті түрде шыққан сөз емес, сыртқы күштің ықпалынан шыққан үстірт стереотиптер.

Тарихтық мәтіндерге саралай келе, бұл стереотиптердің негізін жалпы қолданыстан терминденген сөздер құрайды (әрине, басқа сөз бен сөз тіркестерінің осы контексте қолданылатынын біліп отырмыз, - осы жолы терминденген сөздермен шектелуді ұйғардық). «Терминденуші сөз тек жалпы қолданыстағы сөз болуы шарт емес, ол диалектизм де, кәсіби сөз де, архаизм де болуы мүмкін. Ол сөз белгілі бір арнаулы саланың, ... тұрақты мүшесі болуы арқылы терминге айналады. Сөздің терминдену барысында мағынаның кеңеюі, тарылуы, арнайылануы сияқты түрлі семантикалық процестер болады. Ең бастысы – терминдену барысында сөз мағынасы терминделуші ұғымның негізгі белгілеріне сәйкес нақыталануы» [Құрманбайұлы Ш. Қазақ терминологиясы: зерттеулер, оқулық, сөздік, библиография. – Алматы: «Сардар», 2014. – 25-б.]. Түсіндіре кетсек, тақырыбымызға орай қуғын-сүргін, ашаршылық тарихи арнаулы сала ретінде көрініп, біз талдамақ сөздер сол саланың тұрақты мүшесі болып шығады.

Қазақстан тарихындағы осы бір келеңсіз кезеңнің картинасын жасайтын сөздер мен сөз тіркестері мол: шамамен 300-ден аса тілдік бірлікті қамтиды. Бұл бірліктердің басым көбі орыс тілінен сол қалпында енген сөздер мен орыс тілінен аударылып қазақ тіліне бейімделген сөздер болып келеді. Мұның объективті уәжі бар: қазақ ұлтына қысымшылық сырттан, отарлаушы Ресей тарапынан, көрсетілді. Бұл сөздерді жуықтап тақырыптық топтарға да бөлуге болады: жазалаушы орындардың атаулары (тройка – үштік, Алжир, Степлаг, Карлаг, ВЧК, Айрықша кеңес, Біріккен мемлекеттік саяси басқарма

– ОГПУ т.с.с.), келеңсіз үдерістерді таңбалайтын сөздер мен сөз тіркестері (боса көшу, ауа көшу, ашаршылық, жаппай жер аудару, қуғын-сүргін, тоталитаризм, үлкен террор, күштеп ұжымдастыру, т.с.с.), қысымшылықтан келіп шығатын іс-әрекеттер (контрреволюция, тәркілеу, басмашылық, босқыншылық, тап ретінде жою, этникалық тазарту, т.т.), әлеуметтік атаулар (кулак, ұлтшыл, тыңшы, батырақ, бай, жартылай феодал, қаңғыбас, масақшы т.т.), жазалау шараларының атаулары (қамау, айдау, экспроприация, құқықтан айыру, еңбекпен түзеу, қуып шығу, көшіріп жіберу – выдворение, жер аудару, ату жазасы т.т.), қысымшылыққа қарсы әрекеттер атаулары (көтеріліс, бүлік, диссиденттік, басмашылық, наразылық, банда, бандалық құрамалар, т.т.), қоғамдық құбылыстар мен ұйымдардың атаулары (әскери коммунизм, Алаш, сталинизм, діни қоғам, арнайы қоныс аударушылар – спецпереселенцы, большевизм, Вайнштейн синдромы, казармалық коммунизм, панисламизм, ұлыдержавалық шовинизм т.б.), т.с.с.

Осы кезеңнің тілдік бейнесін беретін негізгі-негізгі деген сөздерге тоқталайық.

Совет термині туралы. ХХ ғасыр басында Ресейде большевиктер орнатқан мемлекеттің атауы, яғни салыстырмалы түрде уақытша (1917-1991 жж.) факторларға байланысты пайда болған үстірт стереотип. Қазақ болмысына сырттан енгізілген орыс ұғымы, орыс сөзі. Аударма тұрғысынан қарасақ, бұл орыс реалиясын білдіретін сөз, бұл қазақ тіліндегі кеңес сөзінің **баламасы емес**. Ендеше мұны қазақ тілінде дайын стереотип ретінде қолдану тіл заңдылығына орайласады (Кеңес Одағы, Кеңес үкіметі, КСРО сияқты қолданыстар қате).

Репрессия термині қуғын-сүргін болып аударылды. Түсіндірме сөздік мақаласынан мұның жалпыхалықтық сөзден терминдену үдерісінің ізін аңдауға болады: «**ҚУҒЫН-СҮРГІН** зат. 1. *Қудалау, қуғындаушылық, қыспағы көп сергелдең.* 2. саяси-қоғ. <лат. repressio> Мемлекеттік органдар тарапынан жүргізілетін жазалау шаралары (түрмеге жабу, жер аудару, ату жазасы)» [Қазақ әдеби тілінің сөздігі. X том. – Алматы, 2011. – 193-б.]. Сөздікте көрсетілген 1-мағына тарылу жолымен 2-терминдік мағына келіп шыққан. Дей тұрсақ та *қуғын-сүргін* репрессияның мәнін толық бере алмайтындай болып көрінеді: біріншіден, қуғын-сүргін билік тарапынан ғана бола бермейді, әлдебір басқадай күштердің ықпалымен кез келген жеке адам да бастан кешетін келеңсіздік те *қуғын-сүргін* сөзімен таңбалана береді; екіншіден, бұл қос сөз болғандықтан, экспрессиялық бояуы өше қоймайтын сөз, нақты мағына арнасына түспейтін, термин болуға икемсіз сөз болып көрінеді; үшіншіден, *қуғын-сүргіннің* орысша баламасы *репрессия* емес, *гонения*, ал *репрессияның* нақты

баламасы бізге қысымышылық сөзі болып көрінеді. Өйткені бұл сөздің «*Біреу тарапынан көрсетілген жәбір-жапа, зорлық*» [Қазақ әдеби тілінің сөздігі. X том. – Алматы, 2011. – 636-б.] деген мағынасы репрессияның мағыналық көлемін қамтып тұратынын байқауға болады.

Репрессия мен гуманитарлық апатты қамти белгілейтін сөз – зұлмат. Зұлмат сөзінің табиғи апаттарға да қатысы бар, алайда бұл сөздің түп пішіні зұлым сөзі болғандықтан, зұлымдық мәнін кең де тереңірек көрсетеді. Зұлым+ат=зұлмат, бұл жерде -ат – жинақтық мағына беретін жұрнақ. Терминдік сөздің бір ерекшелігі жинақтау қызметі десек, бұл сөз репрессия мен ашаршылықты қамтуға бейім тұрған жалпы қолданыстағы сөз. Түсіндірме сөздікте берілген мағынасы да осы ойға әкеп тірейді: «**ЗҰЛМАТ** [ар.] зат. 1. Түрлі табиғи апаттар (зілзала, топан су, өрт, жұт) мен төтенше саяси-әлеуметтік қиыншылықтарды білдіретін ұғым. 2. Жеке адамның басына, әлеуметтік топқа немесе бүкіл қоғамға төнген саяси, экономикалық және әлеуметтік жойқын апаттардың жиынтығы. 3. Қою қараңғылық, көзге тұртсе көргісіз түнек. 4. Жауыздық, зұлымдық, зорлық, езгі». [Қазақ әдеби тілінің сөздігі. VII том. – Алматы, 2011. – 165-б.].

Ұлтшылдық қоғамдық-саяси термин ретінде сол кезде келеңсіз, теріс мағынасында қолданылған, оның екінші атауы «халық жауы» болған. Сөздік мағынасы «... ұлттар арасындағы алауыздықты насихаттайтын, еңбекшілер мүддесіне жат буржуазиялық идеология мен саясат» [Қазақ әдеби тілінің сөздігі. XIV том. – Алматы, 2011. – 719-б.] болды. Әділеттік орнатып сол зұлмат кезеңдегі ұлтшыл деп танығандарды ақтау үшін бізге бұл сөздің мына мағынасы қажет: «*Төл этникалық құндылықтары мен мақсат-мұраттарын құрметтеуімен сипатталатын адам санасындағы әлеуметтік-саяси және психологиялық-этникалық құбылыс*» [Қазақ әдеби тілінің сөздігі. XIV том. – Алматы, 2011. – 719-б.].

Совет кезеңінде ұлтшылдықпен қатар түркішілдік те «пантюркизм» деген атпен қуғын-сүргінге ұшырады. *Түркішілдік* термині – түркі халықтарын бірлікке, өзара байланыстарын нығайтуға үндейтін қоғамдық-саяси ағым, XX ғасыр басында саяси доктриналардың және саяси көзқарастардың жүйесінде пайда болған діни-саяси идеология атауы. Совет тарапынан реакциялық пиғылдағы ағым ретінде бағаланды.

Совет зұлматына ұшыраған қазақ ұстанған дін ислам болды. Дін өкілдері, тіпті қарапайым мүміндер де «панисламизм» аталған айыппен қуғын-сүргін көрді. Ал шындығында, бұл коммунистердің атеизміне қайшы келгені болмаса, қоғам дамуына кереғар құбылыс емес еді. Қараңыз:

Панисламизм – (көне грек. рап – «бәрі» және араб. إمام الس – «ислам») –

XIX ғасырдың соңғы ширегінде қалыптасқан діни-саяси идеология, оның негізгі идеясы: 1) әлеуметтік, ұлттық немесе мемлекеттік тиістілігіне қарамастан, дүниежүзі мұсылмандарының рухани бірлігі; 2) оларды жоғары рухани басшының (халифа) билігіне саяси тұрғыда біріктіру [<https://ru.wikipedia.org/wik>].

Большевизм терминіне зұлмат кезеңде отарлаушылар тұрғысынан мағына берілді. Коммунизм орнатушылар идеясын ұстанушылық, бұқара халық мүддесін көздейтін, интернационалистік саяси ұстаным ретінде бағаланды. Ал бұл сөздің объективті мағынасы мынадай былай болып шықты: **большевикшілдік (большевизм)** – 1) В.И. Ленин, кейіннен оның ізбасарлары басқарған, марксистік ілімді тоталитарлық идеология мен тәжірибеге бұрмалаған әсіресолшыл ағым; 2) (большинство/көпшілік сөзінен) мемлекеттік саяси және халықтық дамудың мемлекеттегі көпшіліктің тірлігі мен еңбегінен арамтамақ болған азшылықтың пікірі мен мүдделерін мүлдем ескермеуге негізделген ұстанымы.

Советтік репрессия, шын мәнінде, қазақ халқына билік тарапынан жасалған лаңкестік еді, сондықтан мұның екінші аты «большой террор» болды: **Үлкен лаң/террор** (ауызекі сөзде «Ежовшылдық») – КСРО-да 1937-1938 жылдары болған жаппай (сталиндік) репрессия кезеңін сипаттайтын тарихнама термині. 1937 жылдың басында КСРО ішкі істер орындары «антисоветтік элементтер» мен «жекелеген контрреволюциялық контингенттерді» жоюды көздейтін кең ауқымды қимылдар жасауды бастап, бұл 1938 жылдың қараша айына дейін жалғасты. Қуғын-сүргінге советке қарсы белсенді әрекет еткендер – бұрынғы кулактар, фашистік, лаңкестік және бандалық құрамалардың мүшелері, советке қарсы партиялардың мүшелері, бұрынғы ақгвардияшылар, шенеуніктер, жазалаушылар, қылмыскерлер – ұшырады. Сондай-ақ антисоветтік бүліншілік жұмысын жүргізіп жатқан түрмедегі, лагерьдегі, еңбек кенттеріндегі осындай адамдар да тұтқынға алынуға, атылуға тиісті болды.

Совет билігі қасақана ойдан көптеген терминдер шығарды. Бұл сөздер өздерінің тілдік мағынасынан алшақ мәнде қолданылды. Ондай сөздерге банды, халық жауы, қашып көшушілер, басқыншылық (басмачество) т.с.с. жатады.

«Халық жауы» деген сөз – тура мағынасында өте жағымсыз реңдегі сөз. Алайда, Совет өкіметі зұлмат кезеңінде халық достарын, халық жанашырларын осылай атауға мәжбүр еткен, бұл – большевиктік-сталиндік режимнің «антисоветтік», «контрреволюциялық», «ұлтшылдық» және/немесе тіріліктің түрлі салаларында басқа әрекеттер жасады деген күдік туғызған және/немесе айыпталған адамдардың көзін жою, қоғамнан

оқшаулау және халық алдында моральдік кінә тағу мақсатымен саяси қуғын-сүргінге түсіру үшін қолданған термині болған.

Банды сөзінің тура мағынасы – жол торып тұтқиылдан шабуылдау, тонау, елді үркітіп-қорқыту жолымен күн көру үшін ұйымдасқан қарақшы қылмыстық топтың атауы. Ал Совет өкіметі отарлау саясатына қарсы шығып, қолына қару алып елі мен жерін, туған өлкесін, ауылын, әулетін, ағайын-туысқандарын қорғағандарды, азаттығы үшін басқыншыларға қарсы күресушілерді жағымсыз бейнесін тудыру үшін осылай атаған.

Басмашылдық деген сөз – түркінің басқыншы, *басып алушы, шапқыншы* деген сөздерімен мағыналас сөз. Советтік зұлмат кезеңінде оларды Ресей өкіметі осы мағынасында көрген, елге солай көрсеткен. Ал, шын мәнінде, бұл күрес Орта Азия мен Қазақстанның оңтүстігінде Совет өкіметінің отаршылық, атеистік саясатына қарсы ұлт-азаттық күресі еді. Совет тарихнамасында басмашылық Совет өкіметіне қарсы шетел интервенциясы ұйымдастырып, жетекшілік ететін айқын клерикалдық, өркениетке қарсылық, бүліншілік қозғалысы ретінде бағаланады.

Зұлматтың объективті түрде болатын табиғи зіл-зала, топан су, өрт сияқтылардан айырмашылығы субъективті сипатында, яғни, адамдар қолымен істелуінде. Советтік репрессия да осылай жасалған зұлмат еді. Бұл зұлмат тілімізде таңба болып қалды. «Тілде бәрі сақталады, тіл ештеңені ұмытпайды» (М. Хайдеггер).

Советтік зұлматтың бейнесін беретін басқа көптеген атау мен сөз тіркестері, фразеологизмдер мен мақал-мәтелдер бұл жолы қамтылмады, оларды түгендеп зерттеу, сөздіктер түзу – алдағы міндет.

Пайдаланылған әдебиет:

1. Қазақстан Республикасының Президенті Қ.К. Тоқаевтың «Саяси қуғын-сүргін құрбандарын толық ақтау жөніндегі мемлекеттік комиссия туралы» №456 жарлығы.
2. Павловская А.В. Этнические стереотипы в свете межкультурной коммуникации. – Москва: Просвещение, 1998.
3. Құрманбайұлы Ш. Қазақ терминологиясы: зерттеулер, оқулық, сөздік, библиография. – Алматы: «Сардар», 2014.
4. Қазақ әдеби тілінің сөздігі. X том. – Алматы, 2011.
5. Қазақ әдеби тілінің сөздігі. VII том. – Алматы, 2011.
6. Қазақ әдеби тілінің сөздігі. XIV том. – Алматы, 2011.

МЕКТЕП ОҚУЛЫҚТАРЫНДАҒЫ ТЕРМИНДЕРДІ ҰЛТТЫҚ СИПАТТА ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕРІ

Сая Итегулова,

филология ғымдарының кандидаты

Мектептің білім беру жүйесіндегі басшылыққа алынатын негізгі құралы – оқулыққа артылар жүк ауыр. Өйткені бұл басты кітапта пәннің мазмұны баяндалып қана қоймай, оқушыларға алғашқы ғылыми түсінік беріледі. Оқулықтың алдын ала жоспарланып, бекітілген оқу бағдарламасына, оқытудың дидактикалық талаптарына, оқыту мақсатына сай келуі оған қойылатын басты міндеттердің бірі.

Оқулыққа қойылатын педагогикалық талаптардың қатарында оқу материалдарының қазіргі ғылым мен технологияның дәрежесіне сәйкес баяндалуы да бар. Демек, оқушылар белгілі бір арнаулы саланың негізгі ұғымдарын білдіретін ғылыми терминдермен алғаш рет оқулықтар арқылы танысады.

Мектеп оқушылары жас ерекшеліктеріне сәйкес ғылым мен техниканың, өндіріс пен өнердің сан түрлі салаларын, ондағы деректі және дерексіз ұғымдардың атауларын, яғни салалық терминологияны игере бастайды. Сондай-ақ оқулықтарда бір-бірімен іргелес салаларға бірдей қызмет ететін салааралық терминология да кездесіп жатады.

Мектеп оқулықтарының басым көпшілігінде назардан тыс қалып келе жатқан мәселенің бірі – оқулықтардағы терминдердің берілу жағдайы. Атап айтқанда, «Оқулықтардағы мамандар тарапынан ұсынылып жүрген терминдер оқушылардың жас ерекшеліктеріне сай келе ме? Баламалы терминдерді беруде терминге қойылатын талаптарға мейлінше сәйкес келетін нұсқаны сұрыптап, таңдап алу үдерісі сақталған ба? Әр сынып оқулықтарындағы салааралық терминдердің, тіпті салалық терминдердің дефинициясы бірдей формаға немесе жүйеге келтірілген бе?» деген сұрақтар туындайды.

Филология ғылымдарының докторы, жетекші терминолог ғалым Ш.Құрманбайұлы «Оқулықтарға енетін терминдерді іріктеу мен қолдану мәселесі» атты мақаласында мектеп оқулықтардағы терминдер қолданысының, оларды оқулыққа енгізудің жай-күйі көңіл алаңдатарлық екенін, ретке келтіруді қажет ететін, ойласатын тұстардың аз емес екенін нақты мысалдар арқылы санамалап берген еді. Ғалым әсіресе бастауыш сынып оқушыларына олар мәнін толық түсіне алмайтын күрделі терминдерді үйіп-төгіп берудің пайдасынан гөрі тигізер зияны көбірек екенін айтқан-ды. Оқулықтарда тілде

әлі толық орныға қоймаған жаңа атаулардың да аз ұшыраспайтынын, мектеп оқулықтарында неологизмдер мен жаппай қолданысқа енбеген жаңа терминдердің шектен тыс көп қолданылуы белгілі дәрежеде қиындықтар туғызатынын айта келіп, «мектеп оқулықтарына негізінен ҚР Үкіметі жанындағы Мемлекеттік терминология комиссиясы бекіткен терминдердің енгені жөн. Оқулық авторларының бұған баса мән бергені абзал...» деп тұжырымдаған болатын [1].

Осы жерде біз басты тақырыбымыздан сәл шегініс жасап, Қазақстан Республикасы Үкіметінің жанындағы Мемлекеттік терминология комиссиясы туралы айта кеткенді жөн көрдік. Баспасөз беттерінде, оқулықтар мен кітаптарда Терминология комиссиясында мақұлданбаған терминдерді қолдану жиі байқалады. Бұның бір себебі аталмыш комиссияның заңдық күші жоқтығына барып тіреледі. Ал екінші жағы бекітілген терминдердің жұртшылыққа жеткілікті деңгейде насихатталмауынан да туындайды.

Осы кемшіліктерді жоюдың бір тетігі ретінде «termincom.kz» сайтында терминтану ғылымының бүгінгі ахуалы мен терминжасамның басты қағидалары бойынша көпшілікке ақпарат беруге арналған электрондық алаң іске қосылған болатын.

2021 жылы электрондық алаңның мазмұны жетілдіріліп, қазақ терминологиясының қордаланған тағы бір мәселесін шешу мақсатында «Мектеп терминологиясы» бөлімі ашылды. Бұл бөлімге 2254 термин енгізілген. Терминдер тізбесін жасау барысында «okulyk.kz» сайтында орналасқан мектеп оқулықтарында берілген глоссарийлер төмендегі пәндер бойынша сүзгіден өткізілді. Олар:

- Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар
- Биология
- География
- Геометрия
- Дүние жүзі тарихы
- Дүниетану
- Жаратылыстану
- Информатика
- Көркем еңбек
- Қазақ тілі
- Қазақ әдебиеті
- Қазақстан тарихы
- Математика
- Музыка

- Физика
- Химия

Оқулықтардағы терминдер аталған пәндер бойынша әліпбилік тәртіпте берілген. Терминдердің реттік нөмірі қойылып, әр сыныпқа бөлініп көрсетілген, дефинициясы ашылған [2].

Терминдердің дефинициясын ашу тұрғысынан оқулық авторларының пәнаралық байланысқа аса мән бермегендігі байқалады. Мәселен «астрономия» термині мен дефинициясы 2 сыныптың дүниетану, 1, 5 және 6 сыныптардың жаратылыстану оқулықтарында кездеседі [3].

Термин атауы	дефинициясы	пәні	сыныбы
Астрономия	аспан денелері, олардың құрылысы, қозғалысы туралы ежелгі ғылым	Жаратылыстану	1
	Күн, Ай, Жұлдыз сияқты аспан денелерін зерттейтін ғылым	Дүниетану	2
	аспан денелерін зерттейтін ғылым. Мысалы, жұлдыз, астероид және планеталар	Жаратылыстану	5
	аспан денелерінің және аспан жүйесінің пайда болуын, қозғалысын, орналасуын, құрылысын зерттейтін Ғалам туралы ғылым	Жаратылыстану	6

Көріп отырғанымыздай, терминнің дефинициясын беруде оқушылардың жас ерекшелігі ескерілмеген. Бірінші сыныптағы дефиниция екінші сыныптағыға қарағанда күрделі. Одан басқа «егер оқушы бірінші сыныптан бастап бұл терминмен таныс болса, алтыншы сынып оқулығының глоссарийіне енгізудің қажеттілігі қандай?» деген сұрақ туындайды.

Бірінші сыныптарға арналған Дүниетану оқулығында «эмоция» терминінің дефинициясын бір ғана «сезім» сөзімен берсе, осы пәннің үшінші сыныпқа арналған оқулығында «триумф» сөзінің дефинициясын «даңқ» деп қорыта салады. Ал 11 сыныпқа арналған «Қазақстан тарихы» оқулығында «шаруа» терминінің дефинициясын «қатардағы көшпелі-малшы» деп береді. Бұл мысалдардан оқушылардың жас ерекшелігі ескерілмегенін былай қойғанда, терминнің анықтамасының өзі ашылмағанын көреміз [3].

Мектеп оқулықтарында қолданылып жүрген терминдердің ішінде Тер-

минология комиссиясында мақұлданған, қолданысқа тым тәуір еніп кеткен нұсқасының болуына қарамастан игерілмей берілген терминдердің жиі кездесетіндігін байқадық. Бұған 4 сыныптың Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар оқулығынан бірнеше мысал келтіруді жөн көрдік. Оқулықта видеоадаптер, пароль, презентация түріндегі терминдер кездеседі. Адаптер термині 2015 жылдан бері бейімдеуіш болып қолданылып келеді. Оқулық авторы видеобейімдеуіш түрінде алса, кірме термин ұлттық танымымызға бір табан жақындар еді. Ал пароль – құпиясөз, презентация – таныстырылым түрінде жалпы қолданысқа еніп кеткелі де біраз уақыт болды [3].

№	Оқулықтағы термин	Пәннің аты, сыныбы	дефинициясы	Бекітілген нұсқасы Бекітілген жылы
1.	Видеоадаптер	Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар, 4 сынып	процессордан немесе есте сақтау құрылғысынан мониторға келіп түсетін ақпаратты өңдеу үшін қолданылатын ішкі құрылғы	Адаптер – бейімдеуіш, 2015 жыл
2.	пароль	Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар, 4 сынып	қолданушының өзі туралы ақпаратты растауға арналған құпия сөзі немесе таңбалар жиынтығы	Құпиясөз, 2018 жыл
3.	презентация	Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар, 4 сынып	баяндама, жобаны, есеп беруді қорғау, жұмыс жоспарын көрсету және дайын ақпараттармен бөлісу	Таныстырылым, 2016 жыл
4.	модернизация	Дүниежүзі тарихы, 9 сынып	(франц. жаңғырту) артта қалған елдердің алдыңғы қатардағы елдердің деңгейіне жетуге бағытталған мемлекеттік саясаты	Жаңғырту, 2000 жыл

5.	Модернизациялау	Қазақстан тарихы, 9 сынып	нысанды жаңалау, жетілдіру, оны жаңа талаптар мен нормаларға, техникалық жағдайларға, сапалық көрсеткіштерге және т.б. сәйкестендіру	Жаңғырту, 2000 жыл
6.	Миграция	Қазақстан тарихы, 9 сынып	бір жерден екінші жерге көшу, қоныс аудару	Көші-қон, 2016 жыл
7.	Диверсификация	Дүниежүзі тарихы, 10 сынып	жаңа салаға (номенклатуралық өнімдерді, көрсетілетін қызмет түрлерін т.б. ұлғайту) шаруашылық әрекеттерді тарату	Өртарاپтандыру, 2018 жыл
8.	дискриминация	Дүниетану, 4 сынып	құқыққа шек қою немесе құқықты жою саясаты	кемсіту, 1995 жыл, 2018 жыл
9.	дефицит	Дүниежүзі тарихы, 11 сынып	бағалардың өз құнынан төмен кезеңіндегі сұраныс көлемінің ұсыныстан артық болуы	Тапшылық, 1971-1981 жылдар дефицит бюджета - бюджет тапшылығы, 2017 жыл

Мектеп терминологиясы бөліміне енгізілген терминдерді зерделеу барысында терминдердің басым көпшілігі кірме терминдер екенін байқадық. Бұл терминдер орыс тілінің заңдылықтарына сүйене отырып алынған. Орыс тілі делдал тіл ретінде қызмет атқарып, цитаталық принциппен тілімізге сіңіп кеткен терминдерді игерілген терминдер дей алмайтынымыз анық. Бұл мәселе төңірегінде өткен ғасырдың басында Алаш зиялылығынан бастап кейінгі тілші ғалымдарға дейінгі бірнеше толқын сан мәрте айтқанымен әлі күнге шешімі табылмай келеді. Профессор Н.Уәли: «Кеңестік тоталитарлық саясаттың салдарынан қазақ тілін тұтынушылардың санасында кирилл жа-

зуына негізделген қазіргі қазақ әліпбиінде орыс тілінен енген кірме сөздерді еш өзгеріссіз қабылдау және өзіндік айтылым нормасына бейімдемеу сияқты теріс стереотиптердің қалыптасуына себеп болды... Өзге тілден енген кірме сөздердің ұлттық мәнеріне бейімделудің тілдік тетігі (механизмі) көптеген жылдар бойы сыртқы тілдік емес факторлардың күші арқылы тежеліп отырды» деп атап өткен болатын [4]. Оқулықтардағы терминдерді сараптау барысында авторлардың осындай таптаурыннан арылмағанын байқадық.

Қорыта айтқанда, мектеп терминологиясын А.Байтұрсынұлы, Е.Омаров сияқты Алаш қайраткерлерінен бастау алып, бүгінгі жетекші терминологтар ұстанған терминжасам қағидаттарының негізінде дамытқан дұрыс деген пікірдеміз:

біріншіден, оқулықтарда қазақ тілінің лексикалық байлығы мен сөзжасам тәсілдерін барынша ұтымды пайдалану арқылы қалыптасқан ұлттық термин-қорымызды қолдану;

екіншіден, көршілес халықтарының бәріне сіңісті болған кірме терминдерді қазақ тілінің фоно-морфологиялық ерекшеліктеріне сай икемдеп алу;

үшіншіден, Қазақстан Республикасы Үкіметінің жанындағы Мемлекеттік терминология комиссиясының тарапынан бекітілген терминдерді пайдалану;

төртіншіден, терминдердің дефинициясын ашу тұрғысынан пәнаралық байланысқа аса мән беріп, оқушылардың жас ерекшелігін ескеру.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Құрманбайұлы Ш. Оқулықтарға енетін терминдерді іріктеу мен қолдану мәселесі // «Білім беру ресурстарын жетілдіру: тәжірибе және болашағы = Модернизация образовательных ресурсов: опыт и перспективы = Modernization of educational resources: experience and perspectives» тақырыбындағы халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары (18-19 сәуір, 2019 ж.) / ред. – С.К.Омарова. Нұр-Сұлтан: «Оқулық» РҒПО, 2019. – 471 б. (қазақша, орысша, ағылшынша)

2. <https://termincom.kz/>

3. <https://www.okulyk.kz/>

4. Уәли Н. Лингвистикалық және мәдени-әлеуметтік түрткіжайттардың басымдылығы // Латын графикасы негізіндегі қазақ әліпбиі: тарихы, тағылымы және болашағы А., Арыс, 2007. – 410б. 179б.

ШЕТТІЛДІК ПРЕФИКСТЕР АРҚЫЛЫ ЖАСАЛҒАН ТЕРМИНДЕРДІҢ МОҢҒОЛ ТІЛІНДЕ ИГЕРІЛУІ

Нүрзия Әбдікәрім,

Ш. Шаяхметов атындағы «Тіл-Қазына» ұлттық ғылыми-практикалық орталығының жетекші ғылыми қызметкері, ф.ғ.к.

Тілдің табиғи қалпын, әуезділігін, үйлесімділігін сақтаудың маңыздылығы – қазіргі уақытта жиі айтылып жүрген мәселенің бірі. Алаш зиялыларының осы мәселеге қатысты ұстанымдары қабылданып, іске асырылған болса, тіліміздің дыбыстық-құрылымдық заңдылықтарына сай келмейтін терминдердің орнығып қалуына жол берілмес еді. Мысалы, Н.Төреқұлов жат тілден сөздерді қабылдауда «тіліміздің негізгі заңдылықтарын бұзып, тас-талқанын шығарып жіберуі де бар» [1, 11-12], сондықтан ондай сөздердің өзгеру заңын табу қажет, ол кезегінде тілдің баюына жол ашады деген ұстанымда болған. Бұл сол кездегі ұлтымыздың, тіліміздің ертеңін ойлаған алдыңғы қатарлы Алаш зиялыларының ортақ ұстанымы еді. Алайда КСРО құрамында болған елдердің егемендігіне ғана емес, тілі мен діліне салынған бұғаулық, супертілдік анархия, орыс тілінің заңдылықтары тілімізде, тілдік санада үстемдік құрып келді. Соның салдарынан қазіргі уақыттың өзінде мемлекеттік тілде белгілі бір термин қабылдау барысында оның орыс тіліндегі баламасына қарайлай беретін жалтақтықтыңтан арыла алмай келеміз. Осы орайда академик Ш.Құрманбайұлының «Әртүрлі тілдердің термин жасауда ұстанған бағыттары, терминжасам тәжірибелері оларда біздегідей халықаралық терминдер деп аталатын аударуға, ұлт тілінің ерекшелігіне сәйкес өзгертіп жазуға болмайтын айрықша мәртебесі бар «киелі» сөздер тобының қалыптасқанын көрсетпейді» [2, 16-17] деген болатын. Ғалым бұл ойын моңғол тіліндегі шеттілдік префикстер арқылы жасалған терминдердің аударылу тәжірибесі негізінде тұжырымдаған. Ендеше біз осы мақаламызда термин сөздердің алдына қосылатын, жалғамалы тілдердің табиғатына жат халықаралық префикстердің моңғол тілінде қалай игерілгеніне тоқталмақпыз.

Қазақ және моңғол тіл білімінің тарихында терминология комиссияларының құрылуы және жат тілден термин қабылдау мәселесі XIX ғасырдың жиырмамыншы жылдарында талқыға түсті, уақыт тұрғысынан жуықтас келеді. Моңғол терминшілері сол жылдары өз тілдерінің табиғатына негізделген қағидаттарды іріктеп алып, оның бірден іске асырылғандығын аңғарамыз, нәтижесінде терминдерді ана тілінің топырағында түлетуге мүмкіндік алды. Соның арқасында қазіргі моңғол тілінде шет тілдерден аудару тәсілімен

жасалған терминдер: 1) сәйкестендіріліп аударылған терминдер – 7%; 2) түсіндіру арқылы аударылған терминдер – 7%; 3) қарыздалған терминдер – 16%; 4) мағынасы сақталып аударылған терминдер – 35%; 5) калькаланған терминдер – 37%-ті [3, 210] құрайды. Яғни моңғол тілінің барлық терминдерінің 16 проценті ғана шет тілінен дайын қалпында енген *материалдық кірме терминдер* болып табылады, оның өзі моңғол тілінің әуезі мен дыбыстау ерекшелігіне сәйкестендіріліп қолданылады. Мысалы, *химия, физика, астрономия* т.б. пән атаулары *хими, физик, астрономи* ретінде жазылып, [hīm], [fizik], [astyr^nom] ретінде айтылады. Өйткені моңғол тілінде екпін бірінші буынға түсетіндіктен шет тілден енген сөздер де осы заңдылыққа бағынады деген қағидат бар.

Қазақ тілінде *ал, бей* деген санаулы префикстер болғанымен, бұлардың жалғамалы тілдердің табиғатына жат екендігі белгілі. Моңғол терминдерінің лексика-семантикалық үдерісі мен деривациясын арнайы қарастырған Ц.Пюрбеев «За относительно короткие сроки современный монгольский язык сумел синтезировать большое количество специальных терминоэлементов, успешно приспособив их к словообразовательным нуждам национальной терминологии» дей келіп, шет тілдерінің терминдік дайын стандарттық бөлшектерін моңғол тілінде қандай сөздермен алмастырылғаныдығын көрсетеді. [4, 103-106]. Осы еңбектегі префикстердің қазақ тіліндегі сәйкес тұлғаларын салыстырып көрейік.

№	Шеттілдік префикстер	Моңғол /қазақ тілінде	Мысалдар	Қазақ тіліне сөзбе-сөз аударылуы
1.	сверх-, пере-, гипер-, супер-ультра-, архи-	хэт/тым, аса, шамадан тыс	хэт ашиг (сверхприбыль)	аса (...) пайда
			хэт хүчдэл (перенапряжение)	(шамадан) тыс қысым
			хэт ихэсгэл (гипербола)	тым зорайту
			хэт даралт (гипертония)	аса (жоғары) қысым
			хэт хуралдуур (суперцентрифуга)	тым (көп) жинақтаушы
			хэт бичил бүтэц, хэт ягаан (ультрамикроструктура, ультрафиолетовый)	тым кіші құрылым, тым күлгін
			хэт харгис (архиреакционный)	тым жауыз

2.	син-, кон- ком-, ко-	хам/ бірге, бірдей	хам цаг (синхрония) хам тусал (синергизм) хам гарал (сингенез) хам үүрэгтэй (синкретический) ижил утгат үгс (синоним) хам бүтэц (конструкция) хам үг (сэдэв) (контекст) хам хоршоолол (комбинированный кооператив) хам үйлдэх тийн ялгал (комитативно-орудинный падеж) хам гэрээ (конвенция)	бірге/белгілі сағат, бірге дөп (келу), бірге шығу (төркіні), бірге міндетті бірдей мағыналы сөздер бірге құрылым бірге сөз (тақырып) бірге қосарлық кооператив бірге атқаратын септік бірге келісім
3.	под- суб-	дэд/ екінші, кіші, орын- басар	дэд өртөө (подстанция), дэд район (подрайон), дэд хурандаа (подполковник), дэд нийлц (субсинтагма)	кіші өртең, шағын аудан, көмекші полковник, кіші қосылыс
4.	транс- пере-	дам/ жалғас, сел- бес, арқылы	дам суулгавар (трансплантант) дам халдвар (трансмиссивная инфекция) дам (дамын) худалдаа (перепродажа, спекуляция)	жалғас(тырып) отырғызу (...) арқылы жұғу (жең ұшынан) жалғастырып сату
5.	микро-	бичил/ титтей, тітімдей	бичил харуур (микроскоп) бичил гадаргуу (микрорельеф) бичил бүтэц (микроструктура)	титтей қарағыш тітімдей сыртқы (жағы) титтей құрылым
6.	макро-	үлэмж/ үлкен, дәу, нән, алып	үлэмж бүтэц (макроструктура) үлэмж гадаргуу (макрорельеф) үлэмж нэвтэршил (макропроницаемость)	өте үлкен құрылым тым үлкен сыртқы (жағы) тым (тез) сіңуі

7.	моно-	ганц /жал- ғыз, бір	ганц сэдэвт зохиол (монография) ганц этгээ- дийн үг (монолог)	бір тақырыпты шығарма жалғыз адамның сөзі бір мағыналы
8.	нео-	шинэ /жаңа	шинэ үг хэллэг (неоло- гизм) шинэ сийвэн (неоплаз- ма) шинэ хэл шинжлэл (неолингвистика) шинэ хөрөнгөтний ёс/ шинэ капитализм (неокапита- лизм)	жаңа сөз айтылыс жаңа плазма жаңа тіл зерттем жаңа капитализм
9.	авиа-	нисэх /ұшу	нисэх тээвэр (авиатранспорт) нисэх шугам (авиалиния) нисэх зам (авиатрасса)	ұшу көлік (-ігі) ұшу сызық(-ығы) ұшу жол(ы)
10.	аэро-	агаар/ ауа	агаар судлал (аэрология) агаарын онгоц (аэро- план) агаарын эмчилгээ (аэротерапия) агаарын буудал (аэровокзал)	ауа зерттеу ауаның ұшақ (ауаның ұшағы) ауаның емдеу (і) ауаның тұрақ (ауа-лық тұрақ)
11.	анти-, контр-, об- (оп-)	эсрэг /қарсы	эсрэг төрөгч (антиген), эсрэг бүлгийхэн (оппо- зиционеры) эсрэг атак/довтолгоо (контратака) эсрэг цохилт (контрудар)	қарсы туушы қарсы топтікі қарсы шабуыл қарсы тойтарыс

Кесте. Шеттілдік префикстердің моңғол тіліндегі көрінісі және қазақ тіліндегі сәйкестігі

Сонымен қатар нысанаға алынып отырған еңбекте *дахин* (қаз. қайта), *хагас* (қаз. жарты, жартылай), *хоорондын* (қаз. арасы, арасындағы), *ус* (гидро, қаз. су) тәрізді орыс, грек, латын тілдерінің префикстермен жасалған терминдеріндердің моңғол тіліне аударылуы көрсетілген. Бұлардың көпшілігі септеуліктер болып келеді және қазақ тілінде (переобработка – дахин боловсруулау – қайта өңдеу, гидроэнергоресурсы – усан эрчмийн нөөц – су энергетикасы қоры т.б.) жартылай болса да аударылады.

Ал жоғарыдағы кестеден шеттілдік префикстер моңғол тілінің үстеулері, септеуліктері, есім сөздері арқылы аударылып, ұлттық терминжасам қоржынын толықтыратындығын байқауға болады. Кестеде префикстерді алмастырған сөздердің және олар арқылы жасалған терминдердің қазақша баламасы да көрсетілді. Егер де қазақ тілінде *микро-* префиксін *титтей*, *тітімдей* деп терминдік тіркес ретінде қолданатын болсақ, қарабайырлыққа ұрынды деп қарсылыққа ұшырайтынымыз сөзсіз. Және де бұл префикстер моңғол тілінде шетел тіліндегідей бірге жазылмайды. Қазақ тілінде терминнің құрамындағы сөздердің саны, көлемі орыс тіліндегіден ұлғайып кетсе, термин болуға жарамайды деген түсінік бар сияқты, мысалы, *монография* немесе *неолингвистика* терминін «бір тақырыпты шығарма», «жаңа тіл таным» деп атайтын болсақ, «*монография*» мен «*неолингвистика*» ұғымдары барлық көркемдігінен айырылып қалатындай күйге түсеміз. Мұның барлығы, біздің ойымызша, сананың тәуелділігінен. Шеттілдік терминдерді қабылдауда төл тіліміздің мүддесінен гөрі түпнұсқа тілдің «көркемдігін» (айтуға оңайлығы, қысқалығы және т.б.) көбірек ойлап кететін салттан арылуымыз керек. Әрине, қазақ және моңғол тілдері төркіндестігі жағынан және жалғамалы типі бойынша ұқсас болғанымен, олардың бір-біріне қабыспайтын ішкі заңдылықтары болады. Мысалы, моңғол тілінде түркі изафеті жоқ, сондықтан авиатрасса (*моңғ.* нисэх зам), аэротерапия (*моңғ.* агаарын эмчилгээ) тәрізді терминдер қазақша *ұшу жол*, *ауаның емдеу* ретінде аударылмасы сөзсіз. Алайда *ұшу жолы*, *ауамен емдеу* ретінде ана тіліміздің заңдылығына сәйкестендіруге болады. Егер термин қабылдау тілдің ішкі заңдылығына сәйкес жолға қойылатын болса, тіл өзі қалыптастырған семантикалық ұя үлгісімен терминдерді туындата беретін қуатты көзге айналады. Соның үлгісі ретінде жоғарыда моңғол тілінің *дэд* (кіші, екінші деген мағынаны білдіретін) үстеуі мынадай терминдердің туындауына себепкер болғандығын көруге болады: *дэд гарчиг* (екінші тақырыпша), *дэд дэвтэр/дэд боть* (екінші дәптер/екінші том (туындының)), *дэд ерөнхийлэгч* (вице-президент), *дэд жанжин* (орынбасар немесе көмекші қолбасшы) [5] және т.б.

Сөз соңында айтарымыз, тіліміздің көркемдік қалпын, тазалығын сақтау үшін «үш қайнаса сорпасы қосылмайтын» өзге тілдердің емес, табиғаты ұқсас тілдердің терминжасау тәжірибелері де ескерілгені дұрыс.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Төркүлұлы Н. Жат сөздер туралы. Астана, 2006. 72 бет.
2. Құрманбайұлы Ш. Қазақ терминологиясы: зерттеулер, оқулық, сөздік, библиография. – Алматы: «Сардар», 2014. – 928+16 жапср.б.
3. Мөнхцэцэг Н. Нэр томъёоны орчуулга судлал. – Улаанбаатар, 2020. – 425 хуудас.
4. Пюрбеев Г.Ц. Современная монгольская терминология (лексико-самантические процессы и деривация). – М.: Наука, 1984. – 122 стр.
5. <https://mongoltoli.mn/search.php?opt=1&word=%D0%B4%D1%8D%D0%B4>

КІРМЕ ТЕРМИНДЕРДІҢ БАЛАМАСЫН ТАБУДА ЕСКЕРІЛЕТІН МӘСЕЛЕЛЕР

Ерболат Асылбеков

*«Павлодар педагогикалық университеті» КеАК
әкімшілік департаменті құжат айналымы және бақылау
бөлімінің мемлекеттік тіл жөніндегі маманы*

*Сырттан бірен-саран жат сөздер келсе, оны жанышып
кеміріп, өз тілінің қалпына түсіріп алған – қазақ.
(А. Байтұрсынұлы)*

Кірме сөздер – қазіргі заманғы сөздік қорымыздың негізгі құрамдас бөлігі. Осы кірме сөздердің қоры тілімізде жыл өткен сайын артып келеді. Бұл құбылысты әр салада байқауға болады. Заман орнында тұрмайды, түрлі кәсіптің, өндірістің, мамандықтың пайда болуына қарай жаңа сөздер де құралады. Кірме сөздердің көп болуы осыған тікелей байланысты. Шет тілінен келген сөз біздер ойланып, толғанып болғанша орыс тіліндегі баламасы арқылы қолданысқа еніп те кетеді. Өндіріс орындарында терминологияны арнайы зерттеп, мағынасын толық ашатын сөздерді іздестіріп, ұтымды баламасын ұсынатын мамандар сирек кездеседі. Аты айтып тұрғандай, өндіріс орындары өнімнің шығуына, өзіндік құнын ақтауына, тасымалдауға, қаржылық, кәсіпкерлер әріптестігіне, тұтынушыға бағытталуына басым назар аударады. Ал мемлекеттік тілдегі терминнің жазылуы жиі кезікпейді, кезіксе де орфографиялық қатесі байқалып қалады. Көп жағдайда ресми тілдегі кірме сөздердің қолданысын ғана көреміз. Өнеркәсіп саласындағы басқарушы, инженер қатарлы мамандар көбінесе ресми тілді ғана тұтынады, сондықтан шеттілдік сөздер сол қалпында қолданыла беруі ыңғайлы сияқты болып көрінеді.

Мемлекет басшысы Қ. Тоқаевтың тапсырмасына сәйкес елімізде техникалық мамандықтарға мемлекеттік тапсырыстың негізінде білім алу мүмкіндігі беріліп отыр. Яғни жақын болашақта қазақтілді азаматтардың өндіріске тартылуының арқасында өнеркәсіп орындары қазақшаланады. Өйткені қазақ мектебін тәмәмдаған тұлға қазақша ойлайды, қазақша оқу орнын бітірсе, ертең жұмыс орнында да қазақ тілін қолданады. Ахмет Байтұрсынұлының сөзімен айтсақ, «Жат сөздерді басқалар, мәселен, орыстар өз тілінің заңына үйлестіріп алғанда, солай алуға біздің де қақымыз бар» [7]. Мемлекеттік терминология комиссиясы мемлекеттік тілдегі терминді бекіткенімен, оны қолданатын адам болмаса, қолданысқа енер-енбесі шешімі табылмаған мәселе ретінде қала

береді. Демек, кірме терминдерді, әсіресе шеттілдік терминдердің қазақша баламасын табу өзекті мәселенің бірі болып табылады.

Қазіргі уақытта еліміз тәуелсіздік алғаннан бері қазақ терминологиясын дамыту жаңа серпін алды. Терминқор жыл сайын толықтырылып, қазақтың көне, төл сөздері түрлі ресурстар көзінде жарияланып, анықтамасымен бірге беріліп, түгенделіп жатыр. Бірақ кейбір азаматтар көнерген сөздерді қайта жаңғырту мәселесін құптамайды. Ондай пікірдегілер көнерген сөзді қолданбай-ақ жаңадан сөз ойлап табуды уәж етеді. Ескі сөз – жаңа сөздің қазығы. Ескі сөз негізінде жаңа сөздердің туындауы, тарих көшінің барысында ғасырлар қойнауында қалып қойған сөздердің жаңа заман ұғымдарының атауларына айналуы – тіл дамуында болып жататын табиғи үдеріс. Көнерген сөздер жазба ескерткіштер мен көне жыр-дастандарда, тарихи романдарда бастапқы мағынасында жұмсалса, көркем аудармаларда көбінесе олардың мағыналары кеңейіп-тарылып, жаңа, қосымша мағына үстеп қолданылады [3]. Ендеше көнерген сөздерді жаңғырту арқылы тіліміздің байлығын сарқа пайдаланып, ұлттық терминдерді қалыптастыруға болады деп есептейміз. Осы мақсатта кейбір шеттілдік терминдердің қазіргі қолданысын және сөздікте берілген нұсқасымен салыстырып көрдік.

«Компани-единороги» термині (ағылш. unicorn-companies), қарапайым сөзбен айтқанда, бұл – тез өсетін, 5 жылға дейінгі уақытта \$1 миллиард капиталдандыруға жететін стартап. Енді терминнің қазақ тіліндегі қолданысын қарайтын болсақ, «Бір типті», «Алпауыт» деген баламаларына тап боламыз. «Бір типті» термині шет тіліндегі мағынасына қаншалықты сай келіп тұр деген сұрақ туындайды. Біздің ойымызша, осындай кірме сөздердің қазақ тіліндегі баламасын толығымен мағынасын ашатын, терминге аз да болсын жақын сөздерден іздегеніміз жөн. Атап айтсақ, қазақ тілінде «Шалғам алпауыт» деп қолдансақ та болады. Шалғам – жеуге жарамды, көптеген елдерде өсірілетін көкөніс. Латын тіліндегі «radix» сөзі «тамыр» деген мағынаны береді. Жеуге тамыры жарамды, және тамыр қалыңдығы 3 см, сырты жұқа қызыл түсті болады. Шалғам ерте өсетін көкөністер қатарына жатады. Шалғам өте тез өсетіндіктен, оны аса үлкейтпей, жас кезінде тағамға жаратқан дұрыс. Құрамында қыша майының көптігінен өткір дәм береді. Жылы аймақтарда шалғамды жылына 2-3 мәрте егіп, өнім алуға болады [1]. «Компани-единороги» терминін тікелей аудармай, мағынасы жуық өсімдікпен келтірелік. Шалғам да тез өсетінін ескерсек және бір жағынан қазақтың сөзі де қолданыстан шығып қалмайды, сондай-ақ көнерген сөздер қатарына кетпейді. Шалғам алпауытта жұмыс істеймін. Мысалы, «Алшынбайдың әр стартабы – шалғам алпауыт болып шыға келеді» дегендей сөйлем қолданыста жүрсе, мән-мағынасынан көмескілік байқалмас еді.

«Вооруженность труда, техническая» – еңбектің техникамен қаруландырылуы деген терминнің баламасы ретінде кейбір сөздіктерде кездеседі. Осы терминді тікелей аудармай, мағынасына қарай сөзді қолданған жөн. Яғни термин «жабдықтандыру», «керекті құрал-жабдықпен қамтамасыз ету» дегенді білдіреді. Дұрысы – еңбектің техникамен жарақтандырылуы. Кірме терминдердің кейбірін калька түрінде аудару беруден гөрі оларды қазақшалауда сөзжасам қағидаларын, терминнің табиғатын, сөздің қолданысын ескерген жөн. Терминнің қазақ тіліндегі баламасын ұсынған кезде, қазақ тілінде жазғанда, оқығанда, қолданғанда сол терминге қатысты ұғым сол саланың мамандарының «көзіне елестейтіндей» болуы керек. Мысалы, географияны оқыту әдістемесінде «географиялық картина» деген ұғым бар. Географиялық картина көру бейнесін береді. Ол карта мен географиялық сипаттауды толықтырады [2]. Бұл ұғымды терминжасамда да пайдалануға болады. Басқаша айтқанда, шеттілдік терминнің баламасын ұсынбастан бұрын, оның көрінісі қалай екенін елестетеміз. Алаш арыстарының бірі Халел Досмұхамедұлы: «Біздің тәжірибемізде қазақ тілі – бай тіл. Тек сөздері ғылым жолына салынып реттелмеген тіл. Қазақ тілі ғылым жолына салынып реттелсе, ешбір жұрттың тілінен кем болатын емес, бұған илануымыз керек» [8] деп өткен ғасырдың басында айтқанымен, оны реттеудің жолы басқа арнаға бұрылып кеткендігінен төл тіліміздегі терминдердің 70%-ті шет тілдің ықпалымен жасалғаны жасырын емес. Сондықтан кірме терминдерге қазақтың көнерген сөздерінен сәтті балама табуға болады деген ойдамыз. Мәселен, экономика және қаржы саласында «дауншифтинг» термині қолданылады. Заңнамадағы қолданысы ешбір өзгеріссіз алынған. Дауншифтинг (ағылш. downshifting, қандай да бір процестің баяулауы немесе бәсеңдеуі) – бұл тұтыну философиясы және жоғары кірістен, табысты мансаптан өз еркімен бас тартатын адамның белгілі өмір салтын білдіретін жаргон-термин [10].

Дауншифтингтік өмір салты шын мәніндегі мынандай сипатта өрбиді:

- ең алдымен, жұмыстан шығу және тұратын орнын ауыстыру; егер дауншифтердің меншік тұрғын үй алаңы бар үлкен қаланың тұрғыны болса, онда ол пәтерін жалға беруді және өмір сүру деңгейі арзанырақ басқа орында осы аздаған ақшаға тұруды өз қалауы бойынша таңдайды;

- жұмысын және қызмет түрін толығымен ауыстырады; кейбір дауншифтер фрилансер болады, бірақ тек қана қалауы бойынша бос уақытында жұмыс істейді. Ал енді бір топ дауншифтер ақшаға қарағанда, рақаттану әкелетін және хоббиі болып табылатын өзінің шағын бизнесін ашады. Біздің ойымызша, мағынасын толығымен ашатын нұсқа «қоңыр күнкөріс», «қоңыр тіршілік». Бұл ұғым қазақ тілінде ертеден бар. Терминнің қазақ тіліндегі нұсқасы ретінде беру

арқылы ұлттық сөзімізге жаңа серпін беріп, қайта жаңғыртамыз. Қоңыр – қазақ халқында тұрмыс-тіршіліктің қарапайымдылығын, орташалығын білдіреді. Қоңыр күй, қоңыр тіршілік, қоңыр шаруа, қоңыр үй т.б. [4]. Дауншифтинг деп тілімізді сындырмай, қазақ тілінде бар сөзді қолданғанымыз жөн.

Кірме сөздерді қазақшаға икемдегеннің өзі жан-жақты пысықтауды, салыстыруды, нақты бір шешімге келуді талап етеді. Мәселен, адаптация к рынку – рынокқа бейімделу, договор – келісім-шарт, доказательство аудиторское – аудиторлық дәлдеме, заработная плата – жұмысақы, пенсия минимальная – минималь зейнетақы, провал на рынке – рыноктағы сәтсіздік, проспект – проспект, анықтамалық даңғыл, кредитор – алашақ, кредитор, санкции экономические – экономикалық жазалау шаралары, рычаг экономический – экономикалық тұтқа, собственность интеллектуальная – интеллектілік меншік, блокированный счет – жабылған шот және т.б. терминдерге қысқаша түсіндірме жасағанды жөн санап отырмыз. «Рынокқа» дегеннен гөрі «нарыққа» деп қолданған жөн. Бәлкім сөздік шыққан уақытта «рынок» термині өзекті болған да шығар. Бірақ аталған сөздікке дейін бекітілген өзге сөздіктерді негізге ала отырып, «нарық» сөзі қолданысқа енген және бұрын бекітілген термин деген тұжырымға келеміз. Келісім-шарт дегеніміз – «контракт», договор – шарт. Шарт термині 1978 ж. жылы бекітілген [9]. Демек, бұл бекітілген және бұрыннан қолданысқа енген термин. Салаға қатыстылығын ескере отырып, қызметімізде бірізділік қағидатын негізге алады ұмытпағанымыз жөн. Доказательство аудиторское – аудиторлық дәлелдеме, заработная плата – еңбекақы деп қабылдаған дұрыс. Экономика және қаржы саласында – жалақы, іс жүргізу және мұрағат ісінде – еңбекақы, жалақы деп бекітілген. Күнделікті қызметте «Еңбекақы» терминін қолданамыз; «жалақы» деген қолданысқа еніп кеткен термин болғанымен, анықтамасы бойынша ақысын алу үшін жалданып істейтін уақытша жұмыс. «Жал, жалдану, жалақы» деген эстетикалық жағынан тұрпайы тәрізді, өйткені әлі күнге дейін жалшылықтан арыла алмай жүрген ел сияқты көрініс тудырады. «Еңбекақы» термині заңнамада бар, осы сөзді қолданған жөн. «Минималь зейнетақы» деген қолданысты бұрын жаңалықтан, құжаттардан кездестірмедік. Ал «ең төменгі зейнетақы» термині қолданысқа жақсы енген және мағынасын толық ашып тұр. Біздің ойымызша, кейбір бекітілген терминдер қолданысқа енбей, сөздіктің бетінде ғана қалып қалуының себептерінің бірі халықтық сана қабылдамауымен және қолданысқа ыңғайсыздығынан болуы мүмкін. Сөздікте «провал на рынке – рыноктағы сәтсіздік» деп берілген екен. Осы термин «Экономика және қаржы» категориясында «нарықтағы сәтсіздік» деп бекітілген. Қазақ тіліндегі балама сөз тұрғанда, өзге тілдің сөзін сол қалпында қабылдау дұрыс емес. Сол сияқты кредитор – алашақ, кредитор. Кредитор – қарыз операцияларын жүргізуге қаржы нарығы мен қаржы

ұйымдарын реттеу және қадағалау жөніндегі уәкілетті органның лицензиясы бар екінші деңгейдегі банк. Алашақ (дебет) – бухгалтерлік есепшоттарының сол жақтағы бөлігі. Бухгалтердің есеп шоттарында шаруашылық операциялары екі қайтара жазу тәсілімен тіркеледі, бұл орайда олардың әрқайсысының сомасы бір мезгілде екі шот бойынша – бірінің дебеті, екіншісінің кредиті бойынша жазылады. Алашақ – аласы, алатын зат, нәрсе. Алашақтың басқа да мағынасы бар. Алашақ (Акцептор) – шалаөткізгіш ішінде валенттік аймақтан электронды тартып алуға қабілетті қоспалы атом. Яғни байқайтынымыз, «алашақ» сөзін кредиттор терминіне балама ретінде ұсынуға келмейді.

Санкции экономические – экономикалық жазалау шаралары. Экономикалық санкция дегеніміз сыртқы саясат пен қауіпсіздік саясаты негізінде әдеттегі сауда және қаржылық қарым-қатынастарды тоқтату. Санкциялар жанжақты болады (бір елмен толықтай сауда қарым-қатынасына тыйым салу, мысалы, АҚШ-тың Кубаға салған эмбаргосы) немесе мақсатты бола алады (нақты кәсіпорын, ұйымдар, жекелеген тұлғалармен қарым-қатынасқа тыйым салу). Бұл жерде «жазалау шаралары» дегеннен гөрі кірме терминді сол қалпында қалдырған жөн. Жазалау – наказание. Жазалау шаралары – меры наказания. Бір ел басқа елді, бір ұйым басқа ұйымды жазалай алмайды. Тек ықпал ету шараларын қолдануы мүмкін.

Рычаг экономический – экономикалық тұтқа. Тұтқа сөзі есікке қатысты қолданылуы орынды. Есік тұтқасы – ручка дверная. «Тұтқа» деп тікелей аудармай, басқа сөзбен келтіруге болар еді. Мысалы, тетік. Қаржылық тетік – финансовый рычаг, басқару тетігі – рычаг управления. Қазақстан Республикасы Президентінің Қазақстан Республикасының Мемлекеттік жастар саясатының тұжырымдамасы туралы 1999 жылғы 28 тамыздағы № 73 өкімінде: «Осы Тұжырымдаманы іске асырудағы басты талаптардың бірі мемлекеттік жастар саясатының ұйымдастырушылық және экономикалық тетіктерін құқықтық жағынан қамтамасыз ету, бірінші кезекте – жас азаматтардың, жастар мен балалардың қоғамдық бірлестіктерінің қатысуымен өтетін түрлі қарым-қатынастарды реттейтін Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңдарына өзгертулер мен толықтырулар енгізу болып табылады делінген, яғни рычаг сөзі тұтқа емес, тетік ретінде беріліп тұр.

Собственность интеллектуальная – интеллектілік меншік [5]. Зияткерлік сөзі кеңінен қолданыста бар, сондықтан осы нұсқаны қолданған дұрыс. Мысалы: Назарбаев Зияткерлік мектебі, зияткерлік меншік құқықтары, зияткерлік меншік құқығы департаменті, зияткерлік меншік басқармасы.

Блокированный счет – жабылған шот [6]. Анықтамасына сәйкес шоттың жабылуын емес, бұғатталуын білдіреді. Жабылған десек, *закрытый*, «бұғат-

талған» деп ұсынсақ, ұғымның мәніне жақын баламаны бере аламыз. Бұл орайда біз сөздік құрастырушылардың еңбегіне құрмет көрсете отырып, кейбір терминдердің мәні мен нақты ұғымдық жағын қарастыра келгенде, әлі де пысықтауды қажет ететін терминдер бар деген пікір айтамыз.

Ал енді шеттілдік кірме терминдер баламасын көнерген сөздерден іздеу керек дегенге келер болсақ, көнерген сөздерді әбден зерделеп алған соң ғана терминге балама ретінде ұсынуға болады. Көнерген сөздердің ішінен қажетті баламаны таппаған жағдайда жаңадан сөз құрауға болады.

Қорытынды. Тіл байлығын сақтап қалу – еліміздің әр азаматының борышы. Кеңестік дәуірдің және қазіргі заманғы жаһанданудың салдарынан өзге тілдің жетегінде кетпей, өзіміздің ана тілімізге сүйіспеншілікпен қарап, әлі де қазақ тілінің көнерген сөзін қайта жандандыру қажет деп санаймын. Сонымен қатар жоғарыда атап өткендей, әр салада мемлекеттік тілдің қолданушысы болуы тиіс. Терминологтар шеттілдік кірме терминдерді белгілі бір дәрежеде көнерген сөздермен алмастырса, сала қызметкерлері өзінің қызметінде оны күнделікті қолданса, оқу орындары әлгі терминдерді кәсіптік пәндерден бөлек, қосымша немесе міндетті пән ретінде оқитын болса, мемлекеттік тіл қоғамның барлық саласында өз мәртебесіне көтеріледі деген ойдамыз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. <https://www.wiki.kkkz.nina.az/%D0%A8%D0%B0%D0%BB%D2%93%D0%B0%D0%BC.html>
2. В.П. Максаковский. Дүниежүзінің географиялық картинасы. 1-кітап. Дүниежүзінің жалпы сипаттамасы. Мәскеу, Дрофа, 2008, 4-басылым, 495 бет.
3. <https://qazaqadebieti.kz/4130/k-rkem-audarma-zh-ne-s-zdik-ram>
4. <https://abai.kz/post/39241>
5. Қазақша-орысша, орысша-қазақша терминологиялық сөздік: Экономика және қаржы/жалпы редакциясын басқарған п.ғ.д., профессор А.Қ. Құсайынова – Алматы: Республикалық мемлекеттік «Рауан» баспасы, 2000 – 344 бет
6. Орысша-қазақша қазіргі экономикалық терминдердің түсіндірме сөздігі. Н.Қ. Мамыров, А.О. Мұса, Е.Қ.Құдайбергенов, Ж.Ш. Әбішев, І.М. Төленов. – Алматы: Экономика, 1999. – 402 бет.
7. Ахмет Байтұрсынұлының тілтанымдық мұрасы. - Астана, 2017. - 740 б.
8. С. Нұрпейіс, М. Құлкенов., А. Мектепов., Б. Хабижанов. Халел Домұхамедұлы және оның өмірі мен шығармашылығы. Алматы, "Санат". 1996.
9. Ғ.Ғ. Мұсабаев (жалпы ред.) Орысша-қазақша сөздік. I том (А - О) Алматы: Қазақ СЭ бас редакциясы, 1978. — 576 б.
10. <https://www.e-xecutive.ru/wiki/index.php/>

ҚҰРЫЛЫС САЛАСЫНДАҒЫ БУДАН ТЕРМИНДЕРДІҢ ЖАСАЛУ ЕРЕКШЕЛІГІ

Дина Қуантхан,

«Теміртау индустриалды-технологиялық колледжі» КММ

*«Құрылыс және коммуналды шаруашылық» бөлімінің
өндірістік оқыту шебері*

Мемлекеттік тілдің мәртебесін көтеріп, оны ғылым тіліне айналдыруда ұлт тіліндегі терминдердің үлес салмағы мен қолданысы басым болуы негізгі критерийлердің бірі болып табылады. «Термин» деген сөздің өзі латын тілінен аударғанда «шек», «шекара белгісі» дегенді білдіретіндіктен, кез келген тілдің арнайы мақсат үшін және түрлі кәсіби аяда қолданылатын сөздері бар. Ондай сөздер бір жағынан жасанды сияқты болғанымен, сол тілдің нәрінен қалыптасатындықтан, оларды сол тілдің лексикалық қабытындағы сөздер мен сөз тіркестерінің айрықша түрі деп түсінуге болады.

Ғылым мен білімнің, техника мен өндірістің, қоғамның кез келген саласындағы өзіндік ұғымдары мен түсініктердің терминдік жүйесі тілдік құралдар арқылы қалыптасады. Осы терминдер жүйесі ғылым тілінің негізгі арқауы болумен қатар, ғылым тілінің лексикасы тұрғысынан қарастырсақ, жалпы қолданыстағы сөздер, жалпы ғылыми сөздер, терминдік қабаттардан тұратындығын көреміз. Жалпы қолданыстағы сөздерге ғылыми мәтіндерде жиі кездесетін, жалпыға түсінікті ұғымдар, ал жалпы ғылыми сөздер көмегімен ғылым мен техниканың әртүрлі саласындағы ғылыми үдерістер мен құбылыстарды баяндау, сипаттау, дәйектеу және т.б. мақсатта кеңінен қолданылатын сөздер жатады; бұл сөздердің әрқайсысына тән ұғымдары бар, бірақ термин емес. Демек, ғылым тілінің немесе ғылыми мәтіннің стильдік ерекшелігін айқын аңғартып, оның күрделілік деңгейін (маманнан маманға бағытталғандығын) көрсетіп тұратын сөздер немесе сөз тіркестері – терминдер.

Кез келген тілдің лексикалық қорында терминдердің қалыптасу, жасалу жолында белгілі бір жүйе болады. Қазақ тілінде қалыптасқан терминдерді құрылымдық жағынан термин беруші тілдің семантикалық, грамматикалық, фонетикалық және орфографиялық ерекшеліктері еш өзгеріссіз сақталып, қолданылатын *материалдық кірме терминдер*; шетелдік терминдердің құрылысының көшірмесі болып табылатын *калька терминдер*, сонымен қатар кальканың бір бөлігі ғана (түбірі немесе қосымшалары) аударылып, шетелдік түбір немесе туынды сөздерге қазақ тілінің жалғау, жұрнақтары жалғануы

арқылы жасалатын гибрид немесе будан терминдер деген топтарға бөлініп қарастырылып жүр.

Негізінен, гибрид терминдер лексикалық құрамы бойынша сөздердің қосарлануы, сөздердің тіркесуі немесе бірігуі, қысқартылуы арқылы және де қабылдаушы тілдің қосымшалары жалғануы арқылы жасалатындығы белгілі. Олар кірме түбір немесе оның түрленген формасы төл тіліміздің қосымшаларын қабылдау немесе керісінше төлтілдік түбір, оның түрленген формасы кірме сөзформаларын қабылдау арқылы термин ретінде қалыптасады.

Сәулет-құрылыс саласының терминдерінің жасалуына талдау жасаған мақалада терминдерді «1) сын есім + зат есімді қосу арқылы пайда болған: сәулет жұмыстары; темірбетонды конструкциялар; мердігерлік ұйым ... және т.б. 2) күрделі объектіге ие: сәулет-құрылыс жұмыстары; апаттық-жөндеу жұмыстары; газдық дәнекерлеу машинасы; жол-монтаждау жұмыстары; ауа-газ қоспасы; бақ-саябақ өнері; құрылыс-техникалық құжаттар; 3) кесілген сын есімді: автожол жөндеу жұмыстары; темірбетон; техника- экономикалық көрсеткіш; электромонтаждау жұмыстары; 4) бір бөлігі символ болып келеді, оның айрықша белгісі «толықтай шарттылығы, жасанды қабылданғандығы және саналы түрде бекітілгендігі» болып табылады. Мұндай терминдерге жататыны: Г-пішімді баған; D-пішімді сабы бар күрек; ... Y-пішімді құбыр; автокөлік жолдарының Y-пішімді жанасуы; X-пішімді түйіспелік қосылыс» [1] деп көрсетеді. Мұнда құрылыс терминдерінің жалпы жасалу жолы көрсетілгенімен, төркіндік, я тілдік-грамматикалық құрылысы сөз болмаған.

Біздің мақаламазыдың мақсаты – құрылыс саласындағы будан терминдердің грамматикалық құрылысына талдау жасай отырып, олардың терминжасамдық әлеуетін анықтау. Будан терминдерге кальканың бір ғана бөлігі аударылып, қазақ тіліне тән жұрнақтар, жалғаулар жалғалғанып немесе шетелдік префикстер қосылып жасалатын сөздер мен сөз тіркестері жатады. Олар көбінесе *анти-, ультра-, макро-, микро-, суб-, супер, анти-, бей-, изо-, контр-* және т.б. шетелдік префикстердің төл сөздеріміздің алдында келуі арқылы жасалады. Ш. Құрманбайұлы бұларды қазақ терминологиясының құрамында жиі ұшырасатын грек-латын текті сөз жасаушы терминбөлшектер деп атайды және оның 35 түрін атап көрсетеді [2, 560-563].

Құрылыс саласының бекітілген терминологиялық сөздіктері қолжетімсіз болумен қатар моралдық жағынан ескірген сөздіктер де кездеседі. Сондықтан біз мақаламыздың материалдық дереккөзі ретінде құрылыс колледжінің білім беру бағдарламасында қамтылатын терминдерді және termincom.kz сайтында орналастырылған сәулет және құрылыс саласының 10613 терминін [3] пайдаландық. Қазақ тілі ғылым тіліне айналуы үшін және «... термин

қалыптастыру тәжірибесі ұдайы жүріп отыратын кәсіби-тілдік үдеріс. Оған сала және тіл мамандары атсалысады» [4, 71] деген пікірді ескере отырып, құрылыс саласының маманы ретінде тіліміздің ұлттық әрі заманауи сипатта дамуына үлес қосудан қалыс қалмас үшін бұдан терминдерді тандап алдық.

Сонымен, құрылыс саласындағы бұдан терминдердің қалай жасалатындығын топтастыру әдісімен талдап көрейік.

1. Шетелдік префикстер арқылы жасалған терминдер: *авто* – *автобаза*, *автозауыт*, *автоклав* (*автоқымшан*), *автотұрақ*, *автошығыран*, *автокөтергіш*, *автоағаштасығыш*, *автоматтандыру*, *автопісіру*, *автобекет*; *авиақұрылыс*, *ультрадыбыс*, *аэрограф*, *аэродинамика*; *биоүлдір*, *биополимер*, *биотоған*, *биосүзгі*.

2. Материалдық кірме терминдерге қазақ тілінің жұрнақтары жалғану арқылы жасалған бұдан терминдер: *а)* материалдық кірме терминдерге тікелей жалғану арқылы: *арматуралау* (*бетондау*), *газдандыру*, *роботтандыру*, *свабтау*, *аэрирлеу*; *мұнарлы кран*, *шиферлі шатыр*, *гидротехникалы құрылым*, *асфальтты бетон*, *газдыбетон*, *магnezитті цемент*, *аспалы сфера*, *саптамалы абсорбер*; *ақ пигмент бетондаушы*, *магниттік меридиан*, *материалдық қор*, *роботтық техника*, *роторлық экскаватор* (*bucket wheel excavator*), *фонтандық арматура*, *техникалық шарттар* (*күтім*), *типтік өлшем*, *техникалық база*, *цементпен қаптау*, *рульмен басқару*, *газбен жылыту*, *автоматтандырылған жобалу жүйесі*; *ә)* бір бөлшегі немесе сыңары термин шыққан түпнұсқа тілде, ал екінші сыңары қазақ тілінде беріліп, түрлі қосымшаларды қабылдап жасалған бұдан терминдер: *диаметр өлшегіш*, *кабель іздегіш*, *қозынды бетон*, *қозынды блок*, *қозынды-блок үй*), *бұрғылайтын станок*, *жартылай автомат* және т.б.

3. Түркі изафетінің I заңдылығы бойынша жасалған бұдан терминдер: (ілік септігінің түсіп қалуы арқылы изафеттік үлгіде жасалған, екінші сыңарына тәуелдік жалғауының III жақ жалғауы жалғанып жасалатын терминдер) *арматуралау жұмыстары*, *асбест цементі*, *газ пеші*, *газ-ауа қоспасы*, *газ құбыры*, *газ қоймасы*, *шеген диаметрі* (*диаметр арматуры*), *жол витумдары*, *Мавритан стилі*, *магистраль негізі*, *үй макеті*, *макет шеберханасы*, *бетон маркасы*, *аэросурет масштабы*, *материал сыйымдылығы*, *құрылыс машиналары*, *жиһаз материалдары*, *неон шамы*, *жөндеу цехы*, *спутник антеннасы*, *жылу изоляторы*, *щит аспабы* және т.б.; сонымен қатар түркі изафетінің III заңдылығы бойынша жасалған терминдер де ішінара кездеседі: *бетонның жасы* (*возраст бетона*), *магнит тілінің ауытқуы*, алайда мұның 1-сі тіркестегі омонимді ажыратуға, 2-сі тіркестегі сөздердің санының артуына байланысты ілік септігінің ашық шығып келуін талап етеді деп түсіндіруге болады.

4. Келесі бір топты құрайтын терминдер, түркі изафетінің II заңдылығы

бойынша, яғни екі зат есімнің (немесе зат есімдік топтың) бір-бірін анықтап, ешбір қосымшаларсыз қабыса байланысуы арқылы жасалған терминдер: қалқан паркет, металл шатыр, қара май бетон (деготь) және т.б. Бұлар терминдік еркін сөз тіркестері болып табылады. Осындай тәсілмен, бірақ жазуда олардың терминдік әлеуетін баса көрсету үшін бірге жазылатын терминдер де кездеседі: электрқозғалтқыш, электрбәрбі, электржабдықтау, энергиясыйымдылық, газжүргізгіш (газопровод), бетонтасығыш, бетонсындырғыш, бетонараластырғыш, шыныблок және т.б.

Сонымен қатар шеттілдік (1 сөзден жасалған) терминдер қазақ тілінде құрылымдық жағынан ұлғайып, будан термин ретінде көрініс табатындары да бар: батарея – бу *радиаторы*; сайдинг – қаптағыш *панель* (қорғағыш-декоративті тақта) және т.б. Келесі бір будан терминдер 3-тен жоғары сөзбөлшектеріннен құралып, қосарланған, күрделенген және қосымшалы сөздер ретінде берілген: армакөбікбетон (армопенобетон), мұнаралы биосүзгі, көшпелі бетонқоспалауыш, стационар бетонқоспалауыш, екісатылы биосүзгі, сатылы-лифттілі торап, шаршы шыныблок, тікбұрышты шыныблок, вакуумдық әйнектазартқыш, вакуум-эжектор агрегаты т.б. Байқағанымыздай, кейбір гибрид терминдердің тірек сөздері төркін тілінде сақталып, оның сан қилы күйін білдіретін ұғымдары ғана аударылып жасалған терминдер де бар. Мысалы, «анкер» термині *арматуралық, бұрғы, бұранда, гилзалық-сырықтық, гилзалық, мұқыл, гравитациялық, қағылатын, бұрандалатын, конус, ұштық, жердегі, керме, тартпа, сым, тісті, тікенді, тостаған, қабырғалық* деген сөздердің әрқайысымен тіркесіп келіп, өзіндік дефинициясы қалыптасқан терминдік ұғымдарды білдіреді. Ал олардың қазақ тіліндегі сөзбөлшегі қабысу тәсілі, түркі изафетінің I және III заңдылығымен немесе -лық, -атын, -ды типіндегі жұрнақтар арқылы берілген.

Қорыта келгенде, құрылыс терминдерінде шеттілдік префикстер арқылы жасалған будан терминдер шектеулі, көбінесе *аэро-, гидро-, био-* тәрізді салааралық терминдерге тән сөздің алдынан келетін бөлшектер қолданылады. Сөз болып отырған саланың будан терминдері материалдық кірме терминдерге немесе калькаланған кірме терминдерге қазақ тілінің *-лық/..., -тік; -лы/..., -ті; -ғы/..., -кі; -ғыш/...кі, -уыш/уіш; -ла+у, -т+та+у, -т+тан+дыр+у, т+тан+дыр+ған; -ла+йтын, да+у+шы* тәрізді жалаң, күрделі аффикстер және *көмектес септігінің* жалғауы жалғанып жасалады.

Түркі изафетінің I және II заңдылығы бойынша будан терминдер жасалу тәсілі өте белсенді, ал III заңдылығы бойынша жасалатын терминдер онша өнімді емес.

Будан терминдердің жасалымында белгілі бір дәрежеде бірізділік сақ-

талғаны жөн. Айталық, «бак» термині *тұндырғыш бак, бөлгіш бак, үрлеп шығарғыш бак* деген қатарларымен қоса *жібіту багы, езінді багы* (бак рас-трворный), *жиналма бак* деген тіркес терминдері де кездеседі. Біздің ойымызша, осы тіркестердегі *-ғыш* және *-ушы, -лік* типіндегі жұрнақтарды пайдаланылып, «бак» сөзінің негізгі тұлғасы сақталғаны дұрыс. Сонда *тұндырғыш бак, бөлгіш бак, үрлегіш бак, жібіткіш бак, езінділік бак, жинаушы бак* т.б. ретінде көрініс табады да, бір жағынан, терминнің жасалуында біршама бірізділік болады; екінші жағынан, қолданыста қиындық туындатпайды. Себебі аталған терминдік тіркестің кейбіреуі морфологиялық, кейбірі синтаксистік тәсілмен жасалған және олардың семантикалық жүгі де бірдей емес.

Біз сөз етіп отырған будан/гибрид терминдер ұлттық тілдің топырағынан жаралмаған, басқа тілден аударғанның өзінде шеттілдік сөздің/форманың (префикстердің) бір парасын сақтап тұратындықтан, оларды да кірме терминдер қатарына жатқызып, *аралас кірме терминдер* ретінде қарастырылған дұрыс сияқты. Өйткені олар тіл дамуының барысында калька терминге де ауысып кетуі мүмкін, ондай дублет терминдер тілімізде жарыспаы түрде қолданылып та жүргені белгілі. Сондай-ақ мұндай терминдердің шеттілдік бөлшегін тіліміздің фонологиялық заңдылықтарына бағындырып (тауар, автозауыт т.б. тәрізді) қолданудың да төл тіліміздің әуезділігі мен заңдылығын сақтауға пайдасы бар.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Аубакирова А.Е., Ауғанбаева М.С. Құрылыстық терминологияның ерекшеліктері // <https://articlekz.com/kk/article/33927>
2. Құрманбайұлы Ш. Қазақ терминологиясы: зерттеулер, оқулық, сөздік, библиография. Алматы: «Сардар», 2014. - 928+16 жапсырма бет.
3. <https://termincom.kz/industry/?id=22&tid=1#page-601>
4. Сарқыт Ә. Термин қалыптастыру тәжірибесінен // Терминологиялық Хабаршы, №1 (62) 2022. – Б. 65-71.

МАЗМҰНЫ

РЕСМИЕТ

МЕМЛЕКЕТТІК ТЕРМИНОЛОГИЯ КОМИССИЯСЫНЫҢ 2022 ЖЫЛҒЫ 4 ҚАРАШАДАҒЫ ОТЫРЫСЫНДА БЕКІТІЛГЕН ТЕРМИНДЕР.....	3
МЕМЛЕКЕТТІК ТЕРМИНОЛОГИЯ КОМИССИЯСЫНЫҢ 2022 ЖЫЛҒЫ 24 ҚАРАШАДАҒЫ ОТЫРЫСЫНДА БЕКІТІЛГЕН ТЕРМИНДЕР.....	47
МЕМЛЕКЕТТІК ТЕРМИНОЛОГИЯ КОМИССИЯСЫНЫҢ 2022 ЖЫЛҒЫ 13 ЖЕЛТОҚСАНДАҒЫ ОТЫРЫСЫНДА БЕКІТІЛГЕН ТЕРМИНДЕР	80

ТІЛ – ТАРИХ

<i>Ж.Жақыпов.</i> Зұлмат кезеңнің бейнесін беретін атаулар.....	108
---	-----

МӘСЕЛЕ

<i>С. Итегулова.</i> Мектеп оқулықтарындағы терминдерді ұлттық сипатта қалыптастырудың кейбір мәселелері.....	114
<i>Н. Әбдікәрім.</i> Шеттілдік префикстер арқылы жасалған терминдердің моңғол тілінде игерілуі.....	120
<i>Е. Асылбеков.</i> Кірме терминдердің баламасын табуда ескерілетін мәселелер.....	126
<i>Д. Қуантхан.</i> Құрылыс саласындағы будан терминдердің жасалу ерекшелігі.....	132

РЕДАКЦИЯ ЕСКЕРТПЕСІ

Авторлардың стилі,
орфографиялық хақы сақталады.

Шайсұлтан Шаяхметов атындағы
"ТІЛ-ҚАЗЫНА" ұлттық
ғылыми-практикалық орталығында
теріліп, беттелді.

Бас редактор **Ш. Құрманбайұлы**
Жауапты шығарушы **С. Әбілмәжін**
Корректор **Н.Әбдікәрім**
Дизайнын жасап, электрондық нұсқасын дайындаған
С. Баубек

Редакцияның мекенжайы:

Қазақстан Республикасы
010000, Астана қаласы,
Сығанақ көшесі, 43,
Тел.: 8 (7172) 27-30-43
info@tilqazyna.kz

Беттеуге берілген күні 18.12.2022 ж.
Электронды нұсқаға қол қойылған күні 21.12.2022 ж.
Пішімі 70x100 1/16 Шартты баспа табағы 11.2